ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము—౧౩.

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

మల్లికార్జునపండితారాధ్యకృతము.

(TITLE PRINTED BY S. V. & Co., MOUNT ROAD.)

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

ఇది

మల్లికార్జునపండితారాధ్యవిరచితము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్త్రికనుండి

పునర్ముద్రితము.

మొదటికూర్పు ౫౦౦ ప్రతులు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపఁబడినది.

చెన్నపురి:

బ్రిటిష్ మాడెల్ ముద్రాక్షరశాల.

౧౯౨౨.

వెల, ౧౨ అణాలు.

విషయసూచిక.

విషయములు.	పుటలు.
1. పీఠిక	
2. ఉపోద్ఘాతము	
3. పదార్థోపోద్ఘాతము	౧
4. పశుపాశపతిజ్ఞానము	౨
5. అద్వైతమతఖండనము	౩
6. జగత్కర్తృత్వవిచారము	౬
7. భవాదిశబ్దవివృతి	౭
8. జగత్కర్తృలక్షణము	౭
9. శివభక్తివివరణము	౮
10. భక్తులమహిమ	౧౦
11. శివనిర్మాల్యము	౧౭
12. శివదీక్షితుఁడు	౧౮
13. శివభక్తుఁడుకానిపతి	౧౯
14. భక్తిలేక ముక్తిలేదు	౨౦
15. బాహ్యపూజ చేయవలయును	౨౧
16. శివనిందకులం జంపవచ్చును	౨౨
17. చచ్చినశివభక్తులకుఁ బరలోకవిధులు వలదు	౨౩
18. శివాపచారులకు శిక్ష	౨౩
19. దక్షాధ్వరధ్వంసము	౨౪
20. ప్రళయవర్ణనము - గణాధిపుల యాటలు	౨౬
21. శివగణవర్ణనము	౨౮
22. సద్భక్తుల మహిమ	౩౦
23. తన్ను గణములలోఁ జేర్పుమని కవిప్రార్థన	౩౧
24. కొందఱుభక్తులచరిత్రము	౩౧
25. భక్తిమహిమ	౩౫
26. లఘుటీక	౩౯

పీఠిక.

ఈ కావ్యము నన్నయభట్టునకు రమారమి నూఱుసంవత్సరములు తరువాతను దిక్కనసోమయాజికి రమారమి నూఱుసంవత్సరములు పూర్వమును రచింపఁబడినది గనుక యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమును దెలిసికొనఁగోరువారి కుపయోగకర మగుమంచిసాధన మని యెంచి, యిది గొప్పప్రబంధము గాకపోయినను, మతసంబంధ మయిన చిన్నశతకమయినను బ్రకటించితిని. ఇదియుఁ గాక నన్నయకును దిక్కనకును నడిమికాలములోఁ బుట్టిన దని నిశ్చయముగ రచనాకాలము దెలిసినగ్రంథ మిది యొక్కటియే. ఈవిషయ ముపోద్ఘాతమునందుఁ జేయఁబడిన కవికాలనిర్ణయమునుబట్టి స్పష్టపడఁగలదు. నన్నెచోడుఁడు నీకాలమువాఁడే కావచ్చునుగాని యాతనికాల మింకను గొంతవఱకు వివాదములోనే యున్నది. కావునఁ బురాతనత్వమునందు నిది యద్వితీయము గాకపోయినను, ద్వితీయ మని చెప్పవచ్చును. అందుచే దీని నాంధ్రలోకమునకు సమర్పింప సాహసించితిని.

నాకు దొరకినప్రతి [1]

నా కీగ్రంథము ప్రతి యొక్కటియే దొరకినది. అది నరసాపురమందలి శ్రీయుత చవువుల రాములింగయ్యగా రనుజంగమదేవర సంగ్రహములోనిది. ఇది తాటాకుగ్రంథము. ఈసంపుటములో నాలుగుగ్రంథములు గలవు. సంపుటమునందు మొత్తముమీఁద ౧౭౮ కమ్మ లున్నవి. ౧-౨ కమ్మలలోఁ జిల్లర పద్యములు కలవు. ఈపుట లీసంపుటములోనివి కావేమో. 3 మొదలు ౨౯ వఱకుఁ గమ్మలు లేవు. 30-౬౭ వఱకు శివతత్త్వసారమును, ౬౮-౧౩౦ వఱకుఁ బాలకురికి సోమనాథకృత చతుర్వేదసార మనఁబడు బసవలింగశతకమును, ౧౩౧లో రెండవవైపును ౧౩౨-౧౩౮ వఱకును భూమికొల్లి శ్లోకములును,

---

[1] ఈ గ్రంథమును మొదటఁ గనిపెట్టిన శ్రేయస్సు గవర్నమెంటు ఓరియంటల్ లైబ్రరి వారిది. వారి ప్రతిని జూచి దీనిని బ్రకటించుట యావశ్యక మని తలంచి తాటాకుగ్రంథమును నేను దెప్పించితిని. కొంతకాలము క్రిందట నరసాపురమునందు తహశ్శీలుదారుగా నున్న మ.రా.రా.శ్రీ. తణుకు సుబ్రహ్మణ్యము పంతులు గారిమూలమున నాకుఁ దాటాకుగ్రంథము లభించినది. వారియెడఁ గృతజ్ఞుఁడను.

౧౩౫-౧౫౫ వఱకు లింగయ్యచే రచింపఁబడిన ద్విపదసానందచరిత్రయు, ౧౫౬-౧౭౪ వఱకు భారద్వాజగోత్ర మహాదేవకుమారుఁ డైనజగ్గుభట్ట రచిత సురాభాండేశ్వర మనఁబడు యక్షగానమును గలవు. వీని కన్నిటికి లేఖకుఁడు అద్దాల వీరన్న. ౧౩౧-వ కమ్మ చివర లేఖకుఁ డిట్లు వ్రాసెను. "స్వస్తి శ్రీజయాభ్యుదయ శాలివాహన వరుషంబులు . . . . పింగళనామసంవత్సర కార్తిక బ॥౧౩ గురు॥ సర్కి ప్రతినున్న క్రమానను అద్దాల వీరన్న అనుభవసారాయమున్ను శివసారాయమున్ను, చతుర్వేదసారాయమున్ను సారత్రయమున్ను అద్దాల వీరన్న . . . . . భార్యాయ కుమారుడు వీరన్న స్వహస్తలిఖితం॥ ఈపుస్తకం త్సదువుల రామలింగయ్యగారికి శివార్పితంగా యిచ్చి శరణుచేస్తిమి."

ఇందువలన నీసంపుటపు మొదటి ౭౯ ఆకులలోఁ బాలకురికి సోమనాథ కృతమైన యనుభవసార ముండె ననియు మన మూహింపవచ్చును. ౧౫౫-వ కమ్మలో "రౌద్రినామసంవత్సర శ్రా శు ౧౫ శుక్రవారము సర్కి ప్రతినున్న క్రమానను సానందచరిత్ర అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం" అనియు, సంపుటము చివర ౧౭౪-వ కమ్మలో "రౌద్రినామసంవత్సర శ్రావణశు ౧౨ శుక్రవారాన ప్రతినున్నక్రమానను సురాభాండేశ్వరం యక్షగానం అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం"అనియు నున్నది.

ఈతాటాకుగ్రంథ మెప్పుడు వ్రాయఁబడినదని తెలిసికొనుటకు నిందుఁ జెప్పఁబడిన పింగళ, రౌద్రి నామసంవత్సరంబు లెప్పటివియో కనుఁగొనవలెను. పింగళనామసంవత్సరము క్రీ. శ. ౧౯౧౭, ౧౮౫౭, ౧౭౯౭ లో వచ్చును. ౧౯౧౭ మిక్కిలి యాధునికము. కావున ౧౮౫౭ డో, ౧౭౯౭ డో అయి యుండవలయును. ఈగ్రంథ మిప్పటి రామలింగయ్యగారికి నీయఁబడినది కాదు. వారితాతగా రగురామలింగయ్యగారి కీయఁబడినది. తాతరామలింగయ్యగారు శుభకృత్తులో, ననఁగా ౧౮౪౨లో లింగైక్యము నొందిరి.[1] కావున నీతాటాకు ప్రతి ౧౭౯౭ లో వ్రాయఁబడిన దని తేలుచున్నది.

ఇదియుఁ గాక యీప్రతి వ్రాసిన తిథి వారములు, పై నీయఁబడినవి లెక్కవేయఁగా క్రీ. శ. ౧౭౯౭ కిఁ బింగళయు, క్రీ. శ. ౧౮౦౦ కి రౌద్రియు సరిపోవుచున్నవి; ౧౮౫౭ కి సరిపోవుట లేదు. కావున నీప్రతి రమారమి ౧౨౫ సంవత్సరములక్రింద వ్రాయఁబడె నని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. ఇప్పటి

[1] ఈ సమాచారము నిప్పటి రామలింగయ్యగారు పత్రికము వ్రాసి నాకుఁ దెల్పిరి.

రామలింగయ్యగారికి నిప్పుడు రమారమి ౮౦ సంవత్సరముల వయసున్నందున వారితాతగారు ౧౨౫ ఏండ్లక్రింద నుండియుండుట యాశ్చర్యము కాదు.

లేఖకుఁడైన అద్దాల వీరన్న సమాచార మేమియుఁ దెలియలేదు. ఈతఁడు కమసాలి యనియు, తమసంశమునకు శిష్యుఁ డనియు మాత్రము తెలియుచున్నది యని రామలింగయ్యగారు తెలిపిరి.

'సారము'ను సారాయు మనుట వలననే యీలేఖకుని పాండిత్యము తెలియుచున్నది. 'మఖికోమఖి' యన్నసామెతకు గుఱి యైనవాఁ డగుటచే నీతని వ్రాఁత నెన్నియో తప్పులు పడినవి. అచ్చు టచ్చుట గ్రంథపాతములు కూడఁ గలవు. వీనిని నాకుఁ దోఁచినంతవఱకు సవరింపఁ బ్రయత్నించితిని. నాసవరణ లెవ్వియో, మూలపాఠ మెద్దియో తెలియునట్లు గ్రంథ మచ్చొత్తించితిని.

ఇది శతకమే.

ఇయ్యది చాలవఱకు 'శివా' యను మకుటముగల శతకము. కొన్ని పద్యములచివర 'రుద్రా' 'అజా' 'మహేశా' యనుసంబోధనములు కూడఁ గలవు. కొన్నిటికిఁ దుద నేసంబుద్ధియు నుండదు. ఇట్లెందుఁ గొన్ని చోటుల శతకలక్షణము కానరాకున్నను మొత్తముమీఁద నిది శతక మనియే చెప్ప వచ్చును. పూర్వశైవులలో నిది శతక మనియే చెప్పఁబడుచుండెను. పండితారాధ్యచరిత్రమునందు, పాలకురికి సోమనాథుఁడు దీనిని శతకమే యనియెను.

ద్వి. శతకంబు శివతత్త్వసారము, దీప
కళికమహానాటకము, నుదాహరణ. (పర్వతప్రకరణము పుట ౩౯౯.)

ఇట్లిది యాంధ్రభాషయందుఁ బుట్టినశతకములలో మొట్టమొదటిది యని చెప్పవలయును. కావ్యములలో ద్వితీయ మైనను, శతకములలో నద్వితీయమే.

దొరికినగ్రంథ మసంపూర్ణము.

నాకు దొరకినంతవఱకు ౮౯౧ కందపద్యము లీగ్రంథమునం దున్నవి. చివరిపద్యము పూర్తిగ లేదు. నాల్గవచరణములో మూఁడక్షరములు మాత్ర మున్నవి. మిగిలిన భాగము పోయినది. తాటాకుగ్రంథములోఁ బద్యముల సంఖ్యలు పెక్కుతావులఁ బొరపాటుగా వేయఁబడినందున నేనే క్రమ మైన సంఖ్యలు వేసితిని మూలమునఁ జివరపద్యము ౮౯౧-వది.

ఈసంఖ్యయే సరియైన దగు నేని యిందు రెండుపద్యములు పోయిన వని యెంచవలయును. ఇందుకుఁ దరువాతిపద్యము లేవియైన నుండినయెడల లేఖకుఁడు పొరపాటున వ్రాయకయైన నుండవలయును, లేదా యంతకుఁబూర్వమే

యవి లోపించినదైన నుండవలయును. గణపవరపు వేంకటకవియొక్క ప్రయోగ రత్నాకరమందును, కస్తూరిరంగకవి రంగరాట్ఛందమునందును దూరాహ్వాన ప్లుతయతికి "ఆరాధ్యదేవర శివతత్త్వసార మందలిది" యని యీక్రిందిపద్య మీయఁబడినది.

కం. ఆయతి త్రిపురాంతకదే, హా యని పిలుచుటయుఁ గటక మంతయు వినఁగాఁ
బాయక కిన్నరబ్రహ్మయ, కో యని యెలుఁగిచె తొల్లి యురగాభరణా!

ఈపద్యము మాతాటాకుప్రతిలో లేదు. కావున మొదట నీశతకమున నింకను గొన్ని పద్యము లుండెననియు, నవి మనప్రతిలో లేవనియు మన మూహింపవచ్చును.

పూర్వగ్రంథముల నచ్చువేయువిధము.

పూర్వగ్రంథములను బ్రకటించువా రిదివఱకుఁ దమయిష్టానుసారము వానిని సవరించి తాము ప్రమాణములుగ గ్రహించిన వ్యాకరణాదిసూత్రము లకు ననుకూలముగ దిద్ది అచ్చువేయుచున్నారు. భారతభాగవతములను మొట్ట మొదట నచ్చువేసినవారు మొదలుకొని నేఁటివఱకు నిట్లు జరుగుచున్నది. కొందఱీపద్ధతి నాక్షేపించి యున్నది యున్నట్లు యచ్చొత్తింపవలయు ను గాని మనయిష్టప్రకారము దిద్దఁగూడ దని చెప్పుచున్నారు. ఇందలి యొక్కొక్క మతమునందును గొంత సత్యము లేకపోలేదు, గనుక నూతనగ్రంథమును బ్రక టించువా రీరెంటిని గ్రహింపవలయు నని నాతాత్పర్యము. అసఁగా నున్నది యున్నట్టు లచ్చు వేయవలయును. దిద్దియు నచ్చువేయవలయును. ఇందొక్కటి మానినను భాషాభివృద్ధికి భంగము గలుగు నని నేనెంచెదను. ఎట్లో చూతము:—

ఇదివఱకు గ్రంథములను బ్రకటించినవారు దిద్దినట్లు దిద్దక యున్నది యున్నట్లచ్చువేసిన నేమిసంభవించును? అందువలనఁ జదువరులకు నర్థబోధ కాదు. మనలేఖకులు సాధారణముగ 'ఒఖ్ఖోకు పాఖ్ఖో' (ఊఁగకునీఁగ)పద్ధతి నే వ్రాయునంతటి పండితులు గనుక వారియజ్ఞానమూలమున మూల మొకప్పుడు చెడి యేవిధమైన యర్థము నీయదు. దానిని దిద్దక యట్లె ప్రకటించిన యెడల సామాన్యపాఠకులకు నందువలన నేమి యర్థమగును? పండితులు దిద్దుకొనియెద రందు రేమో. పండితు లెంద ఱుందురు? అట్టివారికే యాగ్రంథమువలనఁ బ్రయోజన ముండును గాని యితరుల కేమి ప్రయోజనము? కావున గ్రంథ మర్థమయి యన్వయించులాగున, సంగతి సందర్భములను బట్టి ప్రకాశకులు తమబుద్ధివైభవము నుపయోగించి, మూలమందుఁ దాము తప్పుకొనినదానిని,

దిద్దవలసినదే. ఇందు కొకయుదాహరణముఁ దీసికొందము. ఒక తాటాకు ప్రతిలో భారతసుందలి యొకపద్య మి ట్లున్నది:—

కం. శ్రీమదుళుకవంశశా, ఖామణిమనుమార్గముఁ రాజు కంఠీరవి ధైర్యా
మేరుధరణీధర, ణీమంపనధర్మనిరతి నిత్యాభ్యుదయా. [ఆది. ౧-౧.]

ఈపద్యము నీక్రిందివిధముగ సవరించి యచ్చువేసినం గాని యెవరికి నర్థము గానేరదు:—

కం. శ్రీమచ్చళుక్యవంశశి, ఖామణి మనుమార్గరాజకంఠీరవ ధై
ర్యామరధరణీధర ధర, ణీమండన ధర్మనిరత నిత్యాభ్యుదయా.

ఇ ట్లర్థసందర్భమును బట్టి దిద్దవలసినది నిజమే యైన నొకప్పు డిందు మూలకముగ నర్థ మనర్థావహము కావచ్చును. దిద్దువాఁ డెంతపండితుఁ డైనను సర్వజ్ఞుఁడు కాఁజాలఁడు. అతనికి ఛందోవ్యాకరణాదివిషయములకు సంబంధించిన దురభిప్రాయము లుండవచ్చును. అతనికి నాకాలపు చరిత్ర గాని, యప్పటి వ్యవహారములు గాని, పురుషుల నామములు గాని తెలియక పోవచ్చును. ఈకారణములచే నొకప్పుడు మూలమే సరిగ నుండవచ్చును. ఈతఁడే యది తప్పని భ్రమపడి, తప్పుగ దానిని దిద్దుట సంభవించును. లేదా మూలమే తప్పయి యుండవచ్చును. అది తెలిసినయెడల దానిని నింకొకపధముగ దిద్దుటకు వీలుండవచ్చును. కాని ప్రకాశకుఁడు మూలమును దిద్ది యచ్చు వేసినందున మూల మేదియో తెలిసికొనుటకుఁ జదువరులకు వీ లుండదు. ఉన్నది యున్నట్లు లచ్చువేయకపోవుటవలనఁ గల్గునష్ట మిది. దీని కొకయుదాహరణము చూపెదఁ: చిత్రభారతమునం దీపద్యము లున్నవి:—

* * * *

ఇందుశేఖరపాదారవిందయుగళ, భావనాపరుఁ డంగనాపంచబాణుఁ
డతులధైర్యాభిభూతహిమాచలుండు, మానధనుఁడు చిత్తాపఖానుఁడతఁడు.

* * * *

మానధనుఁడైన చిత్తాపఖానవిభుఁడు. ౬

శ్రీవీరేశలింగముపంతులుగారీగ్రంథమును బ్రకటించిన సమయమునందు "చిత్తాపఖానుఁ" డనువాఁ డొకఁడు కలఁ డని వారికిఁ దెలియదు. వారికే గాదు. ఇతరచరిత్రకారులకుఁ గూడ బాగుగఁ దెలియ దనియే చెప్పవచ్చును. ఇదియుఁగాక పద్యములోని సందర్భమును జూడఁగా నచ్చట స్తుతింపఁబడిన రాజు

హిందువుగఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు గాని తురకవానిగఁ గానరాఁడు. ఇప్పటికిని నీతఁడు హిందువా మహమ్మదీయుఁడా యనినమాట స్పష్టముగఁ దేలలేదు. కావున వీరేశలింగముగారు 'చిత్తాపఖాను'శబ్దమును 'చిత్తాబ్జభానుఁ' డుగ దిద్ది ప్రకటించిరి. దీనివలన నేమైనది? చిత్తాపఖానుఁడనునొకతురకనవాబు హిందూ దేవాలయములకు దానధర్మములు చేయువాఁడు, మానుఁ డనుతంత్రిగలవాఁ డుండె నని తెలిసికొనుటకు ౩౦ సంవత్సరములు పట్టెను.[1] శ్రీవీరేశలింగముగారు దీని నిట్లు దిద్దుట తప్పని యెవరు చెప్పఁగలరు? అప్పటివఱకుఁ దెలిసినసంగతి సందర్భము లాలోచించి యితరు లయినను నిట్లే మార్చి యుందురు. వేఱు మార్పులు, చేసినను జేయకపోయినను 'ఖాను'శబ్దము తొలఁగించియుందు రనుటకు సందేహము లేదు. కావున వారు చేసినతప్పు, దిద్దుటలోఁగాదు; దిద్దిన భాగము కుండలీకరణమున నుంచియో, లేక యందుపై నొకగుర్తు పెట్టియో, పుటయడుగున మూలమందు 'చిత్తాపఖాను' అనుపాఠ మున్న దని చూపి యున్నయెడల, నీఖానును మరల మనము గుర్తించుటకు నింతప్రయాసము పట్టి యుండదు.

కావునఁ బురాతనగ్రంథముల నచ్చువేయునప్పుడు రెండుమార్గముల నవలంబింపవలయును. మనకుఁ దప్పనితోఁచినవి దిద్దవలయును. గ్రంథపాతములు చేతనైనంతవఱకుఁ బూర్తిచేయవలయును. మూలములో నిట్టిట్లుండె నని యడుగు టిప్పణి (foot-note)లోఁ జూపవలయును. ఇట్లు చేసినయెడల గ్రంథము సామాన్యజనుల కుపయోగపడుటయే గాక, పూర్వచ్ఛందోవ్యాకరణశబ్దజాలచరిత్రాదులను గుఱించి శోధనలజరుపువారికి నవి యుపయోగపడును. ఇదివఱకు నచ్చుపడనిగ్రంథమును క్రొత్తగా నచ్చువేయునప్పు డీపద్ధతిని దప్పక యవలంబింపవలయును. పునర్ముద్రణమునందైనఁ దా ననుసరించిన ప్రతి యిట్టి దని చెప్పినఁ జాలును. ఈపద్ధతుల నన్నిటి నవలంబింప నక్కఱలేదు. ఈగ్రంథ మచ్చువేయుటలో

మే మేర్పఱచుకొనిన నియమములు.

౧. గ్రంథపాతములను బూరించి కుండలీకరణమునందుఁ జూపితిమి.

---

[1] వరంగల్లులో నున్న శిలాశాసనము ప్రతియొకటి నేనిటీవలఁ జూచుట తటస్థించినసంగున నీచిత్తాపఖానుఁడు బైటఁబడియెను. అంతనుఁ బూర్వము తురుష్కులచేఁ బాడుచేయఁబడిన పాంచాలీశ్వరదేవాలయమును నీతఁడు మరల బాగుచేయించెనని యాశాసనమునం దున్నది. ఇది శా. శ. ౧౪౨౫ (క్రీ. శ. ౧౫౦౩) నాఁటిది. [Epigraphical Reports 1902 iv. 108.] దీనిప్రతి మెకంజీ కలెక్షనులోఁ గూడ నున్నది. [Local Records Vol. 45.]

ఉదాహరణార్థము ౧౯౨-వ పద్యమునందు 'స్వేష్టాచారుగోచర' అని యుండఁగ 'స్వేష్టాచారు [లవాజ్ఞానస] గోచర' యని పూరించితిమి.

౨. ఛందోవ్యాకరణనియమముల ననుసరించియు నర్థసందర్భములను బట్టియు మూలమందలి పాఠము తప్పని తోఁచినపుడు దానిని దిద్ది యచ్చొత్తించితిమి. దిద్దినచోట వెంటనే యొకయంకె గుర్తిడి పుటయడుగున మూలమందలిపాఠమును గనఁబఱిచితిమి. ఉదాహరణార్థము: ౧౯౬-వ పద్యమునందు 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి పువ్వులు గొంరయె' యని యుండఁగ 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి ప్రువ్వులు గొ(ఱ)యే' యనిసవరించి 'ప్రువ్వులు' అనుశబ్దముపై నంకెవేసి పుట యడుగున 'పువ్వులు'అని యిచ్చితిమి. దీనికర్థము మూలములో 'పువ్వులు' అనియుండెఁగా మేము 'ప్రువ్వులు' అని దిద్దితిమని.

3. బండిఱా లిప్పటి కోశవ్యాకరణముల ననుసరించియే వ్రాసితిమి. కాని మూలమునందు బండిఱ లేనిచోట మే మచ్చులో దాని నుంచినయెడల నాసంగతి చదువరులకుఁ దెలియుటకై యట్టిబండిఱాలను ( ) నిట్టి చిన్నకుండలీకరణములందుఁ జూపితిమి.

౪. అఱసున్నలును మూలమునందున్నవి లేనివి కుండలీకరణమువలనఁ దెలుపఁబడినవి. తాటాకుగ్రంథమునం దఱసున్నయు నిండుసున్నగనే వ్రాయఁబడియున్నను నిప్పటి లేఖనక్రమము ననుసరించి మేము నిండుసున్న వ్రాయక యఱసున్ననే యుంచితిమి. మూలమునందు నిండుసున్న యేది యఱసున్న యేది యని నిర్ణయించుటకు రెండుమార్గములు గలవు. (1) ఛందస్సును బట్టి (2) నిండుసున్న యైనయెడల లేఖకుఁడు దానితరువాతి యక్షరమును జడ్డగ వ్రాయును; అఱసున్న యైనయెడల దానితరువాతియక్షరము క్రింద నొత్తిడఁడు. 'అమరంగ' నని వ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ్గ' నని వ్రాయును. 'అమరఁగ' నని వ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ' నని వ్రాయును.

౫. మూలమునందు పంక్తిచివరనుండు నకారపొల్లు(న్, ౯) కు బదులు 'ను' అనియు 'నూ' అనియు, లకారపొల్లు (ల్) కు బదులు 'లు' అనియు లేఖకుఁడు పెక్కుతావులలో వ్రాసెను, గాని వాని నన్నిటిని బుటక్రిందఁ జూపుట యనావశ్యకమని మేము చూపలేదు. అట్లే లేఖకుఁడు కొమ్ము వ్రాయడికి బదులు పెక్కుతావుల నాంధ్రశబ్దములందు ఋకారమునే యుపయోగించెను. అనావశ్యకమని తలఁచి యీసంగతియుఁ బుటలక్రిందఁ జూపలేదు.

ఈనియమముల నన్నిటిని దప్పకుండ ననుసరించి గ్రంథము నచ్చొత్తించుటకు యత్నించితిని. అయినను మానవులకు సహజము లయిన భ్రమ ప్రమాదములవలనను, నీపద్ధతి నూతనమై లేఖకముద్రాపకులకు ననభ్యస్తమైనందునను గొన్నిపొరపాటు లుండిన నుండవచ్చును.

పరిషత్కార్యాలయమున మేనేజరుగా నున్న శ్రీయుత క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారును, బండితులుగా నుండిన విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు నీ గ్రంథము నచ్చొత్తించుటలో నాకుఁ జాల సాయము చేసిరి. నామిత్రులైన శ్రీయుత ప్రభాకరశాస్త్రిగారు మొదట నీగ్రంథముయొక్క యునికియు, యోగ్యతయు నాకుఁ దెలిపి దీనిని బ్రకటించుటకు నన్నుఁ బ్రోత్సాహపఱిచిరి. వీరి యందఱియెడ నేను కృతజ్ఞుఁడను.

వేలవిలాస్, ఎగ్మూరు
దుర్మతి సం॥
కార్తీక శు. ౧౫. శా. శ. ౧౮౪౩
౧౫-౧౧-౨౧
అంగారకవారము.

కొ॥ వెం॥ లక్ష్మణరావు.

ఉపోద్ఘాతము.

(ప్రాశస్త్యము)

"శివతత్త్వసార" మను నీశతకము కర్త మల్లికార్జునపండితుఁడు. ఈ విషయము నీశతకమునందలి 320-వ పద్యమువలన స్పష్టపడుచున్నది—

కం. ఒండేమి? మల్లికార్జున, పండితుఁడను [illegible] కంటె [illegible] బ్రహ్మములలో నె
న్నండైనా [illegible] గాంచు నని [illegible] రుచుండుదు రుద్రా.

పాల్కురికి సోమనాథవిరచిత 'పండితారాధ్యచరిత్ర'మునకు నాయకుఁడగు [illegible] మల్లికార్జునపండితారాధ్యుఁడే యీశతకమునకుఁ గర్త యని సూచించు [illegible] నెలియుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ బండితునిచే 'శివతత్త్వసారము' రచింపఁబడినదని స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది—

ఈ [illegible] పూర్వ
[illegible]
[illegible]
[illegible] శివతత్త్వసార [illegible] తిని
[illegible] దానును నట్లు వర్తించు
[illegible] ప్రశంసించు, మన్ననఁ బేర్చు మల్లికార్జునుఁడు.

దీక్షా ప్రకరణము పుట 76.*

ఆచార్య [illegible] జన్మ మెత్తుటకుఁ బోవుచుని స్వర్గమునుండి భూమి మీఁదికిఁ [illegible] 'శివతత్త్వసారము' నుపదేశించెనఁట. చూడుఁడు శివవాక్యము—

శివమహాత్మ్య [illegible] సిద్ధి, శివతత్త్వసారసంచితకళావృద్ధి
. . . . జనఁగెను.

దీక్షా. ప్ర. పుట 76.

* వరంగల్‌లోని [illegible] గ్రంథాలయములో [illegible] 1913 [illegible] ముద్రణమున నచ్చువేయఁబడిన [illegible] చరిత్రమును నేనుపయోగించినాను.

ఈగ్రంథము నారాధ్యులవారును, వారిశిష్యులు, నితరభక్తులును సాధారణముగ నెప్పుడును బఠించుచుండినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ బెక్కుచోటులఁ జెప్పఁబడియున్నది:—

'శివతత్త్వసారసంచితమహామహిమ, శివతత్త్వసార మన్నివక్కృతిఁ బొగడు

దీక్షా ప్ర. పుట ౬౨.

శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను, గద్యపద్యంబులాకాంక్షఁ జదువుచును

వాద ప్ర. పుట ౧౭౩.

శతకంబు శివతత్త్వసారము నిర, కళిక మహానాటకము నుదాహరణ

. . . , అపవొంవఁ జదువుచు నంకించువారు

పర్వత ప్ర. పుట ౩౭౯.

సోమనాథునిచేతనే రచింపఁబడిన అనుభవసార మను గ్రంథమునందును మల్లికార్జునపండితుఁడు గ్రంథము రచించినసంగతి స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది —

సీ. శ్రుతి 'యేక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థే' యనుట యథార్థంబు దలఁప
అవల 'అణోరణీయాన్మహతో మహీయా' నన నదియ యనూనపదము
పంబి 'యవాగ్గోచరం' బను 'నప్రాప్య మనసా సహ' యనుమాట నిజము
ఏదియుఁగాదనియెడు పరమేశ్వరుఁడె యెఱుంగు నెద్ది దన్నెఱుఁగ దనెడు
ఎట్టులనుచు సంశయింపక శివతత్త్వ, సారగద్యపద్యసమితిశివుని
మహిమ తెల్పినట్టి మల్లికార్జునపండి, తయ్యగారిఁ దలఁతు మనమునందు

దీనినిబట్టి చూడఁ బండితయ్య శివతత్త్వసార మను గ్రంథమును గద్యపద్యములుగఁ జేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. 'గద్య' అనుపదము 'పద్య' కు మాఱుగ లేఖకప్రమాదమునఁ బడినదేమో. అట్లుగాక 'గద్యపద్య' మన్నపాఠమే నిజ మగునేని పండితుఁడు గద్యమునందును నొకశివతత్త్వసారమును రచియించి యుండును. ఇప్పుడు మనకు దొరకినది కేవలము పద్యమయము. ఇందే కొంత గద్యమున్నయెడల లేఖకుఁడు దానిని మాత్రము వ్రాయకుండునా?

శతకప్రమాణము.

ఇట్లు పాలకురికి సోమనాథుఁడు శివతత్త్వసారమును బండితారాధ్యుఁడు రచించె నని చెప్పుటయే గాక యీశతకమునుండి పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గొన్నిపద్యముల నుదాహరించియున్నాఁడు:—

(శివతత్త్వసారమునందలి పద్యములు)

కం. బెండేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డననుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె
న్నండో కో నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁగాంతునని కోరుచుండుదు రుద్రా. ౩౮౨

కం. దేవా సంసారాంబుధి, లో వెలువడఁ జేసి ప్రమథలోకం బెఱుఁగఁగ
నావాఁడు వీఁడు సుండీ, నా వే సన్నుంపవే గణంబుల నడుమన్. ౩౮౬

(పండితారాధ్యచరిత్రలోని ద్విపదలు.)

ఉత్కృష్టప్రముఖార్థ యొండేమి? మల్లి, కార్జునపండితుఁ డనఁగ నిచ్చోట
నుండుటకంటె నెన్నంగ ప్రశస్త, సుండలిలో భక్తమహారాజ్యఁజేసి
యుండంగఁ గాంతునో? కో 'యని కోరు, మిండుడు' నన్నట్టు లనుచుఁ గదయ్య
దేవయీసంసారతీవ్రదుఃఖాబ్ధి, లో వెలిప్రమథాదిలోకం బెఱుఁగ
నావాఁడు వీఁడు సుండీ వేఱుగాఁడు, నా పె సన్నుంపు గణంబులనడుమ.

ద్వి. ప్ర. ౮౦౫

ఇంతే సుకారుకు ఇంకలి కొన్ని ప్రకరణములు నా గ్రంథాంశమును వీలగునంతవఱకు నింపిన శబ్దములతోఁ గూడ సోమనాథుండు నిజగ్రంథము సందర్భముఁ జేర్చెను. ఈవిషయము ముందు విపరముగఁ జర్చింపఁబడును.

పండితారాధ్యచరిత్రముఁ జెప్పినపాల్కురికి సోమనాథుఁడు మల్లికార్జునపండితారాధ్యుల మనుమనినాఁటివాఁడు. ఈతనికాలము ౧౨-వ శతాబ్దము నకుఁ జివరను ౧౩-వ శతాబ్దారంభమునను* నగును. ఈతఁడు 'శివతత్త్వసార' మందలి కందములను ద్విపదలలో నీ లగునట్లుదాహరించుటఁ జూచి నప్పటి కే యీగ్రంథము శైవులలో విశేషప్రచారముఁ గొంది యుండె ననియు, దానికి నెక్కుడుగౌరవ ముండె ననియుఁ జెప్పవచ్చును. పండితుని కాలము ౧౧౬౦ ప్రాంత మని వెంటనే చూపఁబోవుచున్నారము, గాన, నీశతకమున కింతవ్యాప్తి ౮౦-౯౦ సంవత్సరములలోనే వచ్చిన దని చెప్పవలెను.

ఇతర కావ్యములు.

ఈకవి 'శివతత్త్వసారము' గాక యితరకావ్యములును రచించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రలోని యీ క్రిందిద్విపదలను బట్టి నీతఁడు* లింగోద్భవదేవుగద్యము, రుద్రమహిమ, గణసహస్రమాల, అమరేశ్వరాష్టకము, పర్వతవర్ణనము నను కావ్యములను రచించినట్లు మన మూహింపవచ్చును:—

ఉద్వృత్తప్రసక్తి లింగోద్భవదేవు, గద్యంబు నా నొక్క గద్యంబుఁ జెప్పి
దేవదేవేశు నాదిమదివ్యలింగ, దేవు లింగోద్భవదేవు నాథుణను
చోద్యాకారంబుగా స్తోత్రంబుచేసి. మహిమ ప్ర. పుట ౨౪౮.

---

* కర్ణాటకకవిచరిత్ర, ప్రథమసంపుటము పుట 229; ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ప్రథమభాగము, మూడవ వ్యాప్తి.

మానుగా శ్రీరుద్రమహిమ యన్నుతిస, దానందుఁడగు శ్రీమహాదేవుమహిమ
నారూఢముగ మల్లికార్జునపండి, తారాధ్యు లాద్యులతో సంప్రస్తుతించె
పండి. ప్ర. పుట ౨౮౨.

సన్నుతగణనామసంకీర్తనంబు, చెన్నారఁగ నాయారసేయంగఁ దలఁచి
యాద్యభక్తిగణసహస్రనామములు, హృద్యంబుగాఁ బలికించె నెట్లనిన
మహి. ప్ర. పుట ౬౬౧.

ఆసక్తుఁడై యమరారామపురిని, వాసిని సమరేశు వాసవార్చితు
సమరేశ్వరాష్టకంబును గీర్తించి.
మహి. ప్ర. పుట. ౧౬౯.

వారికి పర్వతపన్నగ యనఁగ, మీరానతిచ్చి చారుసత్కృతిని
పర్వ. ప్ర. పుట ౩౨౭.

ఇవన్నియుఁ దెనుఁగున రచించెనా లేక సంస్కృతకర్ణాటభాషలలో రచించెనో కొన్ని యొకభాషలోను మఱికొన్ని యితరభాషలలోను రచించెనో చెప్పఁజాలము. ఏలయన నితఁడు కర్ణాటకమునందును గవిత్వముఁ జెప్పెను. ఈతఁడు కర్ణాటభాషలో గణసహస్రనామ, ఇష్టలింగస్తోత్ర, బసవగీత లను గ్రంథములను రచించినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. బసవేశ్వరుఁడు పంపిన విభూతిని ధరింపఁగనే యీతనికిఁ గన్నడము వచ్చి యందుఁ గవిత్వము చెప్పఁదొడఁగె నఁట,

పటుభక్తిఁ గర్ణాటభాష నర్థించి, యటమున్న బసవదండాధిపుకడకుఁ
బుచ్చిన జంగమంబులను భాసురులు, వచ్చి యీయనసన్న పరమహాత్త్వంబుఁ
బ్రస్తుతించుచు సమర్పణసేయు బసవ, హస్తానుగతభూతి యందు సంతటను
గర్ణాటభాషసాంగముగఁ బ్రకాశించ, గర్ణాటగీతసంగతులఁ బాడుచును
మఱియును బసవన్న మహిమయు వినుచుఁ, దఱితఱి బసవయ్యఁ దలఁచి
మ్రొక్కుచును. మహిమ. ప్ర. పు. ౧౯౪.

పైని చెప్పఁబడిన గ్రంథములుగాక యీకవి యీక్రిందిగ్రంథములు రచించె నని చెప్పఁబడియున్నది:—

గద్గదకంఠవికస్వరరసన, ముద్గతస్తవనసంయుతవాక్యుఁ డగుచు
హారలీలఁ దేలుచు హారలీలఁ దనర, హారలీలగునుకృతి హారలీలఁ బొగడు; [మ;
మహిమఁ జెప్పెడుమహిమ్నస్తవంబునను, మహిమాకరుని మహామహిమకీర్తిం
మలహరణంబగుమలహరణంబునను, మలహరప్రియుని భ్రమలహరుఁ బొగడు;

---

* కర్ణాటకవిచరిత్ర ప్రథమభాగము. పుటలు ...

శ్రీమయంబైన యనామయంబునని, రామయుండగుకరుణామయుఁ బొగడు;
నాయతప్రీతిహలాయుధంబునహ, లాయుధప్రియుఁ ద్రిశూలాయుధుఁ బొగడు;
పాంచభౌతికపంచపంచేంద్రియప్ర, పంచదూరు నుతించుఁ బంచగద్దెలను;
శివతత్త్వసార మన్నివకృతిఁ బొగడు.
మహనీయమగురుద్రమహిమయస్మృతుల, మహనీయమగురుద్రమహిమఁ గీర్తించు;
నలరుసంసారమాయాస్తవంబునను, అలఘుసంసారమాయాదూరుఁ బొగడు;
శంకరగీత భాస్వత్పదావళిని, శంకరుదురితభయంకరుఁ బాడు;
నానందగీతంబులనుపదంబుల న, దానందు భక్తగణానందుఁ బొగడు;
బండరు బసవన్న భవ్యగీతముల, బండరు బసవన్న ప్రాణేశుఁ బొగడు,
ప్రాక్తనసనూతనభవ్యగీతప్ర, సూక్తుల వెండియు భక్తాత్ముఁ బొగడు.

దీ. ప్ర. పు. ౬౧.

పైద్విపదలలోఁ జెప్పఁబడిన వన్నియు నితనిచే రచింపఁబడినవి యే యని చెప్పుటకు వీలు లేదు. మహిమ్నాదులు సంస్కృతమునందలి ప్రాచీనస్తుతులు. వానినే యీతఁడు చదివె నని యర్థమో? లేక వానిని తెనిఁగించె నని యర్థమో స్పష్టముగఁ దెలియుట లేదు. ఈతనిచే రచింపఁబడిన వని స్పష్టముగఁ దెలిసిన 'శివతత్త్వసారము' ను 'బసవగీతములు' ను గూడ నిందుఁ జేరియున్నవి గనుక మిగిలినవి గూడ నీతనిచేతనే రచింపఁబడెనేమో యన్నసంశయము కలుగుచున్నది. మొత్తముమీఁదఁ బండితారాధ్యుఁడు కవి యని యీకాలమందును దరువాతికాలమందును బ్రఖ్యాతిఁ జెందె నని యీక్రిందివాక్యములవలన స్పష్టపడుచున్నది.—

విసరింప శేషునివేయునాలుకలు, శివకవి మల్లయ్యజిహ్వకు సరియె
. . . వేయేల కవిమల్లువిషయేంద్రియములు. దీక్షా ప్ర. పు. ౭౪.

శివతత్త్వసారము వెనుకఁబడుటకుఁ గారణము.

కొంతకాలమువఱకు నీగ్రంథము శైవులకు ముఖ్యమైనదిగ నుండినను పాల్కురికి సోమనాథునితరువాత దీనిప్రచారము తగ్గి క్రమక్రమముగ నిది వెనుకఁ బడెను. ఇందుకు సోమనాథుని 'పండితారాధ్యచరిత్ర' యే కారణము. 'శివతత్త్వసారము' నందలి పద్యములయొక్క సారాంశమును వీలయినంతవఱకు మూలశబ్దములతోడనే సోమనాథుఁడు తనగ్రంథమునందుఁ జేర్చెను. ఇప్పుడు మనకు దొరకినశివతత్త్వసారమందు ౪౮౯ కందపద్యములు కలవు. వీనిలోఁ గల

కొన్ని ప్రకరణములే పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివి కొన్ని యీక్రిందఁ జూపుచున్నాను.—

శివతత్త్వసారములోని పద్యములసంఖ్య వర్ణింపఁబడినవిషయము.	పండితారాధ్యచరిత్రలోని సమానార్థక ద్విపద భాగము.
౨౧ - ౬౬ అద్వైతఖండనము.	పుట ౧౮౭ వాదప్రకరణమందలి వేదాంతవాదఖండనము.
౩౦౦ - ౩౧౯ దక్షాధ్వరధ్వంసము	పుట ౨౩౩ - దక్షాధ్వరప్రశంస
౩౨౯ - ౩౪౦ ప్రళయవర్ణనము.	పుట ౨౩౬ - ౩౭ ప్రళయలీల.
౩౪౧ - ౩౭౩ శివగణముల వర్ణనము	పుట ౨౩౭ - మహాతాండవలీల.
౩౭౪ - ౩౭౫ తనను శివగణములలోఁ జేర్చుమని కోరుట.	పుట ౨౬౫ సర్వేశప్రకరణమందలి పండితుని చరమప్రార్థన.

ఆరాధ్యచరిత్రము నింకను వెదకినయెడల నందు శివతత్త్వసారమందలి పద్యముల యర్థముగల ద్విపద లింకను దొరకఁగల వని నా తాత్పర్యము. పైని జూపిన సమానభాగములలో నొక్కొకచోట సోమనాథుఁడు శివతత్త్వసారమందలి శబ్దములనే యుపయోగించి చక్కఁగ ద్విపదలుగఁ జెప్పెను. ఇందు కిదివఱకు రెండుపద్యములును వానికి సరియైనద్విపదలు నిచ్చియున్నాను. ఇచ్చట నింకఁ గొన్ని యుదాహరణము లిచ్చెదను —

కం. కల దననోపక లే దని, పలుకఁగనేరకయు మూక బధిరులక్రియ ని
ష్ఠుల సద్వైతులు నవుదురో, పలు సంసారులు భువనభిన్నభావమున శివా. ౪౯

ఇందుకు సరియైన ద్విపద.

కలదనంగా నోపకయును లేదనియుఁ, బలుకనేరకమూకబధిరులక్రియను
బరఁగు భువనభిన్నభావంబుఁ జూచి, యరయంగి సద్వైతమనఁగ లావేది.

పుట ౧౭౯.

కం. నిర్వచనీయము లేకయు, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా
నిర్వచనీయోత్పత్తిన, సర్వాద్వైతంబు చెపదె సర్వానందా. ౩౯

ద్వి. నెక్కడ నిర్వచనీయంబు లేక, నిక్కమనిర్వచనీయంబు గలదె?
నిర్వచనీయ మనిర్వచనీయ, ముర్వినా సద్వైత మొగి రెంటికగునె.

పుట ౧౭౭.

కం. భూతములు దర్భత్రాళ్లను, హోతల మొద లంటఁగట్టి యూపంబులతోఁ
ద్రేతాగ్నులయాగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోన బోన్వైచె నజా. ౩౦౩

ద్వి. తడయక నచట హోతల దర్భత్రాళ్లఁ, దొడరి యూపంబులతోడ బంధించి
యత్యాగ్రహమున నాహవనీయగార్హ, పత్యదక్షిణనామపరిమితాగ్నులను
నావృతంబైనయాగాశ్వంబుగాఁగ. పుట ౨౩౪.

కం. ససముద్రద్వీపాచల, వసుమతి వడి మీఁది కెగురన్వైచి సనక్ష
త్రసురావాసాకాశము, వెసఁ గ్రిందికిఁ దివుచుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు శివా. ౩౨౭

ద్వి. జలనిధి ద్వీపాంతసహితధరిత్రి, వడిమీఁది కెగురంగ వైచి యాగ్చుచును
మీఁదిలోకములతో మింటను నాకసము, గాఁ దివుచు క్రిందికిఁ బ్రమథేంద్రుఁ
డొకఁడు. పుట ౨౩౭.

కం. యమమహిషశృంగములును, బ్రమహోగ్రగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోడన్
సమసృష్టి దుస్సికొని సీ, ప్రమథులు దాళములు వేసి పాడుదురు శివా. ౩౩౧

ద్వి. అలరి యమేంద్రవాహనదంతశృంగ, ములు తాళములు వేయు మున్నొక్క
గణము పుట ౨౩౭.

ఈప్రకారముగ నెన్నియో యుదాహరణము లీయవచ్చును. ప్రకరణములకుఁ బ్రకరణములు సోమనాథుఁడు ద్విపదలో రూపాంతరము చేసెను. శివతత్త్వసారమునందు నొక్కొకపద్యములోఁ జెప్పఁబడిన భక్తులచరిత్రములు విపులముగను రసవంతములుగను బసవపురాణమునందును బండితారాధ్య చరిత్రమునందును ద్విపదలలో వర్ణించెను. ఇట్టికారణములచేతఁ బాలకురికి సోమనాథారాధ్యుల గ్రంథములే యధికలోకప్రీతికిఁ బాత్రములై యావిషయములనే తెల్పునట్టి పండితారాధ్యుని తత్త్వసారము వెనుకఁబడెను.

ఈయొక్కగ్రంథమే కాదు. మల్లికార్జునపండితారాధ్యులవారు రచించిరన్న యితరగ్రంథములు కూడ నీకారణముచేతనే నామావశిష్టము లయ్యె నని నా తాత్పర్యము. గణసహస్రమాల, రుద్రమహిమ, లింగోద్భవదేవు గద్యము, అమరేశ్వరాష్టకము, పర్వతవర్ణనము, హరలీల, బసవమహిమ యనుకృతులు పండితయ్యగారిచే రచింపఁబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే కానవచ్చుచున్న దని పైని దెల్పితిమి. ఇం దేదియు నిప్పుడు విడిగాఁ గానరాదు. గణసహస్రమాల, రుద్రమహిమ, పర్వతవర్ణనము నను ప్రకరణములు చిన్నచిన్న కావ్యము లనఁదగినంతవి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రమునం దున్నవి.

పీఠిని మొదటఁ బండితారాధ్యులవారు రచించియుందు రనియుఁ దరువాత వానిని సోమనాథుఁడు తనగ్రంథమునందు గ్రహింపనగా సనుకరించె ననియుఁ దోఁచుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రమునకు దేశములో నెక్కువ ప్రచారము కలిగినందున మూలమునకుఁ బ్రచారము లేకుండఁ బోయియుండును.

కవికాలనిర్ణయము.

పండితారాధ్యుని కాలము మన మాతని సమకాలికుల కాలమునుబట్టి నిర్ణయింపవలయును. పాల్కురికి [illegible] పండితారాధ్యచరిత్రములో నతనిసమకాలికు [illegible] రాజ [illegible] యుఁ [illegible] మంత్రుల యొక్కయుఁ [illegible]. వానిలో, కల్యాణ [illegible] బసవేశ్వరుఁడు, చండవోలులోని వెలనాటి [illegible], [illegible] నువారు ముఖ్యులు.

బసవేశ్వరుఁడు — బసవేశ్వరుని [illegible] మోస్తుటకుఁ [illegible] శివుఁడు పండితారాధ్యుని [illegible] పండితారాధ్యులవారు గుంటూరు జిల్లాలో [illegible] బసవేశ్వరుని [illegible] వచ్చి రనియుఁ దరువాతఁ బండితారాధ్యుఁడు బసవేశ్వరుని [illegible] రాజ్యమందలి [illegible] బసవేశ్వరుఁడు [illegible] రాఁగా మిక్కిలి [illegible] రాజ్యము చేసిన కాలమందు [illegible] బసవేశ్వరుఁడు ముఖ్యమంత్రి. బిజ్జలరాజు [illegible] శ ౧౧౬ లో రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౧౬౭ లో బసవేశ్వరుని శిష్యులచేఁ జంపఁబడియెను. బసవేశ్వరుఁడు ౧౧౬౮ లో బిజ్జ [illegible] యెను. కావునఁ బండితారాధ్యుఁడు ౧౧౬౦-౭౦ ప్రాంతమునం దుండెనని నిశ్చయింపవచ్చును.

వెలనాటి చోడుఁడు:- పండితారాధ్యుని సమకాలికుఁడు వెలనాటిచోడుఁడు. పండితుఁడు [illegible] (చండవోలు) [illegible] వెలనాటిచోడుని సభకుఁ బోయి [illegible] వాదించినట్లును, [illegible] గురువును, ఆతనిశిష్యులు చంపఁగా [illegible] అంతట పండి తుఁ డా రాజును శపించి [illegible] వెడలిపోఁగా నారాజు నశించినట్లును,

* దీక్షాప్రకరణము పుట ౮. † మహామహోపాధ్యాయ [illegible] పండితప్రకాశము పుట ౭౦౧ [illegible] నవి నాకు ‡ Rice Mysore Vol. I p. [illegible]

వాద ప్రకరణమునందును మహిమా ప్రకరణమునందును జెప్పఁబడినది.* చంద వోలులో వెలనాటిరాజులు రాజ్యముచేయుట ప్రసిద్ధము. ఆ వంశమునందు, వెలనాటిచోడనామముగల రాజులు తాతమనుమ లిద్దఱుండిరి. వీరి శాసనము లనుబట్టి కాలనిర్ణయము చేయఁగా మొదటి వెలనాటిచోడుఁడు క్రీ. శ. ౧౧౧౫ మొదలు ౧౧౩౬ వఱకు రాజ్యముచేసెను. రెండవ వెలనాటిచోడుఁడు క్రీ.శ. ౧౧౬౩ మొదలు ౧౧౮౦ వఱకు రాజ్య మేలెను.† ఈ రెండవ వెలనాటిచోడ రాజే తెనుఁగుదేశమందు వెలనాటిచోడుఁ డన్నపేరుతో విశేషముగ ఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఇతఁడు బసవేశ్వరునికి సమకాలీనుఁడు. కావునఁ బండితుఁ డీతని సభకే వెళ్లియుండె నని మనము నిశ్చయముగఁ దెలిసికొనవచ్చును.‡ ఈరాజు

* చూఁడు పుటలు ౧౭౦ - ౧౭౧.

† రెండవవెలనాటిచోడునిశాసనములు పెక్కులు గలవు. వాని నన్నిటి నుదాహరించుట యనావశ్యకము. Epigraphical Reports, Southern Circle 238 of 1893 అనునది శా. శ. ౧౦౮౫ (క్రి. శ. ౧౧౬౩) నాఁటిది. ఇంతకుఁ బూర్వపువి యాతనిశాసనములు లేవు. చివరసంవత్సర మగు శా. శ. ౧౧౦౨ (క్రి. శ. ౧౧౮౦) నాఁటిది Ep. Rc. 413 of 1893 అనునది. ఈమధ్యకాలపువి పెక్కుశాసనములు కలవు. వానిలో వెలనాటిరాజులవంశవృక్షమును దెలుపునట్టి Ep. Re. C. P. 23 of 1917 అనునది ముఖ్యము. ఇది శా. శ. ౧౦౯౧ (క్రీ. శ ౧౧౬౯) నాఁటిది అట్లే వీరివంశమును దెలుపునట్టి పిఠాపురశాసనము (Ep. Ind. Vol. IV p. 32) కీర్తిచరిత్ర దెలిసికొనఁగోరువారు చూడఁదగినది. దానిని రెండవవెలనాటిచోడుని మనుమఁడగు పృథ్వీశ్వరుని తల్లి శా. శ. ౧౧౦౭ (క్రి. శ. ౧౧౮౫) లో వేయించినది. కాని యొక హెచ్చరిక చేయవలెను. పృథ్వీశ్వరునిశాసనమును బ్రకటించిన హుల్ష్‌గారు రెండవవెల నాటిచోడుఁడు పృథ్వీశ్వరుఁడు నొక్కఁడే యని వ్రాసిరి. ఇది పొరపాటు. వీరిద్దఱు తాతమనుమలు. రాజేంద్రచోడనామము గలరెండవచోడుఁడు గొంకనికిని సబ్బాంబికకును బుట్టినవాఁడు. (C. P. 23 of 1917) పృథ్వీశ్వరుఁడు తృతీయగొంకనికిని జయాంబికకుఁ బుట్టినవాఁడు. (జయాంబిక పిఠాపురశాసనము Ep. Ind. IV p. 32) రెండవ వెలనాటిచోడునితరువాత నాతని కుమారుఁ డైనమూఁడవగొంకఁడు బహుస్వల్పకాలము రాజ్యముచేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. మనుమఁడైన పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది. కేయూర బాహుచరిత్రమువలనను వెలనాటిచోడుఁడును బృథ్వీశ్వరుఁడును వేఱువేఱు పురుషు లని స్పష్ట పడఁగలదు. ఇందును నొకపొరపాటు గలదు. పిఠాపురశాసనమునందు వలెఁ జోడునికొడుకు గొంకఁడు, వానికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁడు నని చెప్పక, చోడునికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁ డని చెప్పఁబడి యున్నది. ఎట్లయిన నిద్దఱు నేకపురుషులు కాఁజాలరు. ఈపరస్పరవిరుద్ధములను సమన్వయించి వెలనాటిచోడులచరిత్రమును వేఱుస్వతంత్ర వ్యాసమునఁ జర్చింపఁబోవుచున్నాను గాన విరమించెద.

‡ పండితుఁడు మొదటివెలనాటిచోడునికాలమునఁ గూడ నుండిన నుండవచ్చును గాని రెండవచోడునికాలమున నుండినమాట నిశ్చయము.

నకే చోడుఁ డనియు, రాజేంద్రచోడుఁ డనియు, కులోత్తుంగరాజేంద్రచోడుఁ డనియు నామాంతరములు కల వని శాసనములవలనను, కేయూరబాహుచరిత్రమందలి కృత్యాదిపద్యములవలనను స్పష్టము.

ద్వి. అంత రాజ్యార్థమై యనిఁ బోరి యతని, సంతాన మెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె.

మహిమా. పుట ౨౬౧.

అని వెలనాటిచోడుని గుఱించి వ్రాయఁబడియున్నది. చోడునితరువాతఁ ద్వరలోనే రాజ్యమునకువచ్చిన యాతనిమనుమఁ డగుపృథ్వీశ్వరుఁడే వెలనాటిరాజులలోఁ జివరివాఁడుగఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు. ఈతనినే నెల్లూరు మనుమసిద్ధితండ్రి యైనతిరుకాళవిభుఁడు చంపె నని కొందఱయభిప్రాయము. అయినను నీవిషయ మింకను శోధింపవలసియున్నది. ఎట్లయినఁ బృథ్వీశ్వరుఁడు చివరవాఁ డనుటకు సందేహము లేదు.

ఉదయానవనీశుఁడు—పండితారాధ్యుని సమానసమకాలికుఁడు పానుగంటి ఉదయావనీశుఁడు. పండితుఁడు పానుగల్లుగ్రామమునకు వెళ్లినప్పుడచ్చటి యుదయుఁ డనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. ఆతఁడు చోడవంశమువాఁడు.* ఆతనిమంత్రి పింగలి గోవిందప్రధాని. పానుగల్లు నైజామురాజ్యమునందు మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో నాగర్ కర్నూలుతాలూకాలో నున్నది. ఇది పూర్వము గొప్పదుర్గము. ఈప్రాంతమునఁ బండితునికాలమున నుదయచోడుఁ డనురాజు† రాజ్యముచేసినట్లు శాసనములవలనఁ గానవచ్చుచున్నది.

---

* మహిమాప్రకరణము పుట ౨౯౭.

† పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ జెప్పఁబడిన ఉదయావనీశుఁడు గూడఁ జోడుఁడే యనుటకు సందు రెండుప్రమాణములు కలవు. (౧) ఈరాజు నుద్దేశించి యీతనిసేవకుఁ డిట్లు చెప్పెను. 'జోళవాళికగాక త్రోశీతలీశ। వేళవాళికిఁ గిర్తివేయెట్టు లనిన' (పుట ౨౯౭). ఇందుఁ జోళవాళి = చోళపాళి, చోళరాజ్యము; వేళవాళి = వేళపాళి = కాలపాళి = కాలునిరాజ్యము అని నే నర్థము చేసికొంటిని. కాని యర్థము స్పష్టమనుటకు వీలులేదు. ఈప్రమాణ మెట్లున్నను ఇంకొక ప్రమాణమువలన నీతఁడు చోడుఁడె యనుట స్పష్టపడుచున్నది. (౨) పండితారాధ్యుఁడు, ఉదయునకు శాపమిచ్చి గ్రామమునుండి వెడలఁగనే, అచ్చటిరాతికోళ్లు కూసినవఁట, రాతిపొన్న పూసినదఁట. "మసలకపండితమల్లికార్జునుఁడు । వెసఁ దలిగ్రుఁగ బురివెడలంగ వెనుక । నక్కజంబుగఁ బూచె నంతగిల్ పొన్న । కుక్కురోకుర్రని కూసె గల్కోడి" [మహిమాప్రకరణము, పుట ౩౦౧] కల్పొన్నయుఁ గల్కోడియుఁ జోడులవిశేషచిహ్నము లని మనకు నన్నెచోడునికుమారసంభవము మొదలయినవానివలనఁ దెలియును.

ఉదయచోడుని దండనాయకులు శా. శ. ౧౦౮౪ (క్రీ. శ. ౧౧౬౨) లో వేయించినశాసన మొకటి* జడచర్లలోఁ గలదు. జడచర్ల నైజాము రాజ్యము నందుఁ బానుగంటికి నుత్తరమునఁ బదునైదుక్రోశములమీఁదఁ గలదు. ఈ సంవత్సరముననే ప్రథమరుద్రదేవునిచే వేయించఁబడిన హానుమకొండశాసన మునందును నీచోడోదయుఁడు పేర్కొనఁబడియె. రుద్రుఁడు చోడోదయుని గెల్చినట్లును ఆతనిరాజధాని యైనకందూరును గాల్చినట్లును నీశాసనమందుఁ గలదు. కందూరు పానుగంటికి సమీపముననె యున్నది. ౧౧౬౨ ప్రాంత మున అనఁగాఁ బండితారాధ్యునకు మన మితరప్రమాణములవలన నిర్ణయిం చినకాలమందుఁ బానుగంటివైపున నొకయుదయావనీశుఁ డుండె నని స్పష్ట పడుచున్నది.

ఇట్లు పండితునిసమకాలీను లైనయొక్కమంత్రిశేఖరునియొక్కయు, నిద్దఱు రాజులయొక్కయుఁ గాలమును స్వతంత్రములయిన వేఱ్వేఱు శాసనప్రమాణ ములవలన క్రీ. శ. ౧౧౫౦-౨౦ ప్రాంత మని నిశ్చయింపఁ గలిగితిమి గనుక యిది నిజమైనకాలనిర్ణయ మనియే యెంచవలయును.

బుద్ధరాజు:—'చందవోలు కైసేయుతు' అనుదానిలోఁ బండితునికనులు దీయించినవాఁడు కొండపడమటి బుద్ధరాజని చెప్పఁబడియున్నది.† ఈతఁడు మన వెలనాటిచోడుని బావమఱఁది, భార్యకుఁ దోఁబుట్టినవాఁడు, అతనికి మంత్రిగ నుండెను. ఈతనిశాసన మొకటి శా. శ. ౧౦౯౩ (క్రీ. శ. ౧౧౨౧) నాఁటిది చందవోలులోఁ గలదు.‡ కావున నందువలనను మన మిదివఱకుఁ జేసినకాలనిర్ణయమే సరిపోవుచున్నది.

ఇంకొకప్రమాణము:—పైప్రమాణములకంటెఁ బ్రబలమైనది కాకపో యినను, ఈకవికాల మూహించుట కింకొకమార్గము కలదు. పండితారాధ్యుని చరిత్రము వ్రాసిన పాలకురికి సోమన పండితునిసమకాలికుఁ డైన బెలిదేవి వేమ నారాధ్యుల మనుమనిశిష్యుఁడు§ తాతమనుమలకు రెండుతరము లంతరము

---

* Lithic Records of Hyderabad by Mr. Ramakrishna Kavi.

† లోకల్ రికార్డ్సు సం. ౧౯, పుట ౪౩౩.

‡ Ep. Ind. Vol. VI p. 268.

§ పేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవి వేమ । నారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు । మనుమనిశిష్యుండ. [దీక్షా. పుట ౪]. పండితుఁడును వేమనారాధ్యుఁడును సమకాలికులనుటకు—పేరెన్నఁబడిన శ్రీ బెలిదేవివేమ । నారాధ్యులాదిగా నలరుజంగములు । దవిలి పండితవిభు దర్శించువేడ్క . . . సను దెంచుచుండఁగ. [దీక్షా. పుట ౫౫].

గనుక తరమునకు ౩౦ సంవత్సరముల ప్రకారము ౬౦ సంవత్సరములయంతర ముండిన నుండవచ్చును. శా. శ. ౧౧౪౪ (క్రి. శ. ౧౨౨౨) లో గ్రంథము రచించితి నని వ్రాసికొనిన కన్నడకవి యగు సోమరాజు పాలకురికి సోమనాథుని స్తుతించియున్నాఁడు.* ఇద్దఱు కవులును సమకాలికు లనుకొన్నను సంతకు ౬౦ సంవత్సరములకుఁ బూర్వుఁడగు పండితుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౨-వ సంవత్సర ప్రాంతమువాఁ డగును. ఇదివఱకుఁ జేయఁబడిన కాలనిర్ణయము నియ్యది బల పఱుచుచున్నది.

శతక మెప్పుడు వ్రాసెను:—ఇట్లు పండితారాధ్యుని కాలమును నిర్ణయించి యీశతక మాతఁ డెప్పుడు నిర్మించెనో యాలోచింతము. ఈశతకమునందు బండరు బసవఁడు, మడిమేల మాచయ్య పేర్కొనఁబడిరి. బండరు బసవఁడు విష మెత్తి త్రాగి శివభక్తిమహిమచే బ్రతికె ననియు (పద్యము ౪౨౯-౪౩౦), మడి మేల మాచయ్య మదపుటేనుఁగును జంపెననియుఁ (౪౩౬) జెప్పఁబడియున్నది. బండరు బసవఁ డనఁగా లింగాయతమతస్థాపకుఁ డైనబసవేశ్వరుఁడు నిశ్చయ ముగ విషము త్రాగి బ్రతికియుండె నని బసవపురాణమునందును గథ కలదు. (౨-వ ఆశ్వాసము). మాచయ్య చాకలివాఁడు. బసవేశ్వరుని సభలోనున్న లింగాయతభక్తుఁడు. రాజతనిమీఁదికి మదపుటేనుఁగును దోలఁగా దాని నీతఁడు చంపె నని బసవపురాణమునందుఁ గలదు. (౪-వ ఆ). ఇట్టికథలును మాహాత్మ్య ములును బసవేశ్వరుని చివరకాలమునను మరణమునకుఁ దరువాతను గాని బాగుగ వ్యాపించి యుండ వనుకొనుట సహజము. బసవేశ్వరుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౮-వ సం॥ ప్రాంతమున లింగైక్యముఁ జెందెను. కావున నీశతక మాసంవత్సరమునకుఁ దరువాత వ్రాయఁబడియె నని యెంచవలెను.

కవిచరిత్రము.

సాధనములు:—పండితారాధ్యులవారిచరిత్ర తెలిసికొనుటకు పాల్కు రికి సోమన వ్రాసిన చరిత్రము† తప్ప నిశ్చయాత్మకమైన వేఱుసాధన మేదియుఁ

* నరసింహాచార్యరచిత కర్ణాటకవిచరితె, పుట ౨౭౧, ౨౭౯.

† పండితారాధ్యచరిత్ర మొకటి తెనుఁగునందు, నొకటి సంస్కృతమునందు, నొకటి కన్నడ మునందును గలవు. వీనిలోఁ దెలుఁగుది మొదటిది. పాలకురికి సోమనాథునిచే ౧౩-వ శతాబ్ద ప్రారంభమునందు వ్రాయఁబడినది. మిగిలినవి రెండును తెలుఁగుచరిత్రము ననుసరించి వ్రాయంబ డినవి. సంస్కృతచరిత్ర గురురాజనువానిచేతను, కన్నడచరిత్ర నీలకంఠుఁ డనువానిచేతను ౧౫-వ శతాబ్దమునందు రచింపఁబడినవి. (కర్ణాటకవిచరితె ౧ భా. పు. ౧౬౧). కావునఁ గాలమందును

గానవచ్చుటలేదు. అందయినను పండితునిచరిత్ర యత్యల్పముగను, వర్ణనములు స్తుతిస్తోత్రములు మహిమలు నితరభక్తులచరిత్రలు మొదలయినవియే యెక్కుడుగను గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివాని నన్నిటిని వదలి యీకవికి సంబంధించిన చరిత్రభాగమును మాత్రము సంగ్రహింపఁ బ్రయత్నించితిమి.

గోదావరిమండలమందలి భీమేశ్వరమున భీమేశ్వరలింగమునకుఁ బురోహితుఁడు (పూజారి) అయిన భీమనపండితుఁ డీతనితండ్రి; గౌరాంబ యీతనితల్లి. వీరిది ఋగ్వేదము, గౌతమగోత్రము * శ్రీశైలమల్లికార్జునదేవు నుపాసించిన తరువాతఁ బుట్టినందున నీతనికి మల్లికార్జునుఁ డన్నపేరు పెట్టిరి. భీమేశ్వరమునొద్దనున్న కోటిపల్లివాఁ డయిన ఆరాధ్యదేవుఁ డీతనిగురువు. ఈయారాధ్యదేవరకు అవాంతరయ్య గురువుగా నుండెను. ఆరాధ్యదేవరయొద్ద నుండి మల్లికార్జునుఁడు శైవదీక్షవహించి శైవమతరహస్యములను జక్కగాఁ దెలిసికొని యాచరించుచుండఁగా నచ్చటిబ్రాహ్మణులు వచ్చి యీతని శైవాచారముల నాక్షేపించిరి. ఈతఁడు వారికి విభూతిమహిమ, రుద్రాక్షమహిమ, గురుపాదోదకమహిమ, లింగార్చనమహిమ, ప్రసాదస్వీకారమహిమ బోధించి, ఘంటాకర్ణాది పురాతనభక్తుల చరిత్రలు చెప్పి వారిని మెప్పించి పంపివేసెను. వీరమాహేశ్వరాచారమార్గమును దెల్పుచు శివతత్త్వసార మనుసత్కృతిని రచించి యందుఁ జెప్పినప్రకారము తాను నడచుకొనుచుండెను. ఎక్కుడు భక్తితో నద్భుతముగ శివపూజఁ జేయుచుండెను.

పోరండ్ల సూరసానమ్మ యనుభక్తురాలును, బెలిదేవి వేమనారాధ్యుఁడును † మఱికొందఱు జంగములును బండితునిఁ జూడవచ్చిరి. అప్పు డాతఁడు

ప్రమాణమునందును పాల్కురికి సోమనాథుని తెలుఁగుచరిత్రయే యెక్కుడు గ్రాహ్యమనుటకు సందేహము లేదు. ౧౫-వ శతాబ్దము ప్రారంభమం దున్నశ్రీనాథుఁడు సోమనాథుని ద్విపదకావ్యము ననుసరించి పద్యకావ్యము చేసెను. కాని యది యిప్పుడు కానరాదు. ఇటీవల శివపురపు రాజలింగసూరి యనునాతఁడు, ఇందలి దీక్షాప్రకరణమును 'చారిత్రదీక్షాప్రకరణమ్' అని పేరు పెట్టి సంస్కృతములో వ్రాసెను. అది యచ్చుపడినది. గురురాజకృతమయిన సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును కన్నడార్థముతో శ్రీయుత కతిబసవప్పశాస్త్రిగారు మైసూరిలోఁ బ్రకటించిరి.

* పండితుని సూత్రము సంగతిగాని గోత్రముసంగతి గాని పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ జెప్పఁబడలేదు. 'చతుర్మరనిర్ణయ'మన్న చిన్నిసంస్కృతపుస్తకమునందు నితనినిగుఱించి చెప్పుచు "ఖ్యాతో గౌతమగోత్రజో గురువరో ఋగ్వేదశాఖాన్వితః" అని చెప్పఁబడియున్నది. ఈచిన్నిపొత్తము వరంగంటి శివధర్మవర్ధనీరామలింగేశ్వరముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడినది. ఇది యెవరెప్పుడు వ్రాసినది తెలియదు. ఇది యెంతవఱకుఁ బ్రమాణమో చింత్యము.

† ఈతఁడే పాల్కురికి సోమనాథుని గురువునకుఁ బితామహుఁడు.

శివపూజ చేసికొనుచున్నను జంగములు లింగరూపులే యనిన భావముగల వాఁడు గనుక శివపూజయూఁపి వారిని గారవించి జంగమపూజకూడ లింగపూజయే యని తెల్పెను. సూరసానమ్మగారు పండితునకు బసవేశ్వరుని మహిమయు నతనియొద్ద నుండిన కొందఱు భక్తుల మహిమయుఁ దెల్పెను.

సనదవోలు (చందవోలు) అను గ్రామమునందు వెలనాటిచోడుఁ డనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. చందవో లిప్పుడు గుంటూరుజిల్లా తెనాలితాలూకాలో నున్నది. పూర్వము వెలనాటిరాజులరాజధాని. ధనదపుర మని దానికి నామాంతరము. పండితారాధ్యుఁ డాగ్రామమునకుఁ బోయి తనమతమును బోధింపసాగెను. అచ్చటిరాజుగురువు బౌద్ధుఁడు. అతనిపేరు బౌద్ధపదపదాచార్యుఁడు. ఈతఁడు బ్రహ్మవంశజుఁడఁట.* తాను రాజునకు గురువుగా నుండఁగా నన్యమతస్థుఁ డారాజధానిలో మతబోధ చేయుటచూచి సహింపనోపక యాబౌద్ధుఁడు రాజుతోఁ జెప్పి యొక గొప్పసభచేయించి మల్లికార్జునపండితారాధ్యు నాసభకు రప్పించెను. ఆసభకు నద్వైతులు జైనులు సాంఖ్యులు చార్వాకాది నానామతములవారు వచ్చియుండిరి. పండితుఁడు బౌద్ధమతము నితరమతములను దనపాండిత్యమహిమచే ఖండించి తనమతమును స్థాపించెను. ఇంతియ కాక శివుఁడు శ్రేష్ఠుఁ డనుటకుఁ దనతల యిచ్చెద ననియు, మంటలో దుమికెద ననియుఁ జెప్పి, శివునికంటె నెక్కుడు దైవము కలఁడని యెవరైనను జెప్పిన యెడల వారితల తనకాలితోఁ దన్నెద నని ప్రతిజ్ఞచేసి తనసిద్ధాంతమును నిలుపుకొనుటకై 'రుద్రమహిమ'యనుకృతిని రచించెను. అంతబౌద్ధుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయఁజాలక పండితుని నిందించెను. అందఱును వెడలిపోయిరి.

కాని బౌద్ధుఁడు పండితుని నిందించినందున నాతని శిష్యులకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. 'అట్టినిందకుని జంపనియెడల నతఁడు ద్రోహికాఁడు; తామే ద్రోహులమగుదు'మని వారుతలఁచిరి. పండితుని శిష్యులలో రేమయ్య దేవయ్యలనువా రీపనికిఁ బూనుకొనిరి. సముద్రములోని† యొకలంకలో నొకబౌద్ధాలయ ముండెను. అచ్చటి కాబౌద్ధుఁడు ప్రతిదిన మొక్కఁడు వెళ్లి వచ్చుచుండును. ఆసంగతి తెలిసినవారు గావున నొకనాఁ డుదయముననే రేమయ్య దేవయ్య లాలంకకు నెవరికిఁ దెలియకుండఁ బోయి దేవుని మరుగున దాఁగి

---

* బ్రహ్మవంశజు బౌద్ధపదపదాచార్యు । బ్రహ్మఘ్నుఁ జంపింపఁ బాడియే యనుచు ॥

(మహిమా. పుట ౨౮౭,)

† సముద్రము చందవోలునకుఁ దొమ్మిదిమైళ్లమీఁద నున్నది.

యుండి బౌద్ధుఁడు వచ్చి బుద్ధవిగ్రహమునకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కుచున్నప్పుడు వానిని జంపి వికృతరూపునిఁ జేసి వెడలిపోయిరి. ఈసంగతి తెలిసి రాజు మిక్కిలి కోపించి పండితయ్యను బిలిపించి యడుగఁగా నతఁడు 'నేనే చేయించితిని; నేనే చంపించితి' నని దోషమంతయుఁ దనమీఁద మోపుకొనియెను. అంత రాజు పండితుని కనులు తీయింపఁగా నతఁడు రాజునకు శాపముపెట్టి యచ్చటినుండి శిష్యయుక్తముగా నమరావతికి వెడలి పోయెను.

చందవోలులో నున్నప్పుడే యీతఁడు "లింగోద్భవదేవగద్య" యచ్చటి దేవునిపైఁ జెప్పెను. లింగోద్భవుని దేవాలయ మిప్పటికిని జందవోలులో నున్నది.

'చందవోలు కైఫీయతు'* అను పుస్తకమునందు నీకథయే యిట్లున్నది. పండితారాధ్యుఁడు శ్రీశైలమునకుఁ బోవుచు చందవోలునకు వెళ్లి పాండీశ్వర స్వామిగుడిలో దిగెను. కొండపడమటి బుద్ధరాజునకు గురువైన బౌద్ధుఁడు బుద్ధాం అనుగ్రాసమందుండెను. వాఁడు పండితుని మహిమను జూచి యోర్వ లేక పోయెను. పండితుని ప్రతిదినశివపూజలోఁ గావలసిన యొకపూజాపాత్రను బౌద్ధుని శిష్యుఁడైన బెజుఁ డనువాఁ డెత్తుకొనిపోయెను. పండితుని శిష్యులు వానిని బట్టుకొని చంపిరి. ఈసమాచారము వారు తమ గురువునకుఁ దెల్ప లేదు. అంత బుద్ధరాజు పండితునివద్దకు మనుష్యులను బంపి నరహంతుకున కేమి శిక్ష శాస్త్రీయ మని యడుగగా కనులు తీయుటయే తగినశిక్ష యని పండి తుఁడు చెప్పెనఁట. దానిపై బుద్ధరాజు పండితుని కనులు తీయించెను. పండితుఁ డాతనికి శాపమిచ్చి యిఁకమీఁద శైవులెవరును చందవోలులోఁ దీక్షము పుచ్చు కొనఁగూడ దని నియమించి వెడలిపోయెను.

అమరావతి చేరగనే పండితుఁడు చోడునితో భాషించిన పాపంబు పోవు టకును శివనింద విన్న పాపము పోవుటకును శివభక్తుల సహస్రనామగణమాలిక పఠించెను; అమరేశ్వరాష్టకముఁ జెప్పెను.

పండితారాధ్యుఁ డమరావతిలో నుండఁగా బసవేశ్వరుఁ డతనికి భస్మము పంపెను. అచ్చటనే యాతఁడు కర్ణాటకవిత్వము చెప్ప మొదలిడెను. తరువాతఁ బండితుఁడు బసవేశ్వరుని జూడవలయు నని కల్యాణపురమునకు బయలుదేరెను.

---

* స్థానికచరిత్రలు (Local Records) సంపుటము 3౯, పుట ౪33. ఇది క్రీ. శ. ౧౮౧౧ లో వ్రాయఁబడినది.

త్రోవలో సారంగేశ్వరుఁడు దేవుఁడుగాఁ గల నిడుగుడుము లనుచోట* తన ముఖ్యశిష్యుఁ డగుదోనయ్యగారికి నన్నయయిన పీరచాకిరాజయ్యగారిచేఁ గౌరవింపఁబడి పానుగంటికిఁ† బోయెను. అచ్చట నుదయుఁడను రాజునొద్దనున్న పింగలి గోవిందప్రధాని పండితునిభక్తుఁడు. కావున నాతనిని మిక్కిలి మర్యాదతో నెదుర్కొని తనయింటికిఁ దోడ్కొనిపోయెను. అచ్చట ధవళేశు నామయ్య అనుభక్తుఁడు కలఁడు. ఇతఁడు రాజునొద్ద స్వంతసేవకుఁడు. (ఖాసా). పండితుఁ డాగ్రామమునకు వచ్చినప్పటినుండియు నాతని భజనలోనుండి రాజుసేవ సరిగఁ జేయకుండెను. అంత రాజునకుఁ గోపమువచ్చి యాతనిని బిలిపించి కోపపడఁగా, దేహముమాత్రము మీదిగాని ఆత్మ మీది కాదు; మీ దేహమును మీరు తీసికొండని గుడిశిఖరముమీఁదికెక్కి యురిపెట్టుకొని చచ్చెను. అంతఁ బండితుఁ డారాజునకు శాపముపెట్టి వెడలిపోయెను.

ననిపురములో శంకరయ్య యనుభక్తుని సపర్యలఁ గొని, కల్యాణమునకుఁ బయలుదేఱఁగా నంతకుఁ బూర్వ మెనిమిదిదినములక్రింద బసవేశ్వరుఁడు లింగైక్యముఁ జెందె నన్నసమాచారము త్రోవలోఁ దెలిసి పండితున కమితఖేదము కలిగి యాతఁడు బసవని బొగడుచుఁ బ్రలాపించెను.

అంతఁ బండితుఁడు శ్రీశైలపర్వతము వైపునకుఁ బోయెను. వెల్లటూరు‡ నొద్దకువచ్చి తానచట నేయుండి తన ప్రియశిష్యుఁడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణ

---

* 'నిడుగుడుములు' అనునది యిప్పుడు కృష్ణాజిల్లా నందిగామతాలూకా మునగాలజమీందారిలోని ముఖ్యగ్రామమగు 'నడిగూడెము' అని నాతాత్పర్యము. 'మునుమున నిడుగుడుములకు నేతెంచి । సదమలాత్ముఁడు పీరచాకిరాజయ్య! ప్రవ్యక్తభక్తి సారంగేశునంద' (మహిమ పు. ౨౯౧) అని చెప్పఁబడియున్నది. ఇప్పుడు 'నడిగూడెము' అనఁబడు గ్రామమునకు 'నడిగుడుములు' అని పూర్వపులెక్కలలోఁ బేరుగలదు. ఇచ్చటిదేవుఁడు సారంగేశ్వరుఁడు. ఇది యమరావతినుండి పానుగంటికిఁ బోవుత్రోవలో నున్నది.

† నైజామురాజ్యమునందు రెండుపానుగల్లు లున్నవి. ఒకటి నల్లగొండ జిల్లాలోను, వేఱొకటి మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా, నాగర్‌కర్నూలు తాలూకాలోను కలదు. ఉదయచోడుని స్థలమును బట్టి నాగర్‌కర్నూల్ తాలూకాలోనిదే పండితుఁడు వెళ్లిన పానుగల్లని నిశ్చయింపవచ్చును. ఇంకొక పానుగల్లు (హానుగల్లు) బొంబాయిరాజధానియందు ధార్వాడుజిల్లాలోఁ గలదు.

‡ గుంటూరుజిల్లాలో రెండువెల్లటూళ్ళు కలవు. ఒకటి రేపల్లెతాలూకాలోను, ఇంకొకటి వినుకొండతాలూకాలోను. నైజామురాజ్యమున నల్లగొండజిల్లాలోఁగూడ నొకవెల్లటూరు కలదు. కాని శ్రీశైలమునకు సంబంధించినది వినుకొండతాలూకాలో నిదియే. ఇది వినుకొండనుండి శ్రీశైలమునకుఁ బోవుత్రోవకు నాలుమైళ్ళ ప్రక్కగ నుండును.

ము చేసి శివరాత్రివఱకు శ్రీశైలముపైకిఁ బోయి తనవ్రతమును బూర్తిచేయుమని చెప్పి, యతనికి 'సర్వేశదర్శనము' నుడివెను. అతఁడు గిరిప్రదక్షిణముచేసి వచ్చిన తరువాతఁ బండితుఁడు తానువచ్చిన పని దైన దనియు, బసవేశ్వరుఁడును బోయెను గనుకఁ దా నుండనక్కఱలేదనియు నీశ్వరుని బ్రార్థనచేసి భార్యాపుత్రులతో వెల్లటూరులోనే లింగైక్యముఁ జెందెను.

పండితేంద్రుఁడు మరణసమయమునకు వృద్ధుఁ డైనట్లు మనము తలంప వచ్చును. ఎందు కనఁగా దోనయ్యకుఁ గలలోఁ గానవచ్చిన శివుఁడు వృద్ధతాపసవేషము వేసికొనె ననియు, మల్లికార్జునపండితయ్య తనకుఁ బూర్వస్నేహితుఁ డని చెప్పెననియు నున్నది * పండితయ్య ముసలివాఁడు కానియెడల నాతని పూర్వస్నేహితుఁడ నని చెప్ప శివుఁడు ముసలివేషము వేసికొన నక్కఱ లేదు. ఇదియుఁగాక తాను శ్రీపర్వత మెక్కక శిష్యునినే వెళ్లి తనవ్రతసమాప్తి చేయుమని చెప్పుట గూడఁ జూడ నాతఁ డప్పటికిఁ గడువృద్ధుఁడై యుండనోపు నని తోఁచుచున్నది. పండితునిమరణము బసవేశ్వరుని తరువాతఁ ద్వరలోనే తటస్థించె నని మన మెంచిన యెడల క్రి. శ. ౧౧౯౦ ప్రాంత మతనిమరణకాలమని నిర్ణయించుకొనవచ్చును. అప్పటి కాతఁడు ౭౦ ఏండ్లవాఁ డని యెంచిన యెడల క్రి. శ. ౧౧౨౦ ప్రాంత మాతనిజన్మకాలమగును. ఇతఁడు మొదటి వెలనాటి చోడునికాలమునను, రెండవ వెలనాటిచోడునికాలమున నుండెనని యెంచవచ్చును.

పండితారాధ్యసంతతి.

ఆరాధ్యులవారితరువాత వారిసంతతి యభివృద్ధియై యారాధ్యగురువంశములుగఁ బ్రబలెను. పండితారాధ్యులవా రన్నయింటిపేరు గలవారును వేఱింటిపేళ్లు గలవారును నగు నారాధ్యులు తాము మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని సంతతివార మని చెప్పుకొనియెదరు. కాని వీ రెవరియొద్దను మల్లికార్జునపండితుని మొదలుకొని నేఁటివఱకు వచ్చినవంశములను జూపు నెడతెగని వంశవృక్షము కానరాదు. పండితారాధ్యులవారిలో రెండువిధములు గలవు. ఒకరు మల్లికార్జునపండితుని వంశమువార మనియెదరు. వారిది గౌతమగోత్రము. మఱియొకరు శ్రీపతిపండితుని వంశపువార మనియెదరు. వారిది కౌశికసగోత్రము. మైసూరుప్రాంతమునందు నారాధ్యు లనువారు కొందఱు తాము మల్లికార్జునపండితుని వంశమువార మని చెప్పుకొనియెదరు. పండితారాధ్యచరిత్రము చివర నాతనికుమారుఁ డైన కేదారయ్యవంశమును నతనిశిష్యుఁ డైన యువటూరి

---

* 'మదనసంహారుఁడు శ్రీమల్లికార్జునుఁడు । పాపలుచువృష్టితఘోషసుగిల
నరుగుదేరఁగ శరణార్థసేయంగ । . . . .
నావుడుతపసి దోనయగారవీర । శైవలోకమున కాచార్యుండు పండి
తారాధ్యవిభుఁడు తొల్లియున్నవాఁడ । వాని కేమియుఁ బూర్వస్నేహితుఁడను.' (పర్వ. పు. ౩౭౦)

సోమనాథయ్యగారి వంశమును నీయఁబడినవి. వాని నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను:—

వంశవృక్షము.

(పండితారాధ్యచరిత్రమునుబట్టి)

భీమన = గౌరాంబ
|
మల్లికార్జునపండితారాధ్య
|
కేదారయ్య
|
మనుపండిత — భీమపండిత — మహాదేవపండిత — చెన్నపండిత.

(కేదారయ్యశిష్యుఁడు) ఇవటూరు సోమనాథయ్య = భూమమ్మ
|
సూరీశ్వరుఁడు — విశ్వనాథప్ప — సింగనమంచి.

కన్నడదేశమునందు గురుదేవుఁడను నొకకవి ౧౫౬౦-వశతాబ్దమున నుండెను. ఇతఁడు సంస్కృతమున "వీరశైవాచార" మనుగ్రంథమును వ్రాసెను. అందుఁ దాను మల్లికార్జునపండితుని సంతతివాఁడ నని చెప్పుకొని యీక్రిందివంశవృక్షమిచ్చియున్నాఁడు —

*కోటిపల్లిదేశిక
|
భీమపండిత = గౌరాంబ
|
పండితారాధ్య
|
వీరారాధ్య
|
గురుబసవ
|
గంగాధర — బసవ

గంగాధర
|
హరియార్య

బసవ
|
పండితార్య
|
గురులింగ
|
గురుదేవ — పండితార్య — బసవార్య — జక్కారాధ్య.

* కర్ణాటకకవిచరితె, ౨-వ భా. పుట ౩౮.

ఈవంశవృక్షమునకును బసవపురాణ వంశవృక్షమునకును సంబంధము కలియుటలేదు. ఇం దేది నిజమో, రెండును నిజమో చెప్పఁజాలము. పండితునకు కేదారయ్య, వీరారాధ్య లను నిద్దఱు కుమారు లుండిరేమో? ఉండిన యెడలఁ బండితునికిఁ దరువాత నేఁబది యఱువది సంవత్సరములకే జన్మించిన పాల్కురికి సోమనాథున కాసంగతి తెలియకుండునా?

మహిమలు.

బుద్ధుఁడు, యేసు, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు మొదలైన మతకర్తల చరిత్రలలోఁ జెప్పఁబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందును బెక్కుమహిమలు వర్ణింపఁబడినవి. తమగురువు మిగిలిన మతములన్నిఁటిని గెలిచె ననియు, నితరమానవులకుఁ జేతఁగాని యద్భుతకృత్యములను దనమహిమచేఁ జేసి చూపె ననియు వ్రాయుట యన్నిమతగ్రంథములందును గానవచ్చుచున్నది. అట్లే పండితారాధ్యచరిత్రమునందలి మహిమలును వని గ్రహింపవలయును. వీనిని మతము నమ్మినను నమ్మకపోయినను వినుటకు వినోదకరములుగ నుండును గనుకను, నొకప్పుడు వీనినిబట్టి కొంతచరిత్రాంశము నూహించుటకు వీలుండును గనుకను వానిని సంక్షేపముగ నిచ్చుట నుదాహరించెదను.

.. ..

పండితుఁ డొకదేవుని యవతారము కాఁడు. నందికేశ్వరుఁడు భూలోకమునందు బసవేశ్వరుఁడుగాఁ బుట్టఁబోవునపుడు శివభక్తిని స్థాపించుటలో నాతనికి సాయపడుటకై శివభక్తి, నంది సర్వజ్ఞత, భృంగి నిష్ఠ, దూర్వాసాదుల శాపశక్తి, రుద్రాదిగణముల ప్రసాదైకరతి, ప్రాక్తననూతన భక్తగణముల ప్రత్యక్షముగఁ గనఁబడుమహిమ, వీరభద్రుని శౌర్యము నను నీగుణములఁ దీసికొని శివుఁ డొకమూర్తిని జేసి నీవు భూలోకమునకుఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడుగఁ బుట్టి శివభక్తిని వృద్ధిచేయు మని చెప్పి పంపెను.

.. ..

వెల్లగొండ మహాదేవయ్య యనుభక్తుఁడు నిద్ర మేల్కాంచి పొరపాటున శివార్చనపాత్రములఁ దన్నెను. అందుకై యాతఁడు తనపాదముల నఱికికొని శివుని కర్పించెను. పండితుఁ డదిచూచి మహాదేవయ్య యసమానశివభక్తికి మెచ్చి శివునికి దీపారాధన చేసిన నూనె రాచి యాపాదములు మరల నతికించి శివదేవయ్య యెప్పటియట్ల నడచునట్లు చేసెను. పండితారాధ్యచరిత్రము

సందుఁ జెప్పఁబడిన యీకథకు సహకారిగా 'శివతత్త్వసారము' నందు నీక్రింది పద్యము కానవచ్చుచున్నది:—

కం. మలహరుఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శస్త్రవ్రణసం
కులమునకు దీపతైలము, త్రిలోచనుని భక్తులకు నతివిచిత్ర మిలన్. ౧౮౬

.. ..

వెలనాటిచోడుఁడు కనులు దీయించెద నని భయపెట్టినప్పుడు పండి తయ్య తాన స్వయముగ గోరుగల్లుతోఁ దనకనులు తీసి పళ్లెములోఁ బెట్టఁగా నాతనికి మరలఁ గనులు వచ్చెను. ఈప్రకారము రెండుసారులు జరిగెను. నాలుగుకన్నులును బళ్లెములోఁ బెట్టఁగా రాజును సభాసదులును జూచిరి. మరల రా జాతని కనులఁ దీయింపఁగా నతఁ డాతని శపించి యమరావతి కేగి యచ్చట శివుని కరుణవలన మరలఁ గనులను బడసెను. అతనికి మూఁడవ నేత్రము గూడఁ గల్గెను.

.. . .

పైనష్టరు చందవోలు కైఫీయతులో మరికొంత విధముగా నున్నది, దాని నున్నదాని నున్నట్లుగా నుదాహరించెదను —*

౹౹రాజ సంవత్సరం గూర్ఛబ్బు మాసములనుంచి యాళ్వారు ప్రసాద అచ్చిన ఫలముసంవత్సరంలోని అఖం డితపినష్టైరాచార్య గురులయిన ఆవరటింగ౹ వాసములో యున్న శ్రీ మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారు ౹ శ్రీశైలప్రభునశోత్స్యము యీమార్గాన చందవోలుపచ్చి ౹ శ్రీపాండేశ్వరస్వామివారి యొక్క మఖమండపములో వుండి వుండగా శ్రీమహారాజ వెలనాటి రాజేంద్రచోడ మహారాజు లంగారి౹ ఉత్స్వ౹ బహుసుమాలానా స్తోత్ర ప్రసంగు౹ యిక్కడ నె వుండి వారు గన్క౹ మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారి విద్యానుబాణలయిన ఏరి పంచాంది౹ రాజ్యంచాత్రను విరోధించి౹ మరాజ ను పరిశుపలెనని౹ ప్రసంగం చేసంగున౹ యీశ్వరాంశసంభూతుదు గన్క౹ వారియిచ్చిన ప్రశ్నలు పూర్వపక్షం చేసి౹ జయనక్షప్రశాద వాకిమతముల ఖండనచేసి౹ పరాజయమును పొందింపచేశిర౹ గన్క తదనంతరం బహుగుర్వ పరివారికలు౹ తమగుర్వు పరాజయం విచారించి౹ పండితారాధ్యుల వారి౹ శివపూజసప్తాంగస్తితచూచి లన్నట్టుప విఘ్నం† చాయగంది పండితారాధ్యులవారి లింగా చరాన కాలమందు౹ నిత్యం ప్రతంగానపిలచె౹ నక్షత్రహారతి పెట్టవసే బవుద్ధులు యీమరించి

* లోకల్ రికార్డ్సు సంపుటము ౧౯, పుట ౪౩౩.

† నిత్యము తాము చేయవలసిన శివపూజావిధానమందు నెట్టివిఘ్నము సంభవించినను, శిరశ్శైవులలోని శిలవ్రతస్థులు, కండకత్తెర యనుదానిని మెడకుఁ దగిలించుకొని శిరస్సు తామే నటకికొని శివుని కర్పించుచుండిరఁట. శివపూజాద్రవ్యమగు నక్షత్రహారతి లేకపోయినయెడల నాసేవకు విఘ్నముకలుగును, పండితుఁడు మడియును నని బౌద్ధుల యభిప్రాయము.

చోరత్వంకాతను తీస్కుపోతూ వుండగా । పండితారాధ్యులవారి । శిష్యుడికి తెలిసి । చందవోల్కు పశ్చిమపార్శ్వంగా వెళ్లుతూవున్న । చెల్లాంణి కనుక్కుని । అత్యంతకోపంచాతను । గురుద్రవ్యం అపహరించినందున । వాణ్ని వధంచేసి । ఆనక్షత్రహారతి తీసుకొనివచ్చి గురువుకు తెలియకుండా । శివపూజా ద్రవ్యంల్లో తెచ్చివుంచినాడు । అటుపిమ్మట బవుధులు కొందరు । పండితారాధ్యులవారి దగ్గిరకు వెళ్లి । అక్రమంగా జీవహింస చేసినవారికి । శాస్త్రోక్తప్రకారంగా । ఉయ్యతగ్గ ప్రాయశ్చిత్తము విధియేమి నిర్ణయించవలసినదో మాగురువు మిమ్మున అడిగిరమ్మన్నారు అని చెప్పినంతల్లో । యీలాగింటి పని చేయించినవారి కండ్లు తోడించడం విధి అని చెప్పె గనుక అప్పుడు బవుధులు యీక్రమం మీ వల్లనె జరిగిన పని । యీవత్తు తెలియచేసినంతల్లో ఆయన దివ్యజ్ఞానంచేత విచారించి । యిందుకు ప్రతిహతం విచారిస్తిమీ అసత్యం పలికినవారము అవుతాము । యిది అంతా బవుధులు చేసినకృత్యము గదా అని తెలిసి స్నానసంధ్యాద్యనుష్టానము తానుపరణశాస్త్రోక్తప్రకారం గాను । శివపూజా క్రియలు జరుపుకని లింగోద్భవస్వామివారి యెదట కూర్చుండి సదాశివునియందు భక్తిపూర్వకంగా । యీశ్వరుడికి తన నేత్రములు తీసి । లింగోద్భవునిముందర పెట్టిన తరువాత । అతనిభక్తివిశేషం వల్ల । ఆభక్తునికి తిరిగి కంన్నులు ప్రసాదిస్తు వచ్చినంతల్లో । తనప్రభావం ప్రకటన చేసికొనక తిరిగి కన్నులు తోడుతూ వచ్చినాడుగా యీప్రకారంగా ముప్పందుం పరిమాణం కిందు తోడి అంత్యకు పండితారాధ్యుల వారు । భవులు* యీప్రకారంగా విశ్వరూప చేసినందున కోపం వచ్చి యింతెనురంచి । యీచందవోలులో లింగధారియైన వారికి శివపూజ దయ్యానానక హానీ లేకపో అనిన్ని । యీపట్నం కొంతమట్టుకు బస్తిగా వుండక పోనన్ని యీబవుధులకు యీస్థలంలో జయం లేకపోవునన్ని, శాపంయిచ్చి అక్కడినుంచిలేచి । ఆగ్రామానకు దక్షిణభాగాన వృషభవంటి మహాప్రభావంగా గోకర్ణేశ్వరం వెళ్లి । శివసంన్నిధ్యమందు వున్న సమయమున, గోకర్ణేశ్వరస్వామివారు । యీ యనయందు కరుణించిరిల్ని । కన్నులు దయచేసినారు । గనుక అక్కడనుంచి శ్రీశైలప్రదక్షిణం వెళ్లి నారు. పండితారాధ్యులవారి శాపంవల్లను । బవుధులు దినదినం క్షీణమై పోయిరి ”†

.. ..

పండితుఁడు చందవోలునుండి వెళ్లునప్పుడు తాను రాజునెదుటఁ దీసిన నాలుగుకన్నులును లింగోద్భవ దేవున కర్పించెను. ఆ దేవుఁడు వానిని గ్రహించి తనమూఁడుకన్నులకు జత మూఁడుకన్నులు నింతకుఁబూర్వము విష్ణుచే నొక పాదముపై నర్పింపఁబడినకంటికి జతగా రెండవకాలిమీఁద నొకకన్నును ధరించెను.

.. ..

పండితుఁడు చందవోలునుండి వెడలునప్పుడు వెలనాటిచోడుని నీక్రింది విధముగ శపించెను.

---

* లింగధారులు లింగములేనివారి నందఱను ‘భవులు’ అని యందురు.

† ఈకైఫీయతు ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సర చైత్ర శు॥ ౭ సోమవారం ది ౧౧ తేది ఏప్రిలు అన ౧౮౧౧ సంవత్సరం దినమున వ్రాయఁబడియె నని దానిచివర నున్నది.

«ఈ యసంఖ్యాత మహేశ్వరోద్ధతస, మాయతక్రోధోద్ధతానలచటుల
విగదితజ్వాలల వెలనాటిచోడ, ధరణీతలాధమేశ్వరపతంగంబు
భస్మమయ్యెడును దద్బంధులు సుతులు, విస్మయంబున నిద్ధభస్మమైపోదు
రని శాపమిచ్చుచు నాపండితయ్య"

ఆశాపమహిమచే నాగ్రామమునం దీక్రింద వర్ణింపఁబడిన యుత్పాత
ములు పుట్టి జనులు పాఱిపోయిరి.

«పురిమహోత్పాతము లుప్పొంగఁదొడఁగె.
నేలగాలఁగఁజొచ్చె నింగివడ్డట్లు, చాలిమేఘంబు లాసన్నమై పర్వఁ
బసలు చుక్కలుగానఁబడియె ధూమ్రంబు, గవిసె నల్లెడవంటకంబులువుచ్చె
భూకంపరాప మద్భుతమయ్యెరాత్రి, కాకకౌశికజంబుకము లర్వఁదొడఁగె
గాలిధూళియుఁబర్వఁగడు మోరపెత్తె, కూలుచుఁబశువులుదొరలంగఁజొచ్చె
నింద్రచాపములు ఖండేందుచాపములు, చంద్రార్కపరివేషజాలములేర్పడెను;
పురజేశునకు సంతమంత్రివిరోధ, మమాత్యవిరోధము నాప్తభటవి
రోధంబుఁ బుత్రవిరోధంబు నిరవ, గాధంబు పుట్టె నూరను మారిపుసఁగె
ధరణి వెంకియు మహోత్పాతముల్ పుట్టెఁ, బురిజను లివ్విచ్చిరి భూమికి నవధి
యదియేలతప్పుఁదా హరగణక్రోధ, మది యేల తప్పు నాయయ్యశాపంబు?
మొన్నఁ బండితుఁడు సమున్నతిఁ బలికె, నిప్పు డుత్పాతము ల్వేలకొని సేఁతు
పుట్టె గోత్రకలహములు వసులోన, నెట్టుగా నుండెదో యింకఁ బోవసికి
సిద్ధంబు భక్తివిరుద్ధంబు ఫలము, సిద్ధింపనోపుఁజేసేతన నట్లు
కలహంబుగానోపుఁ గ్రందుగానోపుఁ, బ్రళయంబుగానోపుఁ బ్రజలకునింకఁ
బురినున్కి యిటమీఁదబుద్ధిగాదనుచుఁ, బొరుగూళ్లకును దముపొందుపట్లకును
వారువారిఁకసేగ వడి నొక్కనాఁడు."

కపాలాస్థిమాలలు ధరించినటువంటి భయంకరాకారము గలకంకాళము
(అస్థిపంజరము - ఎముకలగూడు) ఒకటికనుపించి కన్నులనిప్పులు రాల్చుచు
ఆగ్రహోద్రేకి త్రిశూలముతోఁ బొడిచినట్లు వెలనాటి చోడుఁ డొకదిన
మునఁ గలఁ గాంచెను. అప్పటినుండియు నాతనియుదరమున నొకగ్రంథి (గడ్డ)
పుట్టి దినదినము పెరిఁగి జైనబౌద్ధాదులును వైద్యులు నెన్నియుపాయములు
చేసినను మానక,

«ఒకవుడు నొకనాటికొకనాఁడు పుండు, కొనవుడు రంధ్రములోవ్రపుఁజుట్లు
...నుచుఁబ్రేవులు వెడలు మమునీకి, నలుచు నువాఁచు మ ద్రయ్యచుఁగూడ

గ్రుళ్లుచుఁ గదలుచుఁ గూలుచు నూర్పు, లొల్లనయార్చుచు నూడుచు రసిక
జిలజిల నెత్తురుఁ జీము గాఱుచును, విలివిలియనఁ జచ్చి విడివి చూపఱకు
నేవంగ దోపంగ నిది యెంత పెద్ద, శైవాపరాధికి సర్వపాపునకు
ఘనశివద్రోహికి ఖలునకుఁ దనకు, ననుచు నంతకుపురి కరిగెఁ జోడంపు.
అంత రాజ్యార్థమై యనిఁబోరి యతని, సంతానమెల్ల నిస్సంతానమయ్యెఁ
బాడయ్యె భూమియుఁ బండితవిభుని, యీడితశాపమహిమ్నతఁ జేసి."

మ.మహిమ. పుట ౨౬౦.

.. ..

కన్నడభాష తనకు రావలయు నన్నకోర్కెతో నీతఁడు కల్యాణమునకు బసవేశ్వరునియొద్దకు వర్తమాన మంపెను. అంత నాతఁడు భస్మము పంపెను. దానిని ధరింపఁగనే పండితునకుఁ గన్నడభాష వచ్చెను. అతఁ డాభాషలోఁ గొన్నిగీతములను చెప్పెను.

.. ..

పానుగంటిరా జైన ఉదయానవీశునిబాధవలనఁ దనశిష్యుఁడు నామయ్య యనువాఁ డురిఁబెట్టుకొని చావఁగాఁ బండితుఁడు కోపగించి రాజునకు శాప మిచ్చి యచ్చటినుండి వెడలెను. తరువాత జరిగిన సమాచారము పండితారాధ్యచరిత్రమునం దిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది:—

"కాడింక నీపానుగంటు నుంపఁగను, హాదేవుభక్తుల కనుచుఁ గట్టలుక
మసలక పండితమల్లికార్జునుఁడు, వెసఁ దలిర్పఁగఁ బురి వెడలంగ వెనుక
నక్కజంబుగఁ బూచె నంత గల్ పొన్న, కుక్కరో కుర్రని కూసెఁ గల్కోడి
పురిమహోత్పాతములు వ్రెట్టె వెండియును, బురముపాడగునని బుధులుగలంగ
విదితశాపోద్ధతవిలయోగ్రవహ్ని, కుదయానవీశుఁ డాహుతియయ్యెఁ బుత్ర
పౌత్రులన్యోన్యకళత్రాభినిరతి, శత్రులై చీఁకటి చప్పరంబులను
దడయ కానురియచేఁ దనపురిజనము, లపరంగనిస్తాలమై రట్లు గూడ
సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె" 'మహిమ. పుట ౩౦౧.

.. ..

బసవేశ్వరుఁడు తనకు దర్శనమీయకుండఁగనే మరణము నొందినందు నకుఁ బండితుఁడు మిక్కిలి విలపింపఁగా నాతనిప్రాణలింగమందు బసవేశ్వరుఁ డాతనికిఁ గానిపించె నఁట.

"లింగార్చనంబుఁ జెల్లించుచుఁ జెలఁగి, మంగళారతులెత్తి మహితతదీయ
లింగగర్భమున నల్లీల నొప్పారు, భంగిగా బసవయ్య భానంబుగోచ

కనుఁగవ హర్షకంకణములు దొరుగఁ, దనువున రోమాంచతతులు దలిర్ప
గంధరంబునను గద్గదము నెక్కొనఁగ, బంధురానందవిభ్రాంతిఁ బండితుఁడు [ను
కనువిచ్చి చూచుచుఁ గరమర్థి మ్రొక్కుచు, నుభజించుచు నభిస్తుతులు సేయుచు
ఈమూర్తి యస్మదీయేష్టలింగము మ, హామూర్తి యైన వృషాధీశమూర్తి"

శ్రీశైలమువైపు వెళ్లి పర్వతము క్రిందనున్న వెల్లటూరిలో నివాసముగా నుండి శిష్యుఁడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణము చేయఁ బంపెను. అతఁడు కొంతదూరము పర్వతయాత్ర చేసిన తరువాత నాతనికిఁ గలలో శివుఁ డొక ముసలిజంగమువేషమునఁ గాన్పించి, యొకచె ట్టెక్కించి శ్రీ శైలపర్వతము మీఁద నున్నట్టియుఁ జుట్టు నున్నట్టియు క్షేత్రము లన్నియుఁ జూపి చెప్పి నీకు శ్రీగిరిప్రదక్షిణఫలము వచ్చిన దని యనుగ్రహించెను. శైవమతమునకు గురు వైన పండితారాధ్యుఁడు తనకుఁ జిన్ననాఁటిస్నేహితుఁ డనియు నతనికి యాత్రా ఫలము సిద్ధించిన దని చెప్పవలసిన దనియు దోనయ్యతోఁ జెప్పెను. అంత దోనయ్య పర్వతము దిగి వెల్లటూరునకు వచ్చి పండితునితో నీసంగతి చెప్పఁగా నాతఁడు సంతోషించెను. శ్రీపర్వతము శివలింగమయముగాన వెళ్లినయెడలఁ గాళ్లతో లింగములఁ దన్నినట్లగును; వెళ్లకున్న మల్లికార్జునుని జూచుట తటస్థింపదు. అని తలఁచి తనను శివలోకమునకుఁ దీసికొని పొమ్మని శివుని బ్రార్థించెను. అంత శివలింగ మాతని నాతని భార్యాపుత్రులను దనలోఁ గలుపుకొనెను.

తెనుఁగుదేశమందు బుద్ధపూజ.

పండితారాధ్యచరిత్రయందు వెలనాటి చోడుఁడును చందవోలుక్షత్రీయతులోఁ గొండపడమటి బుద్ధరాజును బౌద్ధగురువుల శిష్యులనియుఁ దమగురువుల ప్రోత్సాహమువలన వారు శైవుఁడైన పండితారాధ్యుని కనులు తీయించి రనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. కాని, యీరాజులచే నీయఁబడిన శాసనము లన్నియు, దొరకినంతవఱకు శివకేశవుల కీయఁబడిన దానములుగ నున్నవే కాని బుద్ధున కిచ్చినవిగా లేవు. తనకుఁ బూర్వు లయిన వెలనాటిరాజు లంద ఱును శైవులుగ నుండిరనియు, దానుమాత్రము బౌద్ధమతము నంగీకరించితి ననియుఁ, జరమదశలోఁ జెప్పి చోడుఁడు చింతించినట్లు పండితారాధ్యచరిత్ర లో నున్నది.

"ధరణీశ్వరుఁడు తమతరతరంబునను, హరుని భక్తుల కాని యన్యులు లేవ
కనియు వినియు నెఱుఁగని బౌద్ధమతము, దనకుఁ బ్రాప్తంబయ్యె ధర్మేతరంబు

వేదబాహ్యము ముక్తివిముఖంబు శూన్య, వాదంబగును బౌద్ధవాదం బనంగ
పాపంబు దుర్బోధ పాలైతి నింక. [మహిమా. పుట. ౫౯.

ఇట్లు వెలనాటిచోడుఁడు గాని యాతనిబావమఱఁది యగుబుద్ధరాజు గాని బౌద్ధమతావలంబు లనుటకుఁ బండితారాధ్యచరిత్రయుఁ గైఫీయతునుదప్ప మఱి యేయాధారము లేకపోయినను, నాకాలమందును నంతకుఁ బూర్వకాలమందును, గొంతవఱకుఁ దరువాతికాలమందును, దెలుఁగుదేశమునను విశేషముగ గుంటూరుప్రాంతమునను చందవోలువైపునను బుద్ధునిపూజ యుండె నని శాసనాదులవలన స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. పూర్వకాలమందు బుద్ధుని పూజ యున్నందునకు గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలోని అమరావతీ స్తూపమును, చందవోలుకు ౧౪-౧౫ మైళ్లదూరమున నున్న భట్టిప్రోలుస్తూపమును సాక్ష్యములు. చందవోలుభూమిలో జైనబౌద్ధుల రాగిప్రతిమలు పెక్కులు దొరకినవి.*

పండితుని కాలమునందు నాప్రాంతమున బుద్ధోపాసన కల దనుటకుఁ గొన్ని దృష్టాంతములు కలవు. బెజవాడ మల్లేశ్వరదేవాలయమునందు శా. శ. ౧౦౬౯ (క్రి.శ. ౧౧౪౭) నాఁటిశాసన మొకటి కలదు. అది మహామాండలిక భీమన అనురాజుయొక్క సంధివిగ్రహి (మంత్రి) యైన సోమనప్రెగ్గడచే వేయఁ బడినది.† ఈతఁడు "ఆంధ్రధరణి పంచారామముల మహాదేవరలకు బుద్ధదేవరకునుం జేబ్రోలు నన్నుహాసీనునకు నుం బిసపురము హుంకారశంకరికిఁ గరము చూఱకెక్కిన బెజవాడమల్లేశ్వరదేవరకు నఖండదీపములు" పెట్టించెను. అమరావతిలోఁ గోటకేతరాజు శాసన మొకటి కలదు‡ అది శా. శ. ౧౧౦౪. క్రీ. శ. (౧౧౮౨) నాఁటిది. ఇందు మూలమున నారాజు బుద్ధదేవునకుఁ గొన్నిగ్రామ

---

* Chandavolu— ... Close by it were found buried a number of Budhist or Jain copper images now in the library at Bezwada.
Sewell's Antiquities Vol. I, App. p. iii.

† Ep. R. 295 of 1892.

‡ Ep. Ind. Vol. VI, p. 152 &c. "శ్రీమహామండలేశ్వర కోటకేతరాజులు శక వర్షములు ౧౧౦౪ గు నేంటిమాఘశుద్ధ ౧౦ గురువారమున శ్రీబుద్ధదేవరకు సుంకములోనుగా సర్వాయములతో నాచంద్రార్కముగా నిచ్చిన ఊడ్లుకంప్రడిలోని ప్రంతేరు కొండపడమటి లోని మేడుకొండసూరు డొంకపట్టును. ఈధర్మము నడపనివారు పంచమహాపాతకములు చేసిన వారు . . . కోటకేతరాజులు . . . దమను ధర్మార్థముగా శ్రీబుద్ధదేవరకు నఖండ స్తిదీపంబులు రంటికినై ఇచ్చిన ఇన్నవన్లు ౧౧౦ . . . శ్రీమత్కేతనృప స్సమస్తగురవే గ్రామాన్ప దేన్య స్వహూస్ సంత్రా హా పృతేశ్వరాయ విప్ర శ్రీస్మసంపత్తగయే."

గొద్దిలోఁ బండితునిచే నీపద్యములందుఁ జూపఁబడినవి. ఇందువలన నీతఁడు భాష్యాదికములను జక్కఁగఁ జదివినపండితుఁ డని స్పష్టపడుచున్నది.

మాయావాదఖండనమునందు నీతఁడు విశిష్టాద్వైతులతో నేకీభవించి నను, నితరవిషయములలోఁ గేవలద్వైతి. ఈతనిమతమునఁ బ్రపంచము సత్యము, నాత్మకంటె భిన్నము. జీవాత్మపరమాత్మ లొక్కటికాదు. శివునకు జీవునకుఁ బర్వతపరమాణుభేదము కలదు. భక్తితో నీశ్వరుని సేవించినఁ గాని ముక్తి లేదు. కేవలజ్ఞానమువలన ముక్తిలేదు.

కేవలయుక్తులచేఁ దనమతమును స్థాపించుటకు యత్నించినను, వేద ప్రమాణమును గూడ విడువలేదు. వేదవాక్యములు కేవల ద్వైతమునే బోధించు నని ప్రతిపాదించియున్నాఁడు (౫౩) ఇంతియ కాదు. అద్వైతపరములుగాఁ గానవచ్చెడు వాక్యములకు ద్వైతపరముగ నర్థము చెప్ప యత్నించెను. 'అద్వైతపరముగాఁ గానవచ్చెడి వాక్యము లీశ్వరుని యైశ్వర్యాద్వైతమును బోధించునేగాని, జీవశివాద్వైతమును బోధింపవు; అట్లర్థముచేయుట తప్పు. (౬౨) సర్వము శివుఁ డనఁగా, సృష్టియందలి యన్నియు నతని యధీనమని యర్థము. (౬౩)' అని యీతఁడు వాదించియున్నాఁడు. 'తత్త్వమసి'యను వాక్యమునకు మధ్వమతస్థులు 'తస్యత్వమసి'యని యర్థముచేయుట మనమెఱుఁగుదుము. పండితుఁ డీయర్థమునే యీక్రిందిపద్యమునందుఁ జెప్పెను.—

క. జీవుఁడు శివుఁ డనువాక్యము, భావింపఁగ నైక్యమునకుఁ బ్రతిపాదకమే
జీవుం డనఁ బశుభృత్యుఁడు, గావున నీవాఁడ వేఱు గా దనుట శివా. ౪౦

కావున, నీలకంఠశివాచార్యులవారు విశిష్టాద్వైతి యైనను బండితుఁడు మాత్రము ద్వైతి యనియే చెప్పవలయును.

ఈగ్రంథమునందు శివభక్తిమహిమ యొక్కువగఁ జెప్పఁబడి యున్నను, నిందుఁ గొన్నివిశేషములు గలవు. భర్త శివభక్తుఁడు కానియెడల భార్య వానిని విడిచి వేయవలయును; దోషము లేదు (౨౩౧-౩౩) అనసూయ నాలాయని యనుమునిపత్ను లిట్టు చేసి శివునిచే వరములు వడసిరి. (౨౩౪) శివనింద చేయు

* మల్లికార్జునుఁడు ౧౨-వ శతాబ్దమువాఁడు. మధ్వరాయఁడు ౧౩-వ శతాబ్దమువాఁడు కావున, 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమునకు 'తస్యత్వమసి' (వానివాఁడవు) అని యర్థముచేయుట మధ్వరాయలే పండితునియొద్దినుండి యో, యీమతమువారినుండి యో గ్రహించియుండును. మధ్వరాయ లనఁబడు నానందతీర్థుల కాలమునకొఱకుఁ జూడుఁడి Dr. Bhandarkur's Vaishnavism &c. p. 50.

గ్రంథములఁ గాల్పవలయును. తద్గ్రంథకర్తలఁ జంపవలయును శివనిందకుని జంపినను, నాప్రయత్నమందుఁ జచ్చినను ముక్తివచ్చును. (౨౭౭-౨౮౦.)

ఇట్లు శివనిందకులఁ జంపవచ్చునని యీగ్రంథమునందుఁ జెప్పినను, బసవపురాణమునందుఁ గొందఱు భక్తులు భవులను జంపి రన్నకథ లున్నను దరువాతి వీరశైవు లిట్టియమానుషకృత్యముల నొప్పినవారు కారు. కర్ణాటదేశమందలి యబ్రాహ్మణు లగులింగాయతు లేమిఁ తెలుఁగుదేశమందలి బ్రాహ్మణు లగునారాధ్యు లేమి ప్రభుత్వమువారిచే మిక్కిలి శాంతప్రియు లయినవారుగ నెంచఁబడుచున్నారు. కావున నీబోధ నుత్తరకాలీను లైనశైవు లంగీకరింప లే దని యే చెప్పవలయును.

శివునికొఱకు మృతినొందువానికి దినవారములు మొదలయిన ప్రేతక్రియలు చేయఁగూడదు. వానిపుత్త్రాదులకు సూతకము లేదు.* వాని చావు నకై యంచఱును బండుగ చేసికొనవలసినది. (౨౮౧-౨౮౩)

౨౮౪-వ పద్యము మొదలు ౨౨౨-వ పద్యమువఱకు శివనిర్మాల్యము భుజింపవచ్చుననియు, దానిని శివదీక్షితుఁడు తప్ప నితరులు భుజింపఁగూడదనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇతరశైవగ్రంథములలోఁ గూడ నిందునుగుఱించి విశేషముగఁ జర్చ యుండును. ఇందుకుఁ గారణ మేమనఁగా శివుని నైవేద్యము నిర్మాల్య మనియు, భుజింపఁగూడ దనియు స్మార్తుల యభిప్రాయము. అందుచే వారు శివాలయములలోని కొబ్బరి మొదలయినప్రసాదములఁగూడ భక్షింపరు. ఇట్లు శివునకు నైవేద్యము చేసినవస్తువు నన్యులు భక్షింపఁగూడ దన్న యూహ జనులకుఁ గల్గినది. దానిని ఖండనచేయుటకును, శివునకు నర్పింపనిది యేవస్తువును భక్షింపఁగూడ దని స్థాపించుటకును నీప్రకరణము వ్రాయఁబడినది. లింగధారులు లింగమునకు నైవేద్యము పెట్టనిది యేవస్తువు భుజింపరు. తుదకు మందుఁగూడ నైవేద్యము పెట్టి భుజింతురు. కొందఱి కిం కొకనియమము కలదు. ఒక్కసారే కావలసినభోజనపదార్థములు వడ్డించుకొనియెదరు. రెండవసారి వడ్డించుకొనరు. నైవేద్యము పెట్టినపదార్థ మంతయు భుజింపవలయును. శివునకు నైవేద్య మైనపదార్థము లింగధార్యులు దప్ప యితరులు భుజింపరాదు. ఈయాచారముల కన్నింటికిని బైని చూపిన పద్యములలోని బోధయే మూలాధారము.

---

*ఆరాధ్యులలో నిప్పటికి నొకవిధముగ సూతకమును బాటింపరనియే చెప్పవచ్చును. వారు సూతకదినములలో నితరులనుండి విడిగానున్నను, ఆదినములలో సంధ్యావందన శివపూజాదికమును మానరు. ఎప్పటివలెనే చేసికొనియెదరు. స్త్రీలును రజస్వలలైన దినములలోను, పురిటిలోను శివపూజను జేసికొనియెదరు. ఇక్లేల యనియడుగ, యజ్ఞదీక్షితునకు నాశౌచమువచ్చిన యెడలఁ గర్మ విడువఁడు. అట్లే చేయవలయునని చెప్పుదురు.

భాషావిశేషములు.

ఈకావ్యము తెలుఁగువ్యాకరణము నతిక్రమింపక పూర్వకవిమార్గమునే యనుసరించి సలక్షణముగ వ్రాయఁబడినదని చెప్పవచ్చును. ఈకవికిఁ బూర్వుఁడు వాఁడని నిశ్చయముగఁ జెప్పుటకు వీలయినవాఁడు నన్నయయే. నన్నయ కావ్యమందలి లక్షణమును శబ్దజాలమును నీశతకమునందుఁ గానవచ్చుచున్నవి. అందువలన నాసంప్రదాయము పరంపరగా నీతనికాలమునకును వచ్చెనని మన మూహింపవచ్చును.

శబ్దవిశేషములు.

ఇట్లు మొత్తముమీఁదఁ బూర్వపద్ధతి నవలంబించినను నన్నయగ్రంథము నందుఁగాని తరువాతివారగు తిక్కనాదుల గ్రంథములలోఁగాని గానరాని భాషా విశేషములు కొన్ని యిందుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

'అనాఁడు' అనుటకు 'అన్నఁడు' (౨౬౯), 'మలహాసుఁడు' అనుటకు 'మలహు', (౪౧౫), అను మాఱురూపములు కానవచ్చుచున్నవి. పానలు (౪౬), బడరుఁడు (౨౬౦), పొనపోరు (౪౩౧-౨) అను క్రొత్తశబ్దము లున్నవి. ఇందు 'పానలు' అనునది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథములందును, ఇతర శైవగ్రంథములందును గానవచ్చును. 'బడరుఁడు' నన్నెచోడుని కుమారసంభవమం దున్నది. మూఁడవది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథమునందుఁ గొంచెము మాఱురూపముతో నున్నది. ఈశబ్దముల యర్థములను గుఱించి లఘుటీకఁ జూడనగును. మొత్తముమీఁద నీశబ్దములను శైవగ్రంథకర్తలే విశేషముగ వాడుచున్నట్టు కనఁబడుచున్నది. ఇంకను జిన్న విశేషములు లఘుటీకలోఁ జూడనగును.

ప్రాసవిశేషములు.

మనపూర్వలాక్షణికు లెవ్వరును జెప్పనట్టిదియుఁ గర్ణాటభాషలో నొప్పుకొనఁబడినదియు మనపూర్వకావ్యములలో నరుదుగఁ గానవచ్చునదియు నగు నొకప్రాస మిందుఁ గానవచ్చుచున్నది. దీనిని 'పలపలగిలుకప్రాస' మనవచ్చును. ఒకసంయుక్తాక్షరమునందు మొదటిహల్లు రేఫగా నుండి రెండవది మఱియొక హల్లుగా నున్నప్పుడు నట్టిసంయుక్తాక్షరమునకును రేఫలేని రెండవయక్షరము నకును బ్రాసమైత్రి చెల్లును. ౩౧౭-వ పద్యముఁ జూడుఁడు. ఇందు, కర్మ, నిర్మాత, తమ్ములు, ఇమ్ములు అనుపదములలోని ద్వితీయాక్షరములు ప్రాసస్థానమునం దున్నవి. ౩౨౦-వ ౪౪౪-వ పద్యములలోను నిట్టిప్రాసమే కలదు. ఇది కర్ణాట సంప్రదాయము. ఇట్టిది యాంధ్రగ్రంథములలో గలదా యని విచారింపఁగా నీక్రిందిప్రయోగములు కానవచ్చినవి:—

1. క. ద్యూతక్రీడకుఁ గొండొక, నేతుఁ గాం గపటమున నోర్వనిజనంబులు నా
చేతిధనమెల్లఁ గొని పరి, భూతియొనర్చినవిరక్తిపుట్టి వెడలితిఁ.

తిక్కన విరాట. ౧-౧౯౯.

2. ద్వి. బిజ్జలునకు వినిపింపఁగ నతఁడు, కజ్జ మెంతేనియుఁ గలదు పోరాదు.

పా. సోమనాథుఁడు, బసవపురాణము పొడ్డలదేవుకథ.

3. భగుఱ్ఱం డంతకవాహినుల్ శరహతిఁ భంజించున ట్లిమ్మెయిఁ
తగఱ్ఱంగా రథపత్రముల్ విఱిగి వేదండాంకురానీకముల్
నుగ్గాడం భటకోరకంబు లలరెఁ నూత్నాశ్వపుష్పౌఘముల్
మ్రగ్గింతుఁ బరసైన్యపద్మవనముఁ మద్బాణవర్షంబునన్.

నన్నెచోడ కుమారసంభవము ౧౧-౩౮.

4. క. ఎప్పుడుఁ దప్పులు వెదకెడు, నప్పురుషునిగొల్వఁగూడ దది యెట్లనినఁ
సర్పంబు పడగనీడను, గప్ప వసించినవిధంబు గదరా సుమతీ.

సుమతిశతకము.

ఈ 'వలపలగిలుక ప్రాసము' ఇటీవలి లాక్షణికు లొప్పినది కాదు. కావున మూలగ్రంథములలోఁ జైనిచూపినట్లు పాఠమున్నను, దాటాకులపై వ్రాయు లేఖకులును నిటీవలి పండితులును వానిని దిద్ది, నేతుఁ (నేర్తుఁ అను నర్థమందు), కజ్జము (కర్జమునునర్థమందు,) నుగ్గాడఁ (నుగ్గు చేయుననునర్థమందు), మర్గింతుఁ (మ్రగ్గింతున్ అను నర్థమందు), సప్పము (సర్పమనునర్థమందు), అనునూతనశబ్దములుగ మార్చి, యివి మహాకవిప్రయోగములు గనుక నీరూపములే సాధువు లని వాదించుచున్నారు. కాని యీశబ్దముల యీవిపరీతరూపముల నంగీకరించుటకంటె వీనికన్నిఁటికిని సమానమైన వలపలగిలుక ప్రాసమాకవుల కిష్టమని తలఁచుట లాఘవము గదా? భాషలో నాయా యొక్కొక తావునఁ దప్ప నీవిపరీతరూపములకు మఱియెచ్చటను బ్రయోగము కానరాదు. 'నేతుఁ' అని విరాటపర్వమునందుఁ దప్ప భాషలో మఱియెచ్చటను గానరాదు. 'సప్ప' మని ప్రాకృతరూపము కలదుగాని యది తెనుఁగులోనికి రాలేదు. సుమతిశతకమునందుఁ దప్ప సప్ప మెచ్చట నగపడదు. ఇట్లే యితరశబ్దములను గుఱించియుఁ దెలిసికొనవలసినది. కావున నీశబ్దములవింత రూపము లాయా కవులకు సమ్మతము లని యనుకొనుటకంటెఁ బూర్వకవులకు నీకర్ణాటసంప్రదాయ మిష్టమనియే యెంచుట మంచిది. కాని చెవులకు నింపుగ లేనందునఁ గ్రమముగఁ ద్యజింపఁబడి యుండవచ్చును.

పండితమతము.

సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును గర్ణాటభాషాంతరముతో మైసూరు నందుఁ బ్రకటించిన శ్రీయుత కఱిబసవశాస్త్రిగారు పీఠికలో నిప్పుడు గుత్తిలో నున్న జంగమమఠమే పరంపరాగతమైనమల్లికార్జునపండితారాధ్యుని మఠమనియు, దానిని భిక్షావృత్తిమఠ మని కూడ ననియెద రనియు వ్రాసియున్నారు. కాని వా రందుకు నేమియు నాధారములు చూపియుండలేదు.

పండితారాధ్యుని మతము జంగమమత మెప్పటికిని గానేర దని నాతాత్పర్యము. ఏలయన మల్లికార్జునుఁడు బ్రాహ్మణత్వము వదలినవాఁడును గాఁడు, సన్న్యాసము పుచ్చుకొనినవాఁడును గాఁడు. జంగమమతమునకు నీరెండును నవశ్యకములు. పండితుని శివతత్త్వసారమువలన నాతనికి వేదప్రామాణ్యము నందు దృఢవిశ్వాసము కల దనియు, బ్రాహ్మణులయెడ భక్తి గల దనియు స్పష్టపడఁగలదు. ఈగ్రంథమందలి ౧౭, ౧౯, ౨౦, ౨౭, ౩౨, ౩౩, ౫౩, ౫౮, ౬౨, ౬౩, ౬౫, ౭౩, ౧౦౦, ౧౦౧, ౧౧౮-వ సంఖ్యలు గలపద్యములఁ జూడనగును. “భక్తిమీఁదివలపు బ్రాహ్మణ్యంబుతోఁ బొత్తుఁ బాయలేను నేను బసవలింగ” యన్నయర్థ మీశతకమునందుఁ బాగుగఁ గనఁబడుచున్నది. కవి శివభక్తిమహిమయు వర్ణించియున్నాఁడు. వేదముల ప్రామాణ్యము నంగీకరించి యున్నాఁడు. ఇఁక నీతఁడు లింగైక్యముఁ జెందువఱకును గృహస్థుఁడుగ నుండెనే గాని సన్న్యాసి కాఁ డనినవిషయము పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే స్పష్టము. ఈతఁడు వెల్లటూరిలో భార్యాపుత్రాదులతోఁ గూడ శివునిలింగమునందుఁ బ్రవేశించె నని పండితారాధ్యచరిత్రము నందున్నది. కావున నీతఁడు చివరవఱకు గృహస్థధర్మమునే యనుసరించుచుండె ననుట స్పష్టము. ఇంతియకాదీతనికి జుట్టు జందెము తీసి సన్న్యాసియగుట కిష్టము లేకయుండె నని ౫౮-వ పద్యమువలన స్పష్టము. అందు సన్న్యాసులను ‘గతశిఖాగాయత్రీయజ్ఞోపవీతనాస్తికులు’ అని నిందించియున్నాఁడు.

ఇదియుఁగాక, యాతనితరువాత నీశివమతమును వ్యాప్తిచేసిన వారిది గృహస్థపీఠమే గాని సన్న్యాసపీఠము కా దనియు, నాపీఠస్థులు పండితునికుమారుఁడైన కేదారయ్యయొక్కయు, శిష్యుఁడైన దోనయ్యయొక్కయు సంతతివారనియు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. కావున భిక్షావృత్తిమఠ మనఁబడు జంగమమఠమునకును బండితమఠమునకును సంబంధము లేనట్టు స్పష్టపడుచున్నది.

శ్రీశైలముమీఁద ౧౫-నశతాబ్దమునందు భిక్షావృత్తిమఠ మొకటి యుండెనని శాసనములవలనను శ్రీనాథుని శివరాత్రిమాహాత్మ్యము వలనను మన మెఱుఁగుదుము. శ్రీనాథుఁడు తనగ్రంథమును భిక్షావృత్తియతీంద్రుని యనుజ్ఞ ననుసరించి యతనిశిష్యునికంకితముగ వ్రాసెను. ఈకవియే పండితారాధ్యచరిత్రమును బద్యకావ్యముగ రచించె నన్నమాట మనము మఱచిపోరాదు. కావునఁ బండితారాధ్యులకును భిక్షావృత్తిమఠమునకును నేవిధమైన సంబంధ మున్నను శ్రీనాథుఁడు తనశివరాత్రిమాహాత్మ్యమునందుఁ జెప్పియుండును. అట్లాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

కొ॥ వేం॥ లక్ష్మణరావు.

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

కందపద్యములు.

ఉపోద్ఘాతము.*

శ్రీపతివాక్పతిముఖ్య[1]మ, హాపురుషులు [2]నెఱుఁగ నోప రతిస్వాజ్ఞ్యస
వ్యాపార మైననీనిజ, రూపము నే నెట్టి దని [3]నిరూపింతు శివా. ౧

[4]బొందంగ శివునితత్త్వం, [5]బొందఁగ విజ్ఞాన మేక మజ మక్షరమా
నందం బనియెడుఁగాని య, చింతితముఁగ నిట్టి దనఁగ నేరవు [6]శ్రుతుల్.

ఇది గా దది గా దనియెడి, మొదలఁ బృథివ్యాదు లయినమూర్తుల నెల్లన్
జనువుచు శివుని న్నె(ఱు)ఁగక, వెదకుచునున్నవి సమస్త [7]వేదాంతముల్.

వాదేమి యనంతానై, వేదా యనువేదములును [8]వివిధవిధముల్
వాదిడి వెదకెడి నన్నమ, హా [9]దేవా ని న్నెఱుంగ [10]నన్యులతలమే. ౪

నీమూర్త్యాత్ముల నీ వని, ప్రేమముతోఁ గొలుతు రెంతపెద్దలు నీత
త్త్వామేయరూప మె(ఱు)ఁగుట, సామాన్యము [11]గామిఁ జేసి సర్వానందా.

హరిసరసిజభవు లాదిగ, బరమమునీంద్రులకు నె(ఱు)ఁగ భర మగునీదు
ర్భరభూరిమహిమ వొగడఁగ, నరు లెంతటివా రనాథనాథ మహేశా. ౬

స్తుతి నిజగుణకథనమునకు, నతిశయగుణకథన [12]మందు రన్నిజగుణసం
గతి మున్నె(ఱు)ఁగక శివ భవ, దతిశయగుణకీర్తి సేయ నలవియె రుద్రా. ౭

స్తుతియును నిందయు లోక, త్రితయంబున నీకు [13]లేమి తెల్లం బగుటన్
మతిఁ దమకుఁ గృతార్థత్వ, ప్రతిపత్తికి మిమ్ము జనులు [14]ప్రణుతింతు రజా.

ఓడక నినుఁ బొగడఁగ నా, యీడగుఁ గాదని తలంప కే [15]వేమఱునై
చూడవె పొగడెద [16]ననియెద, వేడుక కారణముగాఁగ వె[ఱ]వక రుద్రా.

---

* ఉపోద్ఘాతము మొదలయినశీర్షికలు (headings) మూలమందు లేవు. విషయబోధ సులభముగ నగుటకై మాచే నేర్పఱుపఁబడినవి.

1. ము. 2. నెఱఁగ. 3. నిరూపఁబు. 4. బొద్దంగ శివునితత్త్వం అంతటను 'తత్త్వ' శబ్ద మిట్లే ద్విత్వశూన్యముగా నున్నది. 5. బద్దఁగ. 6. శ్రుతులనూ. 7. వేదాస్తములూ. 8. యువిధవిరములన్. 9. దేవాయనిన్నెరుంగక. 10. నన్యేఁదలవే. 11. గాఁగంజేసి. 12 మంద్రుఅన్నిజ. 13. లేమిందెల్లం. 14. ప్రణుతింతు. 15 వేదురునై. 16. ననియెడు.

నే నొకనికృష్టమనుజుఁడ, మానసవచనాతిదూర [1]మహనీయమహ
త్త్వానంద నిన్నుఁ బొగడఁగ, నే నెంతటివాఁడ సురమునీంద్ర వరేణ్యా.
పన్నగ లజ్జింపక శివ, ని న్నేఁ బొగడెద నఁటంగ నేర్తునె దేవా
విన్నపము వినుము సకలజ, గన్నాథ యనాథనాథ కరుణాంబునిధీ. ౧౧
దురితహర మనియు శుభములు, దొరకొను నని యును దలంచి గరితారి భవ
చ్చరణాబ్జభక్తిలలనా, పరవశభావమున నిన్నుఁ బ్రణుతి తు శివా. ౧౨
గతదేహేంద్రియ [2]నిత్య, స్వతంత్ర సర్వజ్ఞ విమల సర్వగ తేకా
ప్రతిమసదానందాత్మక, మతిసూక్ష్మము నీస్వరూప మతిలోక శివా. ౧౩
సర్వేశ్వర షట్త్రింశ, త్పర్వోర్వీగతజగత్ప్రభవహేతుజగ
న్నిర్వాణసోమరూప మ, ఖర్వమహత్త్వంబుఁ బొగడఁ గడు నరిది శివా.
సరసిజభవసరసిరుహాక్షో, దరులకు నటమీఁదిమూఁడు దా [3]నధికము ము
వ్వురు నియమకారులవ్వ, రరిదిజగత్కర్తలా ఘన్య ఇతి [4]మహిమలజా.
శ్రీమత్సదాశివేశ్వర, నామ భవద్ధామముల మనంబునఁ దలఁపం
గా మ(తి)వాక్కునఁ [5]బొగడం, గా మా కలవియె సమస్తకామాతీతా.
సర్వేశ్వర కావున భవ, దర్వాచీనస్వరూపుఁ డనఁదగు (శ్రీ)మ
త్పర్వతపుత్త్రీపతి మ, ద్గర్వభవము శక్తి[కొలఁదిఁ] గీర్తింతు శివా. ౧౭
జయ మగు వేదంబులకును, జయ మగుఁ బంచాక్షరికిని జయమగు నిటలా
శ్రయ మగుభసితంబునకును, జయ మగు మాహేశ్వరులకు సంతతము శివా.
జయ మగు శివమార్గమునకు, జయ మగు శివసంహితలకు జయ మగుఁ గ్రీడా
మయ లగుప్రమథగణములకు, జయ మగు వేదాదిధర్మచరితులకు శివా. ౧౯
శివ మగు ధార్మికనృపులకు, శివ మగు గోబ్రాహ్మణులకు శివ మగు మఱియున్
శివనిందావిరహితు లగు, భువనత్రయజనుల కెల్లఁ బుణ్యంబు హరా. ౨౦

— ॥ పశుపాశపతిజ్ఞానము. ॥ —

జ్ఞానము పశుపాశపతి, జ్ఞానము [6]యని యొప్పె(ఋ)ంగఁ జాలనిజదు ల
జ్ఞానులు వారల తత్త్వ, జ్ఞానము లజ్ఞానములు విచారింప శివా. ౨౧
పతి రుద్రుఁడు పశువుల కని, శ్రుతి చెప్పుచునునికిఁ జేసి రుద్రుఁడు పతి త
క్కితరులు పశువులు పొమ్మని, మతిలో నె(ఱ)ఁగితి శ్రుతిప్రమాణమున శివా.

---

1. పహనియ్యమహాత్వా. 2. నిత్యా. 3 నధికములు 4. మహము. 5. బొగడగ మాకలవియె 6. యుని.

పూని యతద్గుణసంవి,జ్ఞానబహుప్రిహి మాన్పఁ జనుదెంచిన [1]యణో
మానితమష్టితత్త్వగు, పానూనసమాస మెఱుఁగ రజ్జుఁబు రుద్రా. ౨౩

జీవు లనేకులు పశువులు, భావింపఁగఁ బ్రకృతివికృతిబంధము పాశం
[2]బావృతము లనం బశువులు, నీ వారెంటికిని బతివి [3]నిరుపమ మహిమా.

పశుపతియ పాశములఁ దన, పశువులకును బంధమోక్షపద్ధతి సేయం
గుశలుఁడు గాకవి యొకులకు, [4]వశవర్తులె నేర్పుగలదె వారికి రుద్రా. ౨౫

పశువులఁట జీవరాసులు, పశుపాశంబులకు నీ[వ]పతివఁట శివ నీ
వ శరణ్య మనం బశువు,ర్వశభవపాశములు తెగకవచ్చునె యొందున్. ౨౬

బ్రహ్మోక్తసమస్తహారి, బ్రహ్మాదిపిపీలికాంతపశువుల కెల్లన్
బ్రహ్మోపేంద్ర[య]శోహర, బ్రహ్మేశ్వర రుద్ర నీవ [5]పతి వశిలోకా. ౨౭

వేదోక్తమార్గమున న, త్యాదరము[న] నిన్నుఁ గొలిచి యప్పశువులు నీ
చే [6]దేహపాశబాధ, చ్ఛేదంబున ముక్తు లగుట సిద్ధము రుద్రా. ౨౮

శోకతికృతమున భవపా, శాపేతము లైనపశువులట్ల భవ[త్]పా
శాపేతు లైనపశువులు, ప్రాపింతురు మోక్షసుఖము పశుపతి నీచేన్. ౨౯

త్రిమలకృతదుఃఖసంసా, రమహాబ్ధివిముక్తజీవరాసులు నీ[7]యు
త్తమకారుణ్యవశంబున, విముక్తులై నీవెపోలె వెలుఁగుదురు శివా. ౩౦

—॥ అద్వైతమత ఖండనము ॥—

జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృని, దానత్రయమున [8]నశాధిత ప్రత్యయ మై
నానాగతి నవగత మగుఁ, గాన జగద్భేద మెన్నఁగా సిద్ధ మజా. ౩౧

భేదము దృష్టాదృష్టని, పాదక మై వైదికోక్తఫలదర్శనసం
పాదనసమర్థ మగుటను, భేద మదర్శనము ప్రమితిపిండితిమి శివా. ౩౨

భేదము సిద్ధంబగును వి, భేదకసిద్ధి [9]యగుఁ దద్విభేదకసిద్ధిన్
వేదోక్తకర్తదశలం, దాదర మగుఁ దత్ఫలప్రదారాధ్యగతిన్. ౩౩

ఆరాధ్యుఁ డైనయీశ్వరు, [10]నారాధించుటయు స్వర్గ మపవర్గము ధా
త్రీరాజ్యాదిసుఖంబులు, భోగుదఁ గర్మానురూపముల జనుల కగున్. ౩౪

---

1 యన్. 2. బావృతుసంబశువుతు. 3. నిరుపమహిమా. 4. పశువర్తులె. 5 పశుపతిలోకా. 6 దేహపాశబంధచ్ఛేదంభవముముక్తులగుట. 7. వృత్తిమ. 8. సజాదిత. 9 యగుదు. 10. నారాధించుటయుయ.

ప్రత్యక్షజగద్భేదము, సత్యంబై తోఁచుచుండు శబ్దంబునఁ ద
త్ప్రత్యక్షబాధ యగు నని, యత్యనుచితవృత్తి నడతు రద్వైతు లజా. ౩౭

అమరఁగఁ బ్రపంచ[1]మిథ్యా, త్వము చెప్పెడువాది మున్ను దానికి సద్భా
వము దా నెఱుఁగక [2]మిథ్యా, త్వ మనాశ్రయ మెట్లు జెప్పఁదలఁపోయు శివా.

మానముచేత గృహీతము, గాని [3]ప్రపంచ మ్మె(ఱు)ఁగఁ గడుఁ గష్టము మా
[4]మానగృహీత ము తథ్యము, తా నెన్నఁడు మిథ్యగాదు తలఁపోయు శివా.

[5]ఉత్తరసుక్తిజ్ఞానని, వృత్తం బగుసుక్తికజత వేదనముక్రియ
వృత్తజగద్భేదము చెడ, సత్తని యద్వైతు లెన్న రగ్రు మహేశా ౩౮

నిర్వచనీయము లేక యు, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా
నిర్వచనీయోత్పత్తిన, సర్వాద్వైతంబు చెడదె సర్వానందా. ౩౯

జీవుఁడు శివుఁ డనువాక్యము, భావింపఁగ నైక్యమునకుఁ బ్రతిపాదకమే
జీవుఁడు నీ పశుభృత్యుఁడు, గావున నీవాఁడె వేఱు గాదనుట శివా. ౪౦

జీవునకు బంధమోక్షద, శావస్థలు గలవు నీకు నవి లేకగుటన్
జీవునకు నీకు నైక్యము, భావించుట ముఖ్యవృత్తి [6]బాధకము శివా. ౪౧

పరమేశ్వర నీకును మ(ఱి), పరమాత్మ లైన పశుజీవుల కం
తరము మహాధాత్రీధర, పరమాణుల[య]ంతరంబు భావింప శివా. ౪౨

ఆత్మ నిరాకారుం డని, యాత్మను (ఱి) నెండి జగదుపాదానముగా
నాత్మ యబుద్ధిఁ జెప్పెడి, [7]నాత్మాద్వైతులు విమోహితాత్ములు రుద్రా.

మానము మానము మేనును, భ్రాంతిగ మిథ్యయని పల్కు [8]పాతకు లాత్మా
ద్వైతులు ప్రమాణశూన్యులు, నితరె(ఱు)ంగుదురె తత్త్వనిర్ణయము శివా.

తనకంటె వే(ఱె) యీశ్వరుఁ, డన లేఁడని పలుకునట్టియద్వైతిమహా
ఘనకు[ను] లోకాయతునకు, విను గా భేదమ్ము గలదె విష్ణువరేణ్యా. ౪౫

ఏన పరమేశ్వరుండ న, జ్ఞానంబున నిన్ను నెఱుఁగఁజాలన యనువి
జ్ఞానవిహీనాత్ముల[చెడు], పాపులు వోపకిది నిన్నె [9]భజియింతు శివా. ౪౬

జ్ఞానస్వరూపుఁ డీశ్వరుఁ, డేసి వితర్కింప నట్టియీశ్వరునకు న
జ్ఞానము దొరకొన దని తా, రౌణం [బడి] యేల సేయ రద్వైతు లజా.

తా రద్వైతులు సచ్చి, త్కారణసర్వజ్ఞసర్వగతసత్యనిరా
కారుఁ డని చెప్పి వెండి యు, కారణము యవిద్య నీకుఁ గల్పింతు రజా.

---

1. మిథ్యాత్వము. 2. మిథ్యాత్వ. 3. ప్రపంచమెఱుంగఁగడుకష్టముగు. 4. మానసహిత
ముతము. 5 ఉత్తమ. 6. పాతకము. 7. నాత్మాద్వైతమతులు. 8. పాపకులు. 9. భజింతు.

కల దనసోపక లే దని, పలుకఁగ నేరకయు మూకబధిరులక్రియ ని
ష్ఠుల నద్వైతులు తమలో, పల [1]వగతురు భువనభిన్నభావమున శివా.
ఆరాధ్యుం డారాధకుఁ, డారాధక మనఁగ లేనియద్వైతమురా
చారకృతసర్వశూన్యా, కారస్థితి నేమి సేయఁగావచ్చు శివా. ౫౦
పాతకము సకలనాస్తిక, జాతనివాసంబు సర్వసంకర మాత్మా
ద్వైతం బనఁగా జగమా, త్మాశము దొరకొనుననె యిట్లు [2]పరమానందా ౫౧
నిత్యమహాజనదూష్యము, ప్రత్యక్షాదిప్రమాణబాధాబాహ్యం
బత్యనుచిత మద్వైతము, కృత్యాకృత్యాదిశూన్యకీటకము శివా. ౫౨
[3]అద్వైతమ్ము పురాతన, విద్వన్మునివరుల కెల్ల విద్విష్టము సా
క్షాద్వేదోక్తము గామిని, [4]సద్విద్వద్వైతులకు నసహ్యంబు శివా. ౫౩
ప్రాజ్ఞులు వేదజ్ఞులు లో, కజ్ఞులు చేకొండ్రె [5]గతశిఖాగాయత్రీ
యజ్ఞోపవీతనాస్తికు, లజ్ఞులు చేకొంద్రుగాక [6]యద్వైత మజా. ౫౪
స్వేచ్ఛాచారులు మిథ్యా, విచ్ఛేదనవేదశాస్త్రవిప్లవవాదుల్
ప్రచ్ఛన్నదోషు లజ్ఞా, నాచ్ఛాదితనష్టచిత్తు లద్వైతు లజా. ౫౫
కమలాక్షకమలగర్భ, ప్రముఖాఖిలసురులు మునులుఁ బాశుపతులు భ
స్మసమేతాంగజటాముకుటా, క్ష[7]మాలికాధరుల కాని కా రద్వైతుల్. ౫౬
[8]పాతకయుతేష్టనష్ట, వ్రాతజగద్విప్లవంభవాదము కా క
ద్వైతము శివన్నాతిగ్ర, హీన[ము] కలికాలకలుషహేతువ కాదే. ౫౭
ము న్నద్వైతివ్యమో, హాన్నతి[ని] సనత్కుమారుఁ డుష్ట్రం బయ్యెన్
మన్నింపక ధూర్జటి నను, [9]యెన్నవిసరయ్య సంకరేశ్వరు చేతన్. ౫౮
ప్రీతిం దన [10]కూఁతును కి, ద్వైతమహామోహయుక్తి వన[జ]జుఁ డతికా
మాతురుఁడై త్రెళ్ళఁడె పి, ఖ్యాతిన్మృగవ్యాధరుద్రకరశరనిహతిన్. ౫౯
వెండియు నభేదమతిఁ [11]గన, కాండజుఁ డీశ్వరుఁడ నేన యనవుడు సద్యః
ఖండితపంచమశిరమును, [12]యండంబుగఁ జేసెఁ గాలరుద్రుం డతనిన్. ౬౦
ముందటిజలజాసనతతి, న్నిందనులన చెప్పనేల నాస్తిక్యముమై
నెంద(ఱు) చెడ రద్వైతులు, గొందలమున దప్ప్రబోధకుత్సితవృత్తిన్. ౬౧

---

1. వగుతురు 2. సర్వానందా. 3. అద్వైతము. 4. సద్విదియద్వైతులకు. 5. గతశిఖా.
6. యద్వైతులజా. 7. మాలికాధరులటనాద్వైతుల్. 8. పాతకయదెష్ట. 9. యెన్నంవిసరయ్య.
10. కూంతునకుంద్వైతమోహోక్తి. 11. గనకాండజుఁడీశ్వరుండున 12. బుండంబు.

నీయైశ్వర్యాద్వైతము, నీయద్వైత మని దుర్వినీతులు కొంద(ఱ్)
పాయక వేదాంతాభి, ప్రాయము(గ) గడు(గ) దప్పు(గ)జెప్పి కఠియింతు రజా.

సర్వము నీ [1]యాధీన్యమ, సర్వేశ్వర కాన గుణవిచారితవృత్తిఁ
సర్వంబు నీవ యనుశ్రుతి, నిర్వాహము(గ) బొందనేర్చు నిత్యానందా. ౬౩

[2]అద్వైతైకస్థితి నీ, యద్వైతము కాన యీశ్వరాద్వైతము స
ర్వాద్వైత మనఁగ వే(ఱు) జ, గద్విపరీతమగు[తత్త్వ]గతి గలదె శివా. ౬౪

ఇది గా దని శ్రుతి చెప్పిన, నది గ్రమ్మ(ఱ) నీస్వరూప మని చెప్పెడిను
ర్థను లగుమాయావాదుల, చదువులు వో విడిచి నిన్నె చదివెద రుద్రా.

మాయావాదులముంద(ఱ), మాయావాదులకె వారిమార్గము [3]గీడి
న్సి యని యొల్లక రోసి శి, వాయనమో [4]యనుచు నిన్నె వలగొంద్రు శివా.

— జీవాత్మ కర్తృత్వ విచారము —

ఏ [5]నిశ్చయకరుఁడను నీ, శానుఁడు నాస్వామి యనుచు సంతతము[ను] [6]సం
తానగతి స్వామిభృత్య, జ్ఞానంబున నిన్నె కొల్తు సర్వానందా. ౬౭

ఈశిక మచేతన మది ని[7], ర్గుణము జగత్కార్యకరణకుశ[లం] బగునే
గణనాతీతమహాగుణ, గణకృత్యాకీర్ణ మైనకర్తము గలదే. ౬౮

ఇటికెంప నచేతనములు, పరమేశ్వర మ(తి)ప్రధానపరమాణ్వాదుల్.
పురుషుఁడు [8]చేతనుఁ డయ్యును, గర సుజ్ఞుఁడుగాన(గ) గర్త గాఁజాలఁ డజా.

అవయవయుతములు గావున, [9]నవ[ని]ప్రముఖంబు లగుమహాభూతంబుల్
వివిధవితర్క విచారణ, నవశ్యమును గార్యములు మహామహిమ శివా. ౭౦

శ్రీనాథవంద్య కర్తృని, హీనంబ యయ్యన్నకార్య మెందును గలదే
కాన జగత్కార్యమునకు, గానప్రియ నీవ యాదికర్తవు రుద్రా. ౭౧

కర్త మచి త్తని కర్తయుఁ, గర్తాధీనుఁ డని [10]విడిచి కర్తల మొదలం
గర్తఫలదాయి నిన్నన, కర్తాధీనస్వతంత్రు(గ) గని కొలుతు శివా. ౭౨

శ్రుతిబాహ్యంబులు గావున, సతతంబును జైనబౌద్ధచార్వాకులదు
ర్మతములు వట్టిక పట్టితి, శ్రుతిసారభవన్మతంబు సుమతి మహేశా. ౭౩

---

1. యాధీనము. 2 అద్వైత్యైకస్థితినదినీ. 3. గిడిస్సి. 4. వనుచు. 5. నిశ్చయవరుండనీచా. 6. పంత్రాన. 7. నీగుణము. 8. సేతనుండు. 9. నవప్రముఖంబు. 10. విడచి.

కమలజకమలోదరరు, ద్ర[1]మహేశ్వర శాంత్యతీతతత్త్వాధిపతీ
ప్రముఖోర్ధ్వబిందునాద, క్రమతత్త్వా నిన్ను [నెట్లు]గని కొల్తుశివా. ౨౪

నె(ఱ)సినగురుప్రసాదము, వ(ఱ)లఁగ జగదేకసకలవల్లభుఁ డాదిం
గ(ఱ)కంఠుఁడ వేల్పని ని, న్నె(ఱి)ఁగితినీమహిమ[2] యె(ఱు)ఁగనేమియురుద్రా.

అండంబులు గావింపను, [3]వెండియు బ్రతికింపఁ జె(ఱు)ప విష్ణ్వాదులు ను
ద్దండితశక్తిసమేతులు, చండీశ్వరవరద నీప్రసాదమున శివా. ౨౬

కీర్తింపఁగ లోకములకు(ఁ), గర్తలు విష్ణ్వాదు[4]లయ్యుఁ గా రాదిమహా
కర్త భవత్ప్రేరితులై, వర్తిల్లుట గారణముగ వారలు రుద్రా. ౨౭

నారాయణాదుల[5]కు సం, సారిత్వము చెల్ల మెల్లశాస్త్రంబులఁ ద
త్తారణమునఁ దత్కృతము వి, చారింప భవత్కృతంబు సర్వానందా. ౨౮

ఆర్యేశ్వర తమ చేసెనీ, కార్యములం జెల్లవారుఁ గర్తలు గారే
కార్యకరణత్వమాత్రన, వార్యజగత్కర్త లనఁగవచ్చునె వారిన్. ౨౯

తన తెగినతలయు [6]మడిసిన, తనయునిఁ బుట్టింపఁ గావఁ దా రోపనియా
వనజాసనకేశవులకు, జననస్థితికర్తృతాదిశక్తులు గలవే. ౩౦

—॥ భవాదిశబ్ద వివృతి ॥—

ప్రవితతషట్త్రింశత్త, త్త్వవితానంబులకు నుద్భవస్థానంబై
నివుడు రజోగుణసంగతి, భవుఁ డనునామంబు నీకుఁ బరఁగు మహేశా. ౩౧

మడియిల్లుతత్త్వముల వెను, బడక నిజాజ్ఞాపశస్థి భావింపఁగఁ [7]జొ
ప్పడుసాత్త్వికగుణసంగతి, మృడుఁ డనునామంబు నీకు మేలిల్లు శివా. ౩౨

పరపగుతత్త్వములుఁ జరా, చరవితతులు సంహరింపఁ జాలినయతిభీ
కరతామసగుణసంగతి, హరుఁ డను నామంబు నీకు నమరు మహేశా. ౩౩

పరమస్వతంత్ర నిర్మల, పరమానందాత్మ పరమభట్టారక ని
స్తర [ని]స్త్రైగుణ్యమహా, త్తర [8]రూపమ్మున శివాభిధానం బయ్యెన్. ౩౪

—॥ జగత్కర్తృ లక్షణము. ॥—

పరమస్వతన్త్రుఁడై యు, శురుఁడై సర్వజ్ఞుఁడై [9]వికారరహితుఁడై
కరుణాకరుఁడై స్థిరుఁడై, వరద జగత్కర్త యుండవలదె మహేశా. ౩౫

పరివిస్ఫురితసచరాచర, భరితానేకాండ మగుప్రపంచంబులకుం
బరమస్వతంత్ర శంకర, కరుణాకర నీవ యాదికర్తవు రుద్రా. ౩౬

---

1. మేశ్వరశాంతాతీతతత్త్వాదపతీ. 2. యఱుంగ. 3. వెండియుంబ్రతిష్ఠింప. 4. లంయ్యు. 5. కసంసారత్వము. 6. మడసిన. 7. జొబ్బడు. 8. రూపమున. 9. వికారుండై.

భువనోత్పత్తిస్థితి[1]లయ, వివిధవ్యాపారముఖ్యవిభుఁడవు పశుబం
ధవిమోక్షదక్షుఁడవు స, ర్వ[2]వరప్రదుఁడవు[ను] నీవ రాజాభరణా. ౮౭

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుఁ డనఁగ నామపర్యాయంబుల్
హరునికివి మ(తి)[యుఁ]దత్త్వాం, తర వాచకము లనిపలుకఁ దగదుమహేశా.

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుఁ డనఁగ హరియు బ్రహ్మయును బరా
పరవిభులు గారు శాస్త్రము, లరయఁగ జీవాత్ములగుట నంద(ఱు) రుద్రా.

పరశబ్దాబున కర్తా, బరయఁగ నుత్కర్షమును రయ్యుత్కర్షం
బారులకుఁ గలుగునె శివ నీ, కరణి మహాదేవుఁ డొరుఁడు గలఁడే జగతిన్.

ఖరకరపద్మజరుద్రాం, బుధుహరోదరముఖ్యదివిజపుంగవసచరా
చరభూతనికరపంచా, నరణాబులు గొల్వ పంచముఖుఁడవు గద్రా. ౯౧

ఏమని చెప్పుదు శంకర, నీమహిమాడంబరంబు నిఖిలాజాండ
స్తోమములఁ బ్రకృతి నీయి, చ్ఛామాత్రం బుట్టుచుండు యత్నాఖ్యాతములై.

త్రిమలములును రాగద్వే, షములును [జన్మంబు] గర్భసంస్కారంబుల్
గమనాగమనాదులు సను, సమస్తమును లేవు నీకుఁ జంద్రాభరణా. ౯౩

[4]పతిసదృశాధికతాప, త్రితయగుణత్రితయజన్మమృతిసుఖదుఃఖ
క్షుతన్మృతబంధ[న]మోక్ష, స్తుతినిందాదులను లేవు ధూర్జటి నీకున్. ౯౪

ఓలిన దేవ యవిద్యా, కాలకళానియతి వికృతికార్యాకార్యా
భీలాబాంధవబాంధవ, మాలబంధనాలు లేవు మతి నీకు శివా. ౯౫

అంచితమతి నెవ్వరు ని, న్నెంచిరె గుంచితసుకలు పవృత్త్యాదికళా
పంచకసంచిత మైనప్ర, పంచము నీయట్ల కద్ర పరమానన్దా. ౯౬

[5]వేదాద్యష్టాదశవి, ద్యాదిమకర్త నీమహత్త్వము వోగడన్
శ్రీదయితావల్లభవా, ణీదయితావల్లభులు [ను] నేరరు రుద్రా. ౯౭

స్వర్గాపవర్గసుఖము ని, రర్గళసామ్రాజ్యసుఖము నాత్మజవిద్యా
వర్గాదిలోకసుఖములు, భర్గ భవత్పాదభక్తిఫలములు రుద్రా. ౯౮

—॥ శివభక్తి వివరణము. ॥—

ఒక్కండీశ్వరుఁ డని మది, నిక్కముగా నెఱిఁగి భక్తినిష్ఠావృత్తిన్
మ్రుక్కంటి నిన్నుఁగొలిచినఁ, దిక్కక దొ(ర)కవె సమస్తదివ్యసుఖంబుల్. ౯౯

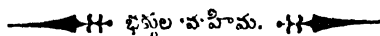
1. విలయ. 2. పరప్రదుఁడవు. 3. మంద్రయయ్యుత్కర్ష. 4. పతిసదృశాదిక.
5. వేదాదష్టా.

భక్తి నిను గొలుచవలయును, భక్తియు ధర్మవును గాని ప్రభవింప దతి
వ్యక్తముగ [1]ధర్మవును వే, దోక్తముగ [2]నెఱుంగవలయుం దుదిని మహేశా.
వేదోక్తసదాచారా, పాదనమున నెగడునట్టిపశువులకుం బురా
పాదితదురితక్షయ మై, యాపరమున ధర్మ మధిక మగు నీశానా. ౧౦౧
ధర్మాధిక్యంబున నలి, నిర్మలబోధయు విరక్తిసిద్ధయు(ం) గలయ[3]
కర్మలకు నీప్రసాదము, పేర్మిని శివభక్తి పుట్టుం బృథుభావమునన్. ౧౦౨
శివభక్తి సకలధర్మ, ప్రవరమహాధర్మమగుటం బరికింపంగ భా
గ్యవిహీను లగు[దు]రాత్ముల, కవశ్యమును సంభవింప దఖిలేశ శివా. ౧౦౩
మానితశివభక్తి [4]శివ, జ్ఞానధ్యానముల నీప్రసాదాతిశయా
నూనతం గర్మక్షయ మై, యానందప్రాప్తి ముక్తుం డగు మను[జు]ం డజా. ౧౦౪
నరసుర[5]తిర్యక్సచరా, చరజీవుల కెల్ల భక్తిసంభావన నీ
కరుణ ప్రధానము ముక్తికి, [6]వరుసన యన లేదు భావ[7]పశ్యుం డవుటన్.
నరకస్థులు స్వర్గస్థులు, నర[8]తిర్యగ్గర్భయావనస్థాదిపశూ
త్కరములు భవత్ప్రసాద, స్ఫురణము [9]దొరకొనుచు ముక్తిం బొందుదురు శివా.
అరుదుగ భవత్ప్రసాదము, దొరకొను శివభక్తి(ం) గాన దుస్తరభవని
ష్ఠురదుఃఖసముద్ర[స]ము, త్తరణవహిత్రంబు భక్తి [10]దానయ్యె శివా. ౧౦౫
నియత మగుసకలపుణ్య, క్రియ లెల్లను భావశుద్ధకిని హేతువు ల
క్షయభాతి భావశుద్ధియుం, గ్రియగొన నీపాదభక్తికిని హేతు వజా. ౧౦౬
అతిగుహ్యంబులకంటెను, నతిగుహ్యతరంబు శివునియందులభక్తి [ప్రీతిన్.
స్థితి యని [11]మోహాస్థులు దృఢ, మతిం గొలుతురు దేవ నిన్ను మనుజులు
జలజాసనాచ్యుతాద్యమ, రులకును [నిదియిట్టి దని]నిరూపింప[ంగ]న
గ్గల మగునీనిజరూపము(ం), దొలంగక నీభక్తు లె(ఱు)ంగుదురు సర్వజ్ఞా. ౧౧౦
వసుమతి(ం) జిత్రము జితచి, త్తసంభవా''నకర్మణా నతపసా నజప్తై
ర్నసమాధిభి''[12]రవ్యయ నీ, యసదృశభక్తికిని బ్రియుండ వగు దీశానా. ౧౧౧
వేయేమి [13]తోడం బలుకుదు, పాయక నినుం గొలుచునచలభక్తునిం గని [14]యయ్యా
యయ్యా యని పిలిచినవంబికి, నో యని యెలుంగిచ్చె తొల్లి యురగాభరణా.

1. ధర్మవున. 2. నెఱంగ. 3. యకర్మలునీకుంబ్రసాదము. 4. శివాధ్యానజ్ఞానములు నీప్రసాదితిశయానూనంత్మిగక్షయమై. 5. తిర్యక్. 6 వరుసనయెన. 7. వశ్యుండవగు. 8. తిర్యగ. 9. దొరకొనుండు. 10. దానయ్యె. 11. మోక్షార్థుల. 12. రవ్యయ. 13. దోడ. 14. యాయ్యాయని......యఱంగిచె.

శివభక్తి లేక చేసిన, వివిధాధ్వరముఖ్యసకలవేద[1]పురాణా
దివిహితకర్మవితానము, లవి యెల్లను నిష్ఫలంబు లగు నీశానా. ౧౧౩

భక్తియ [2]ముక్తి తెరువు వి, భ్యక్తముగ నమేయ[3]ప్రియచతుర్వేదా "మ
ద్భక్తశ్వపచః"యను నా, సూక్తి ప్రధానమ్ముగాఁ బఠనీయముల కజా. ౧౧౪

భక్తుల మహిమ.

కొనునది [4]భక్తునిచేతన, ధన మతనిక యిచ్చునదియు [5]"తస్మై దేయం"
బనియును, "తస్మాద్గ్రాహ్యం", బనియును గల దనిరి వేదభక్తివిధిజ్ఞుల్.

కథ లేటికి "సచపూజ్యో, యథాహ్యహం"[6]మ్మనినవిధి యథార్థముగా మ
న్మథమర్దన నీభక్తులఁ, బ్రథితంబుగ నీవ కాఁగ భావింతు శివా. ౧౧౬

అతిమూఢుం డతిపతితుఁడు, నతి[7]దుర్జనుఁ డనఁగవలవ దతిశయభక్తి
స్థితి నగడు నేని నాతం, డతిపండితుఁ డతిపవిత్రుఁ డతిసుజనుఁ డజా. ౧౧౭

అనయము [8]రుద్రాక్షవిభూ, తినియుక్తులయింటఁ దిక్కు దెసఁ బోవకుఁడో
యని చాటించునుఁ గాలుఁడు, తనపురి శివశాసనుండు ధన్యుం డగుటన్.

ఒండేమి భక్తిసంగతి(ఁ), బండాలుండైన భూతిశాసనధరుఁ డై
యుండినఁ బూజ్యుఁడె యతనిన్, ఖండనఁగాఁ జనదు భక్తియోగమున శివా.

విను పరుసవేది సోఁకిన, యినుము క్రియ న్నిన్నుఁ గొలిచి [9]యెవ్వండైనం [టన్.
ద్రినయన యుత్తముఁ డనఁబడు(ఁ),[10]బొనరఁగ శివభక్తుఁ డగ్రపూజ్యుం డగు

అవిచారంబున నెప్పుడు, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయున్
శివభక్తులఁ గని జాత్యా, ది[11]విచారము విడువవలయు దృఢభక్తిమెయిన్.

తెవులు[ను] [12]లేమియు భయమును, శివభక్తుల కైన యెడలఁ జేకొని రక్షిం
పవలయుఁ బ్రియములు సేయఁగ, నవశ్యము[నువలయు]వారి కాత్మవిధమునన్.

శివశాసనపూజనమున, శివుఁ డెంతయుఁ బ్రీతుఁ డగుట(ఁ)జేసి శివప్రీ
తివిధానము గారణముగ, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయున్. ౧౨౩

శివలాంఛనధరుఁ డగుమా, నవుఁ గనుఁగొని మునిఁగి లేచినవిధమునం జి
త్తవికాస మడర సత్క్రియ, లవశ్యమునుఁ జేయవలయు నతిలోక శివా. ౧౨౪

శివశాసనుఁ డగురుద్రా, క్షవిభూతిదృఢాంగుఁ జూచి సన్నతి సాక్షా
చ్ఛివుఁ డనునదియ విచారము, [13]శివునాజ్ఞ యు నగుట శాస్త్రసిద్ధంబగుటన్.

---

1. పురాణోక్తవిహిత. 2. ముక్తికిం దెరువు. 3. ప్రియచతుర్వేదమద్భక్తశ్చపచోయనిన సూక్తిం బ్రధానముగ. 4. భక్తిని. 5. తస్మైదేహంబనియాదరో గ్రాహ్యం. 6. హంబనియనిన. 7. దుర్జయుండు. 8. రుద్రాక్షా. 9. యవ్వండైనన్. 10. బొనరంగ. 11. విచారములు. 12. లేమిని. 13. సివాజ్ఞాయనుట.

కులవిద్యాచారాదులు, దలఁపక నీవలనిభక్తితాత్పర్య మెసం
గలమానవుఁడు సమస్తముఁ, గలవాఁ డనిపూజ సేయఁగావలయు శివా.
ధరణిఁ గులరూపవిద్యల(ఁ), బర(ఁ)గి భవద్భక్తి లేనిపాలసుఁడు గడం
బరిమళములేనికుసుమము,గర మొప్పనిభంగి(ఁ)గొ(ఱ)యఁగాఁడుమహేశా.
ధర నెట్టివాని కనిమొన, బిరుదునకు జయంబుగాక పి(ఱి)ఁదికిఁ గలదే
హర నీభక్తిని దుస్తర, [1]దురితంబులు దొలఁగుఁగాక తొలఁగునె [2]యొంటన్.
జాత్యాదిసూతకంబులు, హత్యాదిసమస్తపాతకాదులు శివ నీ
భృత్యులఁ బొందునె జలములు, నిత్యస్థితిఁ బొంద నేర్చునే జలజములన్.
ఎట్టికడుఁగీడుఁగులమునఁ, బుట్టియు శివ నిన్నుఁ గొలిచి పూజ్యుఁడ మనుజుం
డట్టిద ధర్మవు (రొ)ంపిం, బుట్టియుఁ బద్మంబు సాలఁ బూజ్యము కాదే. ౧౩౦
నీనిజభక్తుం డంత్యజుఁ, డైనఁ బవిత్రుండు పూజ కర్హుఁడు జగతిన్
[3]"తేనసహ సంవసే" త్తని, గానప్రియ శ్రుతులు [4]మ్రోయఁగాన కపర్ది.
మసికప్పడమునఁ [5]బొదివిన, యసదృశమాణిక్య[6]మెట్టు లట్టుల దుర్జా
తిసమావృతుఁ డయ్యును నీ, కు సదాభక్తుఁ డగుమనుజకుంజరుఁడు శివా.
కులవిద్యాచారాదులు, గలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనన్
వెల గలదె పసిఁడి గన్నుగ, వలచినవిధమున సమస్తవరదాత శివా. ౧౩౩
కులజ[7]కులహీను లిద్ద(ఱు), నెలకొని భవదచలభక్తినిష్ఠాస్ఫూర్తిన్
వెలసినమీఁ(ఁ)ద సమానుల, కులజులుఁగులహీనులనఁగ(ఁ)గూడదువారిన్.
ముంచటిపసిఁడిన పోలును, సుందరముగఁ బరుసవేది సోఁకినయును మా
నందస్వరూప శివ నినుఁ, జెందినదుర్జాతిఁ దొంటిశ్రేష్ఠము పోలున్. ౧౩౫
జనపతిశాసనధరులం, గని భయమునఁ గులము రోయకయు సత్క్రియలం
దనుపుక్రియ నిర్విచారం, బున నీశాసనము వలయుఁ బూజింప శివా.
గుణవత్పాత్రులఁ బూజిం, చినశాసనపూజఫలము [8]సేకుఱ దని శా
సనపూజ నిర్విచారం, బునఁ గావింతురు భవత్ప్రభూతాజ్ఞ శివా. ౧౩౭
శివభక్తు[9]ల నావా రే, శివభక్తులవాఁడ ననుచు(ఁ) జిత్తానందో
త్సవగతి నెగడెడుమనుజుఁడు, శివ నీవాఁ డొరుఁడు గాఁడు జితసంసారా.

---

1 దురితంబులుండు. 2. యొంటన్. 3. దేనసహంసవసేత్తని. 4. మోయగాన.
5. బొదవిన. 6. మెట్లట్ల. 7. కులహీనను. 8. సేకూఱ. 9. శివభక్తులనువారే.

భక్తుల ప్రసాదమెప్పుడు, భక్తుల నాకేడుగడయు భక్తుల గతి యే
భక్తుల[1]వరవృష[న]ని శివ, భక్తులఁ గొనియాడవలయు భక్తులకు శివా.

భక్తుల దవ్వులఁ గని శివ, భక్తులు వచ్చి రని పొంగి [2]బ్రతికితి నని పో
భక్తుల కెదురేగి యథా, శక్తిస్థితిఁ జేయవలయు సత్క్రియలు శివా. ౧౪౦

భక్తుఁడు లోకహితార్థుఁడు, భక్తహితార్థుఁడు శివుండు భావింపఁగనీ
యుక్తి [3]యథార్థ మ్మని నీ, భక్తులఁ బూజింపవలయు భక్తులకు శివా. ౧౪౧

లోకానుసారికిని శివ, లోకము దొరకొనదు గాన లోకము నెమ్మిం
జేకొన[క] విడిచి శివ నీ, లోకము గావలయు భక్తిలోలుఁడు రుద్రా ౧౪౨

లోకము విడువనివానిని, లోకము విడువద[ని] విశ్వలోకేశ్వర నీ
లోకముఁ గోరెడుమనుజుఁడు, లోకము వోవిడుచు నీవ లోకముగ శివా.

గురుఁ డాదిఁ దనకుఁ గఱపిన, వెరవునఁ జని మీఁ(ఁ)ద భక్తి వేదించిన న
గ్గురువు తము గడచి [4]చేసిన, పరవశుఁడై మఱవవలయు భక్తుం డన్నన్.

హర[నీభక్తి] [5]నిషేధక, చరితలు వోవిడిచి నిన్నె చనఁ గొలిచి నిరం
తరభక్తుఁడై శివైక్యుఁడు, [6]నిరాణ యగుపసిఁడివోలె [7]విలువఁగవలయున్.

కలనైన నొండు దైవము, గల దనియెడుపలుకు దక్కి కలఁ డొక్కఁడ కే
వలశివుఁడె దైవ మని ని, శ్చలభక్తి శివైక్యుఁ డుండు సంతతము శివా.

పతుపడిన "యోఽన్యదైవ, స్మరణపరః" త్తసఁగ నన్యసంస్మరణము[నం]
దిరువదియెనిమిది[8]కోటులు, నరకంబులఁ బొం దనాథనాథ మహేశా. ౧౪౭

[9]కర్త య[ని] నిన్ను నె(ఱి)ఁగినఁ, గీర్తింపఁడు వెండి తన్నుఁ గార్యాకార్యా
వర్తనలఁ గర్త నే నని, కర్త ప్రధానుండు గాన ఘనభక్తుఁ డజా. ౧౪౮

వ్యక్తముగ లింగతనుఁ డను, యుక్తి యె(ఱు)ంగుటకుఁ జాల నుత్కృష్టమగున్
భక్తైకతనుఁడు శివుఁ డను, యుక్తియె(ఱు)ంగుట సమస్తయోగానందా. ౧౪౯

భక్తి కనుదేహభావ, వ్యక్తుఁడ వని నిన్ను నమ్మి వపలకి భర్తన్
భక్తులు నీ వని కొలిచిన, భుక్తియు ముక్తియునుఁ బడయుఁబోలు మహేశా.

శివుఁడు పరిపూర్ణుఁ డని మది, శివభక్తులఁ జూచి యతివిశేషప్రీతిన్
వివిధసపర్యలఁ దనిపిన, నవశ్య[మును]దానఁ బ్రీతి యగు నీకు శివా. ౧౫౧.

---

1. వరవృండ. 2. బ్రతికితిననిపోశివ. 3. యదార్థమ్మని. 4. చేసినని. 5. నిషేధకాకి. 6. కన్నడమున, నిరాశ = స్వచ్ఛమైన, అని యర్థము. 7. నిలుపంగ. 8. గోట్లు. 9. కర్తయనినిన్ను.

నిన్నుఁ గని తన్ను జగమును, బన్నుగ మఱవంగవలయు భక్తునిఁ గని యా
నిన్నును మఱవఁగవలయు జ, గన్నుత భక్తుండు నీవకా(ఁ) దెలిసి శివా.
జంగమలింగం బగుభ, క్తుం గని పూజింపఁడేని గోటివిధములన్
లింగార్చన చేసిన వృథ, జంగమ [1]ముత్తమము గాఁగ స్థావరమునకున్.
చూడఁగ శివభక్తునిఁ గని. వేడుకఁ గొనియాడఁడేని వృథ యాతనిమి
థ్యాడంబర[2] దేవార్చన, యోడునఁ బోసినజలంబుయుక్తి మహేశా. ౧౫౪
శివభక్తులఁ బూజింపక, శివపూజలు గోటివిధులఁ జేసిన వృథ యా
శివభక్తులఁ బూజింపుట, శివ[3]పూజలఁ గోటివిధులఁ జేయుట రుద్రా.
క్రియగొన జంగమలింగము, నియతిం బూజింపఁడేని నిష్ఫలములు స
త్క్రియలునుఁ బూజలు "లింగ, ద్వయం సమఖ్యాత" మనినవాక్యము ప్రోయన్
ఇంటికి భక్తులు వచ్చిన(ఁ), గంటిమి మంటి మని వారి కాళ్లు(ం)గడుగన్
మంటఁ గని సీతువాసిన, కంటెను దురితములు వాయు గరకంఠ శివా.
రుద్రాక్షభూతిభూషణ, ముద్రాంకితు నెదురు గన్న ముదమున సాష్టా
ంగ్రుద్రుఁ డని తలఁపఁడేని శి, [4]వద్రోహుఁడు నరకగామి యగును మహేశా.
హరిపద్మజవాసవవి, స్తరవిభవములునుఁ దృణీకృతము లనిన మహే
శ్వర నీవృథభక్తులకును, సురనరవిభవంబు లెంతచోద్యములు శివా. ౧౫౯
[5]అసమాణిమాదిగుణరస, [6]రసాయనమ్ములును నిఖిలరాజితరాజ్యా
దిసుఖంబులు శివసుఖమున, కసమానము లండ్రు నీశివైక్యులు రుద్రా.
ఆకాశము వ్రాఁ డగెగసిన, భూకంపంబైనఁ బంచభూతప్రళయ
వ్యాకులమైన[ను] మఱచి శి, వైక్యుఁడు[7] నిను విడిచి యొండు లాలింపఁడజా.
కులగిరులు [8]జిఱ్ఱఁ దిరిగిన, జలరాసులు మేరదప్పి చనుదెంచిన నీ
వల నె(ఱి)ఁగినదృఢభక్తుఁడు, చలియింపఁ డపారఘోర[9]సంసార[మునన్]
దిక్కులు వీడ్వడి కలసిన, దిక్కరులు మదంబు డిగ్గి తిరిగిన మఱి నీ
దిక్కెఱిఁగినదృఢభక్తుఁడు, పక్కం [10]దెవ్వరికిఁ గార్యభారమున శివా. ౧౬౩
భూతలముఁ దల్లడిల్లినఁ, బాతాళము బయలుపడ్డ బ్రహ్మప్రళయం
బేతెంచిన నీభక్తుఁడు, చేతులు ద్రిప్పక[యు] పూజసేయును రుద్రా. ౧౬౪

---

1. ముత్తమముం. 2. దనార్చనంయోడనం. 3. పూజలుం. 4. "శివద్రోహుఁడు నరకమందుఁబడును మహేశా." యని కవిప్రయుక్తమగునేమో! 5. అసమాదిణిమా. 6. రాసాయనములును. 7. నిన్నువిడిచియొండ్లాలింప. 8. ఝుఝ్ఝందిరిగిన. 9. సంసారి. 10. డెవ్వరికినిం.

వేయేటికిఁ బ్రాణంబులు, వోయినఁ దమకే[ల]లుఁ దెగిన భువిభక్తులు ని
న్నాయతమతి [1]నభ్యర్చనఁ, జేయక కుడువరు త్రిలోకసేవితచరణా. ౧౬౫
ఆయుధములుఁ గుసుమము లగు, నాయుధములు మెట్ట లగు మహామదగజముల్
వే యేల [2]గండశిల లగు(ఁ), బాయక నినుఁ గొలుచునచలభక్తులకు శివా.
అధమ[ము మ]త్యుత్తమ మగు, నధర్మమును ధర్మమగు[ను] నాగమవిధి స
ద్విధి యగు నిషేధముఁ జం, ద్రధరా భవదీయభక్తితాత్పర్యులకున్.
క్షుత్తృష్ణాదివిపత్తులు, [3]బత్తళి జలతపన[శీత]బాధాదులు ను
ద్వృత్తగతిఁ బొంద వెఱచు ను, దాత్తభవద్భక్తియుక్తు లగువారి శివా.
పరపరివారిత్వము ని, ష్కరుణత్వము నిత్యయాచకత్వము నతిని
ష్ఠురకర్తృత్వము నెన్నఁడుఁ, బొరయవు నీభక్త[4]వరులఁ బురసంహారా. ౧౬౭
మరణవునగ్భంతాదు, శ్చరిత్రతాదుర్గ్ఖతా . . . .
పరతంత్ర[తా]మ లెన్నఁడుఁ, బొరయవు నీభక్తవరులఁ బురసంహారా. ౧౭౦
కోరరు మ(ఱ)ియు స్వర్గ, స్వారాజ్యప్రముఖనిఖిలసంభూతభవా
పారసుఖంబులు శివరస, భూరిసుఖాను[5]భవభక్తపుంగవులు శివా. ౧౭౧
నీ పని యెఱి(ఁ)గినపిమ్మట, నీవ యె(ఱు)ంగు దని యుండు నీనిజభక్తుం
డావంతయు నే పనిమెడు, భావనఁ గైకొనఁడుఁ గార్యభారమున శివా.
నీ పని యె(ఱి)ఁగినపిమ్మట, నేపలనికి త్రాఁ [6]డొందు లెఱుఁగఁడు దనకున్
జీవన మెట్లని తలఁపఁడు, భావనఁ గేవలశివైక్యభక్తుఁడు రుద్రా. ౧౭౩
మును రుద్రుఁడు గానియతం, డనుకీర్తింపండు రుద్రు[7]నర్చన భావ [దాఽ.
మ్మునఁ దలఁపఁడు సూడఁడు గా, వున శివభక్తుఁ డగుమానవుఁడు రుద్రుఁడు
జగదుపకారార్థముగా, [8]మొగి రుద్రులు రుద్రలోకమునసుండి భువిన్
నెగడి శివభక్తు లనఁగా, నగణితముగ నవతరింతు రం ద్రాదిమునుల్.
మఱిఁ జూడ(ఁ)గ నివ్విధ మీ, క్షితి నిస్సందిగ్ధ మదియు శివభక్తులు వి
శ్రుతముగ మనుష్యచర్మా, వృతరుద్రుల యగుట(ఁ) దత్త్వవేదులదృష్టిన్.
కావున భక్తులు త్రిజగ, త్పావనులు భవాంధతమసపటలవిఘటనో
ద్భావితనిజమహిమార్కులు, భావను లవినాశు లతికృపాపరు లెందున్. ౧౭౨

---

1. శర్వార్చన. 2, గడశిలలగు. 3. నత్తరి, ఇటయతితప్పినందునబత్తళి, యనుకన్నడశబ్దము "నత్తరి"కి బదులుగాఁ బెట్టఁబడినది. బత్తళి=నగ్నత్వము. 4. చగుఁ. 5. భవస్వభక్త 6. డొండ్లె యుంగండు. 7. నర్చింపండుభావమున. 8. నొగి.

మానిసి పైతో లగ్గ్పిన, యీ నెపమున నున్నరుద్రు లీశ్వరభక్తుల్
మానుసులె వారు లోకమిం, తానేకాచారు లీశ్వరాజ్ఞాధారుల్. ౧౭౮

మానుగ నెప్పుడు 'మద్భ, క్తా నవినశ్యంతి' యనఁగఁ దగియుండఁగ నీ
శాన భవత్కారుణ్యం. భోనిధి [1]ననుఁ దేల్చి ముక్తి (ఁ) బొందింపు శివా.

దేవా నాదుర్గుణములు, భావింపకుమయ్య నీకు భక్తుఁడ 'మద్భ
క్తావిగతకల్మషా' యను, నీవచనము నమ్మినాఁడ నిరుపమమహిమా. ౧౮౦

ప్రణుతింప [2]'నమేభక్తా (ః) ప్రణశ్యంతి' యనఁగఁ దగినవలుకునకుఁ దగన్
గణనాథ భక్తచింతా, మణి రక్షింపవె యపారమహిమాధారా. ౧౮౧

హరిసరసిజాసనాదులుఁ, సరి గా రని చెప్పు [వివిధ] శాస్త్రము లెల్లన్
నదు లీశ్వరభక్తులకును, సరియగుదురె జాతిరూపసామాన్యములన్. ౧౮౨

నుండెడుమహాగ్ని [3]నుండెడు, పిండాయస్థినిబిం బినాకిపృథుసన్నిధిమై
నుండెడి శివభక్తులతో, నొండొకదుర్గనుజు లెనయె యూహింపంగన్.

మ్రొక్కెదుసు లింగమూర్తికిఁ, దక్కటిమూర్తులకు మఱి[యుఁ]దమకలనైనన్
మ్రొక్కెద మని తలఁపరు నర, దిక్కుంజరు [4]లనఁగ నెగడు త్రినయనభక్తుల్.

[5]మదఁతి గొడు కర్థ మిది యని, యెడసేయరు భక్తి నిత్తు [6]రేలినపతికిం
బడయుదురు మగుడ వానిన, మృడుభక్తులు వలచి రేని [7]మెచ్చించి శివున్.

మలహరుఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శస్త్రవ్రణసం
కులమునకు [8]దీపతైలము, త్రిలోచను[ని]భక్తులకు [న]తివిచిత్ర మిలన్.

తఱిగిన[9]తలలును నదుకును, మఱి కోసిననాలుకలును మనలక వచ్చుం
గఱకంఠు[ని]భక్తుల కని, యెఱుఁగరె నద్య[ః]ప్రతాపు లీశ్వరభక్తుల్. ౧౮౬

పుచ్చినకన్నులుఁ గ్రమ్మ(ఱ), వచ్చును దేహంబు తోడిసి వ్రస్పిన[10]పుండుం
జెచ్చెరఁ దే(ఱు)ను భక్తుల, కచ్చెరువుగ శివునిమహిమ[నతి]శీఘ్రమునన్.

చేసినసుకృతము గుదుతురు, [11]భాసురముగఁ గర్మ లెల్లఁ బరలోకమునం
జేసి తగఁ గుదుతు రిందుల, నాసకలము నెఱుఁగఁ ద్రిభువనాధిపుభక్తుల్.

కలఁ డీశ్వరుఁ డనునమ్మిక, కలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనన్
మలహరుభక్తులఁ బెద్దలు, కులజులుఁ గులహీను లనఁగ(ఁ)గూడదు వారిన్.

---

1. నన్నుం దేల్చి. 2. నమేఋభక్తా. 3. నుండొండు. 4. లెనంగ. 5. మదదిగొడుక ర్థము మొదలని. 6. రేలిన. 7. మెచ్చించు. 8. దిపతలము. 9. తలలునునదుకొను. 10. పుందుసె. 11. భాసురమున.

శిథిలాత్ము లనియతాత్ములు, నయవినయాన్వితులు నయవినయవర్జితు ల
 స్వయజు లనన్వయజులు ని, ర్ణయవిరహితమహిము లఖిలనాయకభక్తుల్.
నీచు లనీచులు పరిమిత, వాచులు వాచాలు రాత్మవశు [1]లవశులు స్వే
 ష్టాచారు[లవాఙ్మానస], గోచరచరితులు పినాకికూరిమిభక్తుల్. ౧౯౨
అరయఁ [2]బువ్వులకతమున, నారలు దలకెక్కునట్లు నానావిధసం
 సారులు శివభక్తిమెయిన్, వారక యెప్పుడుఁ ద్రిలోకవంద్యుల గారే. ౧౯౩
శ్వపచుండైనను శివభ, క్తిపరుం డగునేని నతఁడ ద్విజవర్యుం డా
 శ్వపచునకుఁ గీడు శివభ, క్తిపరాఙ్ముఖుఁ డైనయట్టిద్విజుఁడు మహేశా. ౧౯౪
పలమేఁడుప్రవృత్తికి నైనను, గుల మమ్ముడువోవునట్లు గుణమును బలముం
 గలిమియు విద్యయు సర్వము, మలహరుఁ డగుశివునిభక్తిమహిమయ కాదే.
ఇవ్వసుమతిఁ గడుఁ గమ్మని, పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి[3] ప్రువ్వులు గా(అ)యే
 సర్వజ్ఞ[4]భక్తి విరహితుఁ, డెవ్వఁడు నుత్కృష్టజాతుఁ [5]డేటికిఁ గా(అ)యే.
క(అ)కంఠుభక్తివెలిగా(ఁ), గొఱ గా వెవ్వియును నవియుఁ గొన్నిటినాళ్లల్
 మ(ఱి)పింపకూడు వెట్టిన, మెరయలక్రియ మెరచుమీన మెదుకుల మెరవుల్.
భవభావరజోదూషిత, లవుమనుజులబుద్ధివనిత లగణితదినముల్
 శివభావపుణ్యజలముల, నవగాహన సేయకున్న నశుచుల కారే. ౧౯౮
పుట్ట నని చచ్చి చా నని, పుట్టెడు [6]ప్రువ్వులువిధమునఁ బురహరుభక్తిన్
 ముట్టనిమనుజులు సచ్చుచుఁ, బుట్టుచునుండుదురు [7]ముక్తిపురి కెడ దవులన్
పూజింపుఁడు పూజింపుఁడు, పూజింపుఁడు శివుని భక్తిఁ బూజింపుఁడు మీ
 రోజ సెడి నడవకుండుఁడు, రాజులు రట్టళ్లు వగుట రా వెల్లిటికిన్. ౨౦౦
అవిరలనిష్ఠావృత్తిని, భవదీయార్చనలు సేసి పడయుసుఖంబుల్
 సవిశేషభక్తి భక్తుల, [8]దవులంగని మ్రొక్కునతఁడు దానును బడయున్.
కని మ్రొక్కుఁడుశివభక్తుల(ఁ), గొనియాడుఁడుమీఁదనుగతి(ఁ)[9] గొనవలసిననా
 ల్లనినాఁ డూరకయుండుఁడు, మనుజులు [10]దెగడకుఁడు వారి మంత్రేయనిన్
[11]అనఘులఁ గేవలభక్తులఁ, ననుషక్తిం గని "సుదూరమపిగన్తవ్య"
 మ్మన దర్శించిన(ఁ) జాలదె, గొనకొని శివుఁజూడ వే(అ) కోరఁగ నేలా.

1. లవశులనివిష్టాచారులుగోచరభరితులు. 2. బువ్వుల. 3. పువ్వులు. 4. భక్తివిరహితులం దెవ్వండు. 5. డేంటికిం. 6. పువ్వులు. 7. విముక్తిపురికడవున్. 8. దవ్వులంగని. 9. గనవలసిన. 10. దెగంగడకుండువారి మంత్రేయనిన్. 11. అనఘులం గేవలభక్తులు.

[illegible] దేవ్రభక్తుల, [illegible] మనములోనఁ జింతింపుచుఁ దా
[illegible] దగునే. ౨౦౪
[illegible] సుగరు [illegible] వారిఁ బురుషోత్తము [illegible]
[illegible] లగణ్యపుణ్యోదయులఁ. ౨౦౫
[illegible] [వశి]రయంబున ముక్తి
[illegible] సాత్మ్యలకుఁ. ౨౦౬
[illegible] శివభక్తుల
[illegible] హరతిత్త్వంబు గా. ౨౦౭
[illegible] భక్తిఁ
శివుఁ [illegible] సర్వపాపహరంబుఁ.
[illegible] దుర్బలుఁ డైనఁ
[illegible] బాయుఁ.
[illegible] మునోత్రము నెల్లం
[illegible] మగుటఁ. ౨౧౦
[illegible] నిక్కం
[illegible] జగతిఁ.
[illegible] చేసిన(ర) పెప్పుక్
[illegible] లతిగతఁ. ౨౧[illegible]
[illegible]
[illegible] హోదనృష్టఁ. ౨౧౩
[illegible] ని
[illegible] శివభక్తుల్. ౨౧౪
మా [11] [illegible] మా(జే) చెవవచిన నీ
[12]లోకముల [illegible] విలియనతఁగుల్

[illegible]

చవి [illegible] మొందుఘంగిన యొండెం
చనిల [illegible] గడునిష్టము గుచునఁ. ౨౧౫

1. [illegible] 4. పటుపతి. 5. భువి [illegible] 7. [illegible] 8. అనమంల్పంచెవ్వం. 9. శాసనమున [illegible] 10 [illegible] 11 [illegible] 12. లోకమునకష్టానష్ట.

ధరణి నభక్తులకు [illegible]
ద్ధరణ[1]సమాలోక[illegible], [illegible] చేయుగా. ౨౦౭
[illegible] చేహ [illegible]
[illegible]
నిగ్గలపదార్థ [illegible]
[illegible]
గురుకృ[illegible]
[illegible] ౨౧౦
భవదో[illegible]
[illegible] ౨౧౧
నిరతి[illegible]
[illegible] ౨౧౨
ఆకు[illegible]
[illegible] ౨౧౩

[illegible]

[illegible]
[illegible]
విను [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
భువి [illegible]
[illegible]
శివ[illegible] [14] [illegible]
[illegible] [15] [illegible]

1. [illegible] 2. [illegible] 3. [illegible] 4. [illegible]
5. దీక్షితి[illegible] 6. దేహ[illegible] 7. [illegible] 8. [illegible] 9. [illegible]
10. [illegible] 11. [illegible] 12. దీక్షి[illegible] 13. [illegible]
14. [illegible] 15. [illegible] 16. [illegible]

క్షితి నేరగునుని చేశ, క్షితులెల్లను ఘ్రాత లంత్రు కృతులంపును న
తునుతు లగుట(ం) జేసి [illegible], [illegible] [illegible] భాగ్యశకుం
జనకాదుల చేసినపు, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సుమునగా.

[illegible]

శివభక్తునగు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నగు భక్తిమొయిగా.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] విడిచిన
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నిరా.
అనసూయను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇతర
వినుమిక యది [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రాదియనుకుల్. ఇతర
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మొయిగ [illegible] మూర్ఖుల్.
[illegible] రాజశేఖర, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] రాజశేఖర, [illegible] [illegible] [illegible] బుద్ధి శివా. [మహిం
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బుద్ధిగా.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కాదే [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చుండెడివ
వే[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పాపుల్
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అనునవి గను నే.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శివు ని
ధ్యానంపు నిన్ను గొల్వని, మానవులాఢ్యులు భువి సమాన్యుల కారే.

---

1. [illegible]. 2. [illegible]. 3. [illegible]. 4. [illegible]. 5. యనుండు. 6. [illegible].
7. [illegible]. 8. [illegible]. 9. [illegible].

ఒకవైష్ణవుఁ డొకమీమాంసకుఁ డొకబౌద్ధుండు నొక్క జైనుఁడు (?) త్రిపురాం
తకుభక్తునట్ల [ని]జసా, యుక్తసృష్టాం[తత్ర]సిద్ధిఁ [illegible] గనరే. [illegible]

॥ భక్తిలేక ముక్తిలేదు. ॥

[illegible] యగువాఁడు భక్తిని, హీనుం [illegible] [నేని] [illegible]
జ్ఞానము గలిగినఁ బ్రోచునె, [illegible] శివా.

గజశాస్త్ర మె(ఱి)ఁగినంతనె, గజాధిక [illegible] నని
న్నజు [illegible] భావము గాదే.

ఎవఁడైన శివజ్ఞానము, [illegible]
బడిగి తను [illegible]

[illegible] క్రియయా [illegible]
[illegible] ముక్తి [illegible]

క్రియ లుడిగి యోగి [illegible]
[illegible] హితా [illegible]

క్రియలెడఁ [illegible]
క్రియమైనయహంకారము, [illegible]

ఏ వనియొందునభిమానము, [illegible]
సీసముకై [illegible]

ఉన్నతసముదితనిజస్థానం, [illegible] [లెస్స]
జన్మ(ఱు)గమ(ఱ) [illegible]

పారిఁ యూనకుఁ దాన క్రియ లని, [illegible]
కరణవిశుద్ధశివైక్య, [illegible]

ఏ వని యొఱుఁగుట మ(ఱ)చి [illegible] ము
క్తి మడిగెద నని [illegible]

అంగం బగు[7] నాభ్యంతర, మంగ [illegible]
యంగప్రధానములబో[8]. నంగము [illegible]

అంగాభ్యంతరవిధమున, నంగము [illegible]
లింగాకృతి శివు(ఁ)గొలువని, [illegible]

---

1. సంసాృసముగానిచ్చు. 2. [illegible] 3. [illegible] 4. [illegible]
5. సంపన్నత్వం. 6. సుడుగ [illegible] 7. [illegible] 8. [illegible]

సాంగమ్ముగా వేదములును, భంగిన వేదాంతములును బ్రహ్మాదులకున్

లింగస్వరూపనిరూపిత, గంగాధర నీవు మె[లు]గఁగాఁ దలముగునే.

వనజాసనవనజోదర, సనకాదులు ముఖ్యబాహ్యసంతాప్యులు నీ

సినవారు గారు తిక్కటి, [1]పిచుగులు బాహ్యంబు విడిచి పెద్దయుఁ జెడరే.

స్థిరముఖ్యబాహ్యపూజా, కరణము లేవియును సేసి గానొక్కతాభక్తిం

తరవిధి నైనను భక్తిం, బరమేశ్వరుఁ గొలువకునికి పాపము గాదే.

పర[ము]హితయుక్త్యాభక్తిం, తన[2]పూజను విడిచి యేన సైనము నని పె

స్పుర మగు నాస్తిక్యమునను, హరఁ గొలువని నరుఁడు పతితుఁ డగుఁ బసుబగతిన్.

అవికల దేవాస్పురనర, నివహా గాపూజ యనిరోస్యనిన

చ్చివలింగపరాఙ్ముఖమా, నవసంఘాతములు జెల్లు పతితానక నకున్.

శాస్త్రపూజ చేయవలయును.

ఒంటలు గుడి యంతరాస్త్రము, బహిరుం డను గుడి యంతరాత్మ గుడియే

గుడి[యనియు]లింగమూర్తి[యు], దేహము దని గొలువనిపతి పాతకము శివా.

వేదోక్తవిహితకర్మను; మహాదేవార్చనవిహీనుఁ డగునాతఁడుం

గా చెదురఁ జూడఁ జూచిన, యా దోషము వోవఁ జూచునది భక్తులకున్.

శివసమయంబున [3]కెక్కరిడు, నవిసీతుల రెంత పుష్టులైనను క్రొక్కన్

శివభక్తులకును ద[గద], కృపిచారుల మొక్క [లెపుడు]గొనఁ గాదు శివా.

కా దప్పుడు గొనఁగ నప్పిఁ, గాదిఁ గొనఁ గాను గాదు కనఁ దమలో నా

ళ్లోదముఁ బలుకఁ గాదు మ, హాదేవపరాఙ్ముఖాన్యులగు పతితులతోన్.

కాదు సమశయ్య(ఁ) బొంద[ం], గాదు సమాసనమునందుఁ గదియఁ [4]జదింపం

గాదు సహా[5]వాసము ను, మహాదేవపరాఙ్ముఖాన్యులగు పతితులతోన్.

చేతోజాతవిమర్దన, భాతిగ నినుఁ గొలువనట్టివాలనునకు సం

ప్రీతిని గుడువం బెట్టిన, దాతకు యమునింటనంబుఁ దప్పదు రుద్రా.

. . . . నిందుకతన నాస్తికస్థితివిషయా

తీనదురాచారికి యో, గానందము గలుగ నేర్చునయ్యా మహేశా.

కా దతని వేఁడి కుడువం, గా దతనికి(ఁ) గుడువఁ బెట్టఁ గాదు భజింపం

గా దీఁ గొన దానమును మ, హాదేవపరాఙ్ముఖాన్యులగుచరితులతోన్.

---

1. బరుంగులు. 2. తాఁపూజనమువిడిచియేనద్దవమాసని. 3. ఎడరడు. 4. జదింపన్. 5. వాసమునునుమహా.

[illegible]ముంబున, శివయోగరసానుభవవిశిష్టసుఖంబున్
[illegible], [illegible] [ఱ]చి [illegible].
[illegible], [illegible] [సుదీర్ఘ]
నిస్పృహు [illegible] శివా.
[illegible]
[illegible].
[illegible]
[illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] శివయోగ[illegible]
శివయోగ[illegible]
శివయోగ[illegible].

[illegible] చేయుచుండు [illegible] హింప [illegible]
శివవింద [illegible] శివా. ౧౭౫
శివనిందావిషయం [illegible]
[illegible] శివా. ౧౭౬
శివనిందా[illegible]
[illegible] శివా. ౧౭౭
శివ [illegible] విద్యా[illegible]
[illegible] ముక్తుడు [illegible] ౧౭౮
సంప్రాప్తశివ [illegible]
[illegible] సంహరించుటయు [illegible].
పావనమై[న]శివదీక్షే, త్రాణానసమునందు నొందెడ [illegible]
జీవత్యాగము చేసిన, భావినుతుండు మోక్షపదవిఁ బొందు మహేశా. ౧౭౯

1. [illegible]. 2. నిర్మొహుగింపుక. 3. [illegible]. 4. నస్పష్టతముల్. 5. [illegible] [illegible] సం . . . [illegible].

శివతీర్థములలో శొండెను 18, వాఙ్లో శొండె[ద్రా]నుజీన త్యాగం
బు పఠించినయూనప్పుడును, భవత్పాదముల ముక్తి బడయు మహేశా.

॥ చెప్పిన శివభక్తునకు బాహ్యాంతరము వలదు. ॥

ఎంమను శివనామమున [illegible], బొందిఁ బ్రాణ [illegible] ంపంబు [illegible]
బొందదు సూతకమంతయు, పొందదు [illegible] గులు [illegible] మహేశా. ౨౨
[illegible] శివనామ స్మరణ [illegible], శొండొ [illegible] నాడబడితే హా
[illegible] యు [illegible] ండనగ [illegible] శివా. ౨౨3
[illegible] లోక [illegible] ములు, [illegible] మించి శివ [illegible]
[illegible] శ్రీయు, [illegible] యమునా [illegible] మహా.
అంతకంటెప్పుడు [illegible], హాంతంబుగ [illegible] మూలముయుక్తి
సంపత్తి గలిగినఁ [illegible] ంకతి [illegible] ౨౦౨

॥ [illegible] ॥

సకలాయుత్రై తేము, [illegible] దాగా [illegible] వ [illegible]
తన [illegible] ములు, శకం [illegible] ంటు [illegible] ౨౦౬.
శివ సిన్మును [illegible] ములు, [illegible] సౌందరము
[illegible] సుం [illegible] యును [illegible] ంచు మహేశా.
శివభక్తులఁ జెడనాడెను, [illegible] పుం [illegible] ని [illegible]
రవితారకములు [illegible] ముగ వాంఛ [illegible] సుంతు పుడితారాని. ౨౦౨
6 వెలివక [illegible] లోపలం, [illegible] గోంచిప్రష్టిగోని [illegible] మించిన
[illegible] జనులు [illegible] పెంటురు మూఁడు [illegible] మహేశా.
ప్రమదాసంగతి చేసి, [illegible] ంచిన [illegible] యుండెడిన శివాగే
హంములోనఁ జూచి [illegible] కనాడ యొండు మహేశా. ౨౦౮.
పాపలు(ఁ) దెబ్బలు దొడగానిని, చేసి శివాలయములోనఁ [illegible] పాపుల్
వా విడిచి నిగళబంధములు, [illegible] వాంఛ [illegible] గాలుదురు నరకాగ్నిన్.
కుడిచిరిఁ సీల్గా [illegible] మ(ఱి), గుడిలోపల [illegible] గు వెళ్ళక [illegible] 7 సశిష్టం
బడఁగ[న] నవ్వినమనుజు(ఁ), [illegible] దురు బాధలను సధికపాపాత్ము లిజా.
గుడిలో ముగ్గట లడిచిన, గుడిలో వెంద్రుకలు వాదిగానినను నెవ్వడుం
గడువె(ఱ)వక విహారించిన, గడునరక నరకాగ్నిశిఖలఁ గాలు మహేశా. ౨౧౦

---

1. శివజ్ఞాలో. 2. త్రిండపుత్రాఁ. 3. పురికరిగము. 4. బాధలుపడుదురు మహేశా. 5. యా.
6. వెలువక. 7. అశిష్టం.

అతిగర్వోదాసీనత, గతభయుఁడై [శివ!] శివోపకరణద్రవ్య
  [1]ప్రతతులు గాల్లం దన్నిన, నతకపటి విప్రద్రోహి రౌరవాగ్నులఁ గాలుఁ గా.
[2]మృడ నీతోఁటలపుష్పములు, ముడిచిన మతిగాని గోసి మూర్కొన్న నరుల్
  కడుఁ గాఁగినసూదుల [తో], నడవఁగఁబడి సరకబాధ లందుదురు శివా.
[3]శివ నీతోఁటలలోపల, శివగృహములలోన నొండె శితమున [4]మూత్ర
  ద్రవ్యవకార్యంబులు చేసిన, యవినీతులు మహారౌరవాగ్నులఁ గాలుఁ గా.
ఉత్తమకులవిద్యాగుణ, [5]విత్తోద్యోగాదిసకలవిషయము లెల్లన్
  [6]రిత్తయ బుద్ధిఁ దలంపను, దాత్తభవద్భక్తి లేనియధములకు శివా. ౨౯౮
కులమునుఁ గలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియు సతి ముక్కు లేనికాంతయుఁ బోలెం
  గులమును గలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియు శివభక్తి లేనికష్టుఁడు రుద్రా.
శ్రీరమణార్చిత దురితహర, [7]వారల భక్తి లేనివారల విద్యా
  చారకులమహిమసంపద, లారయఁగా నిష్ఫలంబు లన్నియు రుద్రా. ౨౯౯

దక్షాధ్వరధ్వంసము.

సురముని వైదికమతను, స్థిరముగ దక్షప్రజాపతి యొనర్చినవి
  స్తరసత్త్రియ చేసభవ, స్వీకృతముగఁ జేసి కాదె విఫలత నొందెన్. 300
వేదములు ప్రమాణములుగ, నాదిని దెలుపఁబడియు వాని నతికపటి భవ
  త్పాదనుతి విడిచి [8]చెడియెను, వాదరి దక్షుండు వీరభద్రునిచేతన్. ౩౦౧
అలదిత్యయై శివుఁ బలికిన, పాపుఁ డని గని వీరభద్రుఁడు సాలా
  క్షీలవిలోచనదహనా, జ్వాలలు మును దక్షుజన్మసాలను గాల్చెన్. ౩౦౨
[9]భూతములు దక్షభృత్యుల, పోతలమోప లంట(ఁ)గట్టి యూపంబులతోఁ
  ద్రేతాగ్నులు యూగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోనఁ బోనైచె నహా. 303
అమిషము(ం) గొని రుద్రుని, రోమజగణములు చరుపురోడాశమహా
  హోమద్రవ్యము లెల్లను, నీఱుపిండుము చేసి దక్షునిం జె(ఱ)చి రహా. ౩౦౪
ధర్మాదిసదస్యులు శివ, ధర్మ[10]విహీనుండు నైనదక్షునిసభలో(ఁ)
  జేరి చెడి భూతములచే, దుర్మదులై కొట్టుపడిరి దురితారాతీ. ౩౦౫
ఎలుకల నడచినవిధమున, నలయక దక్షాధ్వరమున కనివచ్చినసా
  ధుల మునుల నడిచి చంపి, గలహంబునఁ బెరఁగి ప్రమథగణములు రుద్రా.

---

1. ప్రతతులుంగాల్లిం. 2. మృడునితోఁటల. 3. శివునితోఁటల లోపలి. 4. మూత్రాద్యవకార్యం. 5. విత్తోద్యోగాది, 6 రిత్తనియబుద్ధి 7. వారలు. 8. చెడియును. 9. భూతగణములు. 10 విహీనుఁడై.

కలియుగమునఁ జోరులచే, బలిమిఁ గులస్త్రీలు వస్త్రభంగిన హార నీ
కలుషమున నమరవనితలు, వెలయంగాఁ జెడిరి భూతబేతాళురచేఁ. 3౦౭

[1]గోకులమును గోపాలకుఁ, డాకులమునఁ [2]దోలునట్టు లమరుల నెల్లం
జేకొనక తోలి సంపెను, హాకోపుఁడు వీరభద్రుఁ డతిబలుఁడు శివా. 3౦౮

మారారిద్రోహునింటికి(ఁ), బేరంటమునచ్చి తనుచుఁ బెలుచను గోసెఁ
వైరమున నదితిముక్కును, భారతి[3]నాసికయు వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౦౯

అలరిదక్షునినోమున, కేలా చనుదెంచి తనుచు నీశానదిశా
. . . . 3౧౦

నిష్ఠురముగఁ బ్రమథగణ, ప్రష్ఠుం డై నెగడువీరభద్రుఁడు దారా
జ్యేష్ఠునిఁ జంద్రునిఁ బాదాం, గుష్ఠంబున ధరణిఁ ద్రొక్కెఁ గోపమున శివా. 3౧౧

[4]దక్షుశిరంబును రణదక్షుడు, శిక్షావిధి యజ్ఞపురుషుశిరమును [5]దునిమెన్
దక్షాధ్వరంబులోఁ బ్రతి, పక్షక్షయకారి వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౧౨

వడి మృగరూపము(ఁ) గైకొని, చెడిపా(తె)డుయజ్ఞపురుషుశిరము దెగన్ వ్రే
ల్మిడిలోన నేసి చంపెనుఁ, గడువీరుఁడు వీరభద్రగణనాథుఁ డజా. 3౧3

స్వాహాపతిభామిని యగు, స్వాహాంగనముక్కు నెసమచను మొనయుఁ దగన్
సాహసముతోడఁ జదిమిన, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 3౧౪

స్వాహాపతి[6]జిహ్వ శివ, ద్రోహునిజన్నమున నాహుతులు గొన్నది[7]యన్
ద్రోహమునఁ గోసివైచెను, బాహాబలుం డైనవీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౧౫

పోలఁగదక్షుఁడు సత్క్రియ, మేలని చేయుటకు సర్వమేధము గీర్తి
కోలాహల మయ్యెఁ గ్రియలు, సాలఁగ శివభక్తిలేకసహజము లగునే. 3౧౬

కర్మఫలదాత త్రిజగ, న్నిర్మాతను హేమ్వరుంను నిఖిలపశు[8]వ్రా
తమ్ముల కధిపతియని క్రియ, [9]లిమ్ములఁ జేయునది మనుజు లీశ్వరభక్తిన్. 3౧౭

ఆహరిసురేంద్రముఖ్యను, ధాహాదుల [10]నెల్ల నిట్టు లత్యుద్ధతిమై
దేహములు గోసివైచిన, బాహాబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 3౧౮

ఆహవమున[ందుఁ][11]దెగి[యు], య్యాహవనీయాగ్నిఁ బడియె నట విష్ణుశిరం
బాహా నీకింకరునకు, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రునకుశివా. 3౧౯

---

1. గోకులమునం. 2. దోలునట్లమరుల. 3. నాసికము. 4. దక్షునిశిరంబును. 5. మేసుకన్. 6. జిహ్వయు. 7. యును. 8 వ్రాతమ్ముకల. 9. లిమ్ముకల. 10. నెల్లనిట్లత్యుద్ధతి. 11. దగియా.

ప్రళయవర్ణనము - గణాధిపులయాటలు.

కర్తృక్షయంబు గామిని, నిర్మలమోక్షంబు లేమి నిఖిల[1]పశువ్రా
తమ్ములదుఃఖంబులు గని, నిర్మింతు లయంబు గొంత [2]నివృత్తికి శివా. 3౨౦
కరుణా[3]కరుఁడవు గావున, విరచితబహుజీవనాశ[4]విశ్రమహేతు
స్థిరమలనిఖిలజగత్సం, హారణము గావింతు కరుణ [5]నతిమహిమ శివా. 3౨౧
ప్రమథులు రుద్రులు[మతి][6]భూ, తములు ననఁగాఁ ద్రివిధ[7]ములాలవశములతోడన్
సమసృష్టి[8]నాథ నీగణ, సమూహములు సంహరింతు జగములు రుద్రా 3౨౨
కుమ్మరి దరిగొల్చిన[9]చి, చ్చిమ్ముల నావంబు కడవ లెల్ల [10]దరికొనం
గ్రమ్ముగతి నజాండంబులఁ, బ్రమ్ము భవన్నేత్రవహ్ని ప్రళయమున శివా. 3౨౩
భవదుద్భటనిటలేక్షణ, భవజృంభితనిటలవహ్ని పర్వ జగద్వి
ప్లవహేతు వయ్యెఁ బ్రమథుల, కవికలసుఖహేతు వయ్యె నదియె మహేశా.
లోకంబులు ప్రళయాగ్నిశి, ఖాకలితములై తపగ్నిఁ గాలఁగ(ఁ) [11]బ్రమథా
నీకములు వెరి(ఁ)గి యాడును, హాకౌముదిఁ దేలియాడునట్లు మహేశా.
త్ర్యంబక నీప్రమథగణా, డంబరవిభవంబు గడు నొడంబడ సంహా
రంబు[ను]వర్ణన సేయఁగ, లంబోదరషణ్ముఖాదులకు నరిది శివా. 3౨౬
ససముద్రద్వీపాచల, వసుమతి నడి మీఁది [12]కెగురవైచి సనత్సు [శివా.
త్రసురావాసా[13]కాశము, వెసఁ గ్రిందికిఁ దపుడు ప్రమథవిభుఁ డొకఁడు
కడు మందెడుబడబాగ్నిం, [14]దడయక పడిఁ గూడఁ దిగిచి తనునుదుటను బొ
ట్టిడికొని యానందంబున, వెడ నొలుచు నాడుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు శివా.
సకలసముద్రజలంబులు, నొకగణనాయకుఁడు గ్రాగి [15]హూర్బ్బని త్రేన్చున్
సకలగ్రహతారకములు, నొకగణనాయకుఁడు నాఱ నూఁదు మహేశా.
ద్వీపము లేడును జక్ర, వ్యాపార[16]విధమునఁ ద్రిప్పు నొకఁడు హాళిన్
నీవంపునఁ గొండలు బహు, రూపులు గణనాయకులు విరూపాక్ష శివా.
యమమహిషశృంగములు నిం, ద్రమహాగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోడన్
సమసృష్టి దుస్సికొని నీ, ప్రమథులుఁ దాళములు వేసి పాడుదురు శివా. 33౧
పడవేసి మృత్యు[17]దేవత, మెడ[18]నుడమలఁ ద్రొక్కి దాని [19]మెఱచెడికో(ఱ)ల్
వడిఁ బెఱికికొని మహోల్కా, ముడుగక త్రిప్పుక్రియఁ ద్రిప్పునొకగణము శివా.

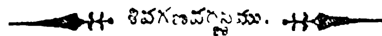
1. పశువ్రాతమ్ములన్. 2. నివృత్తికని. 3. కరుణావు. 4. విక్రమ. 5. నతిమహిమ. 6. భూతలములనంగా. 7. ద్రివిధములం బ్రావముతోడన్. 8. నాథునిగణ. 9. చిమ్చమ్ముల. 10. దరికొనిం. 11. బ్రమథాని. 12. కగర. 13. కాసము. 14. దడయకంవడి. 15. హ్రెబ్బని. 16. విధమునసుం. 17. దేవర. 18. మండలం. 19. మెఱచెడికొరుల్.

వరుణునిమకరము వాయువు, హరిణముఁ గడిచేసి మ్రింగి యానురముగ ది
క్కరులం దిని త్రేఁచును శం, కర నీగణనాథుఁ డొకఁడు [1]గడికాఁడు శివా.
కొంద(ఱు)గణపతు లత్తఁ(ఱి), మందరహిమవత్ప్రధానమహితమహీభృ
త్సందోహంబులుఁ గొని కడు, నందముగా సూడుపట్టి లాడుదురు శివా.
సురపర్వతాదిధరణీ, ధరకందుకకేళి సలిపి తత్తృణమున [2]న
గ్గిరులు వొడిచేసి చల్లుచు, నరుదుగ గణపతులు గొంద(ఱా)డుదురు శివా.
పూని వడిఁ దిగిచి యష్టమ, హానాగమ్ములను [3]మిద్దియలుగా వ్రేళ్లన్
మానుగఁ గొంద(ఱు)దాల్తురు, వానిఫణామణులరుచులు[4]వట్టుగఁ బ్రమథుల్.
ఆదివరాహము వె(రిఁ)గిన, యాదంష్ట్రలు వె(ఱి)కి [5]తననిజాస్యంబున సం
పాదించికొని నటించు మ, హాదర్పము తోడ నొకగణాధిపుఁడు శివా. 332
మ(ఱి)యాదికూర్మపృష్ఠము,దొఱయఁగవడిఁ(౯)బొడిచి [6]యందుఁ దూర్చి ఫణీంద్రున్
నెత్రిఁ ద్రిప్పుటముగఁ ద్రిప్పుచు, వఱలఁగ గణనాథుఁ డొకఁడు వడి నాడు శివా.
నరసింహునికంఠంబును, నరుణజటాకేసరంబు లంబికపాదాం
బుజహంసకపీఠమునఁ బొ, ల్పారుదుగ రచియించు నొకగణాధిపుఁడు శివా.
ప్రమథాధిపతులుఁ గొంద(ఱు), కొమరుగ నొష్ఠము దండ గ్రుచ్చి[న]భంగిన్
హిమకరకుంభములను [7]సూ, ర్యకుంభములు వంక గ్రుచ్చి యాడుదురు శివా.
[8]నుఱుమై పె(ఱి)యులు వా(ఱ)ఁగ, న(ఱ)చేత సకలాండభాండ మవియఁగ వ్రేయన్
మఱిబ్రహ్మాయేడి యనుచు[ను], వఱలఁగ గణనాథుఁ డొకఁడు వడి వెదకు శివా.
వారిజభవునికపాలము, గోరి [9]త్రివిక్రమునిపేఁపుకోలెమ్ముతుదిం
జారుగతి నిలిపి ఛత్రా, కారంబుగఁ దాల్చి యాడు గణనాథుఁ డజా. 338
చరణం[బులుఁ]జరణంబులుఁ, గరములుఁగరములునుఁ [10]బెనఁచి కంఠమున గణే
శ్వరుఁడొకఁడుదాల్చియాడును, విరించి[11]విష్ణుశిరసబములు విలయమున శివా.
వడి నిడుపుగఁ బెరు(ఁ)గుదు ర, ప్పుడ [12]నిడు పుడిగించి గుజ్జుఁ బొడవగుదురు పి
డ్పడి వలుపత్రుంగు పొల్లన, కడుసన్నము లగుదు రిట్లు గణములు రుద్రా.
[13]వెగడుగ వసుగ్రాగి, త్త్రగణౌశసమస్తదేవతారాడసప
న్నగగణములు స్నిలయముఁ జెడి, గగనంబంతయును బ్రమథగణమయ్యె శివా.

---

1. గడికాఁడు. 2. నగిరులువడిచేసి. 3. ముద్దియలుగా వ్రేళ్ల. 4. దట్టుగఁ గం. 5. తనని జాస్యంబునఁ. 6. యందుఁ దూర్చి. 7. సూర్యకుంభములను. 8. నుఱుమై. 9. త్రివిక్రమును. 10. పెనఁచి. 11. విష్ణుశిరసబములు. 12. నిడుపుడిగించుకొనినట్లు. 13. వెగడంపగ.

అడుదురు [1]జతలు వెట్టుచుఁ, బాడుదురు[ ] గతులు చేసి పరమానంద
క్రీడాసంగతిఁ బ్రమథులు, కూడి వినోదింతు రిట్లుఁ గొమరుగ రుద్రా. ౩౪౬
లోకాలోకము సురపతి, లోకముతోఁ గూడి బ్రహ్మలోకముసు(త్)యూ
వైకుంఠలోకమునుఁ జెడి, లోక[2]త్రయ మెల్లఁ బ్రమథలోకం బయ్యెన్. ౩౪౭

శివగణప్రశ్నము.

ప్రమథగణంబు లసంఖ్యా, తము లీశ్వర యెఱుఁగ త్రేఁగు దత్సంఖ్యలు వే
దములు[3]"ససంఖ్యాతా"యని, యమరఁగ ఘోషించుచున్నయవి గడ లేమిన్.
సకలకులపర్వతంబులు, నకుటిలగతి గ్రుచ్చి కంఠహారముగా [4]నా
క్ష్మాకమూటు భవద్గణనా, యకుండు ([దా]) వాల్చుఁ బగ్వతాభరణుఁ డనా.
పరివిలయ[5] వేళ మేరువుఁ, బరిమాల్చుటఁ జేసి [6]మేరుపాతనుఁ డనఁగా
బర(ఁ)గిన[7]గణనాయకుఁ డొక(ఁ), డురు దేవ్వరికైనఁ బొగడసక్యఁ జాఁడు శివా.
ఒండేమి సమస్తబ్రహ్మాండంబులుఁ బూసపేరులై యుండఁగ సు
ద్దండగతి గ్రుచ్చి యాడఁగ, నండాభరణుఁ డన నెగడె నతిబలుఁడు శివా.
వెండి హరిబ్రహ్మాదుల, రుండమ లాభరణములుగ . . . . .
రుండాభరణుఁడు నా నధి, కుండు భవద్గణవిభుండు గురుభుజుఁడు శివా.
వెండియు నానాకారులు, వెండియు నానాప్రతాపవిక్రమవిభవుల్
దండితదైత్యేంద్రులు వర, గొండప్రియ నీగణములు గొంద(ఱు) రుద్రా.
లాలాసురనపుష్టసలు, కీలాలజలప్రవాహకేళీలోలా
భీలత్రిశూలహస్తులు, [8]హాలహలాంకులు భవద్గణాధిపులు శివా. ౩౫౪
రాజార్ధధరులు సరసుర, రాజామరభయులు రాజరాజసఖులు గో
రాజపతాకులు గేశన, రాజప్రియ నీగణములు [9]రాజాభరణా. ౩౫౫
బ్రహ్మాభివంద్యముఖ్యులు, బ్రహ్మకపాలావళీ[10]విరాజితులు పర
[11]బ్రహ్మాకారులు . . . , బ్రహ్మేశ్వర నీగణాధిపతులు కపర్దీ. ౩౫౬
శ్రీరమణులు సకలజయ, శ్రీరమణులు వేదశాస్త్ర[12]శివతత్త్వవిదుల్
శీరాలప్రియ భోజన, హారాజప్రియ [13]భవద్గణాధిపులు శివా. ౩౫౭
[14]వివిధాబ్ధిమహాజలధర, రవులు గణేశ్వరులు మలయరాజప్రియ . . .
. . . , . గొంద(ఱు), భువనత్రయసుందరులుఁ ద్రిపురహర శివా. ౩౫౮

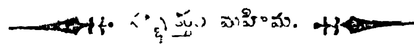
---

1. జతులు. 2. త్రయం మెల్ల. 3. ససంఖ్యాతా. 4. నాకొక్క. 5. వేళ మేరువు. 6. మేరుపాతనుండ. 7. గణనాయకుండసుదేవురకైన. 8. హాలాహలాంకులు. 9. రాజరాజాభరణా. 10. విరాజితులు. 11. బ్రహ్మకాయులు. 12. శివతత్త్వవిదుల్. 13. భవద్గణాధిపుంగవులు. 14. వివిధాబ్ధి.

శ్రీశ్రీదిగంబరులు వా, క్ష్రిశ్రితమహిములు జగత్ప్రసిద్ధులు భక్తి
శ్రీశ్రితహృదయాంభోజులు, శ్రీశ్రిత నీ[1]గణము లెవ్వ రజేయులు రుద్రా.
లంబోష్ఠలంబనాసిక, లంబోదరలంబనేత్రలంబశ్రవణుల్
లంబహనులంబజిహ్వలు, నంబా ప్రియ నీగణాధినాయకులు శివా. ౩౬౦
అజకర్ణు లశ్వకర్ణులు, [2]గజకర్ణవరాహకర్ణఘంటాకర్ణుల్
త్రిజగద్రమణీయులుఁ దెలు(ఁ), గు[3]గోముఖ్యప్రియులనీగణములుగొందఱురుద్రా.
అజముఖవరాహము[ఖులును], గజముఖమార్జాలముఖులు గణనాయకు లం
డజముఖులు నెంచి యెన్నను, సజామరుల కధికతేజ లాశ్చర్య లజా. ౩౬౨
గోముఖులు [4]వరాహముఖులు, సామజముఖు లుష్ట్రముఖులు సారంగముఖుల్
భీమవ్యాఘ్రముఖులు నా, నాముఖులు భవద్గణాధినాయకులు శివా. ౩౬౩
నానావర్ణసమేతులు, నానారూపధరు లద్ధనాంశేశ్వరు ల
శ్వాసనమహిషాననసిం, హాననశరభాననులు గణాధ్యక్షులు [5]శివా. ౩౬౪
ముఖ[6]పాదులు పాదముఖుల్, ముఖకుక్షులు కుక్షిముఖులు ముఖహీనులు ష
ణ్ముఖపంచముఖచతుర్ముఖు, లఖండవిక్రములు నీగణాధిపులు శివా. ౩౬౫
ద్విముఖత్రిముఖగణాధిపు, లమేయగుణు లరుదశవముఖసహస్రముఖు ల్స
ప్తముఖాష్టముఖనవముఖన, శముఖులు నీకింకరులు విచారింప శివా. ౩౬౬
బాహుముఖులు ముఖబాహులు, బాహూదరు లురుదీర్ఘబాహులు[7]గొంద(ఱ్)
బాహూరులూరుబాహు[8]లు, బాహులు బహుబాహు లేకబాహులు ప్రముఖుల్
బహువక్త్ర లేకవక్త్రులు, బహుదంష్ట్రు లదంష్ట్రు లధికబలసంపన్నుల్
బహునేత్రు లేకనేత్రులు, బహుకర్ణు లకర్ణు లెన్నఁ బ్రముఖులు రుద్రా. ౩౬౭
బహు[9]జిహ్వ లేకజిహ్వలు, బహు[10]పాదు [లపాదు] లేకపాదులుగొంద(ఱ్)
బహుఘోషులు బహువేషులు, బహురూపులు నీగణాధిపములు కపర్ది.
గణుతింపఁగ మ(ఱి)గొంద(ఱు), [11]గణపతులుఁ గపాలమాలికా[12]విషధరకం
కణదంష్ట్రకోరభీషణు, లణిమాదివిభవాన్వితులు మహాత్ములు రుద్రా. ౩౭౦
పింగళకేశు లికరకరుక, గంగాధసితాంగరాగఖట్వాంగధరుల్
భృంగిరిటిప్రముఖులు నీగణ, పుంగవులు సమస్తలోకపూజితులు శివా. ౩౭౧

1. గణములజేయులు. 2 గజకర్ణులువరాహకర్ణ. 3. గోముఖ్యప్రియు. 4. వరాహము ఖులును. 5. రుద్రా. 6. పాదులుపాదముఖులు. 7. గొందఱుబహుబాహు. 8. లబహుబాహు. 9. జిహ్వలేక. 10. లేకపాదులు. 11. గణపతులుంగొందఱు గణపతులుఁగపాల. 12. విసధర. 13. దగణుగ.

కంటకనరసింహాశివో, లుంటాకు లిసేందువహ్నిలోచను లుగ్రుల్
 ఘంటాకర్ణప్రియు ని, ష్కంటకులు భవద్గణాళిగౌరవ [1]మహిమా. 32౨
నీలగ్రీవులు శుంభ, త్ఫాలా[2]భీలాక్షిదహనభస్మీకృతదు
 శ్శీలత్రిపురమహాసుర, కోలాహలు లెన్నఁ [3]బ్రమథకుంజరులు శివా. 323
త్ర్యక్షు భవద్గణనాయకు, [4]లుక్షేంద్రారోహణులు [5]మహోక్షపతాకుల్
 దక్షాధ్వరవిధ్వంసులు, [6]సాక్షాత్పరమార్థతత్త్వసమ్యగ్జ్ఞానుల్. 32౪
కరినరసింహావ్యాఘ్రా, సురచర్మధరు ల్మహోగ్రశూలధరు ల్భీ
 కరపన్నగేంద్రకంకణ, ధరులు భవద్గణము లధికదర్పితులు శివా. 32౫
నారాయణాదిసురదను, జోరగమునిమానవేంద్రయూథసదాలో
 కారాధ్యమానచరణాం, భోరుహులు గవయ్యప్రమథ[7]పుంగవులు శివా.
చక్రాసహావిక్రములుఁ ద్రి, విక్రములుఁ గదాంధరులు [8]విధిమస్తకదా
 మాక్రాంతోదరు లాజి, ప్రక్రమపాలనులు ప్రమథవర్గము రుద్రా. 32౭
ముకవైరిపంకజాసన, శిరోవిభేదకులు సకలశివధర్మవిదుల్
 భరితజగదండరత్నా, పరాయణులు భూరిభుజులు ప్రముఖులు రుద్రా. 32౯
[9]ధరితశిఖండులు ముండులు, గురుకుంచితవృతులు స్థూలసూక్ష్మకుంజరదీర్ఘుల్
 పరికింపఁ గామరూపులు, హరకొంగ(లు)మీగణంబు లతిశాంతాత్ముల్.
నానానామాంకితులు స, దానందులు నాంబరులు దిగంబరులు మహో
 దానవినోదులు ప్రముఖులు, నానాసురహరులు ప్రమథనాయకులు శివా.
వీరాచార్యాచార్యులు, వీరవ్రతవిదు లవార్యవిక్రములు మహా
 వీరావతారు లసములు, వీరేశ్వర నీగణాళి విష్ణువరేణ్యా. 33౧

స్వేచ్ఛామహిమ.

స్వేచ్ఛాచారవినిష్ఠితు, లిచ్ఛావ్యాపారసురుచిహృదయులు [10]భవపా
 శచ్ఛేదనకారణులు వి, యచ్ఛాదితశాసనులు నీగణాధిపులు శివా. 33౨
సర్వజ్ఞ[లు]సర్వగతులు, సర్వశుభోదయులు సర్వసంగత్యాగుల్
 సర్వపరిపూర్ణు లెప్పుడు, సర్వేశ్వర నీగణములు శాశ్వతులు శివా. 333
[11]గతవిధినిషేధలౌకిక, గతులు మహామహులు పంచకారుణ్య[12]లతా
 కృతికరులు సకల[సు]గుణా, న్వితులు శివజ్ఞానరతులు నీప్రమథు లజా. 33౪

1. మహిమా. 2. భీలాక్ష 3. బ్రమథపుంగవరుండు. 4. లుక్షేంద్రారోహణులు. 5. మహోక్షపాతకుల్. 6. సక్షాత్పరమార్థ. 7. పుంగవులు. 8. విధిమస్తకష్టామా. 9. దరితశిఖండులముండులు. 10. భవపాశాచ్ఛేదన. 11. తగవిధినిషేధ. 12. లతాన్వితకరులు.

అరుదుగఁ బురాణములలో(ఁ), బరువడి మును సెప్పియున్న భంగి గణాడం
బరవిభవము వర్ణించితి, ధరణీధరనంస్థ నాయధాశక్తి శివా. ౩౮౫

తన్ను గణములోఁ జేర్చుమని కవిప్రార్థన.

దేవా సంసారాంబుధి, లో నెలుసఁ జేసి ప్రమథలోకం బెఱుఁగక
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, నావే[స] న్ను[०]పవే గణంబులనడుమన్. ౩౮౬
ఒంజేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డన నుండుకంటెఁ బ్రముధులలో నె
న్నండోకో నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁ గాంతు ననికోరుచుండుదు రుద్రా.
[1]పరమేశ్వర నీప్రముఖుల, చరితలు సతతమును విన్నఁ జదివినఁ బ్రమథ
స్మరణము చేసిన శుభములు, దొరకొను దురితంబు లెల్లఁ దొలఁగు మహేశా.
దేవ భవదీయభక్తు లు, మానల్లభ[భ]క్తియోగ[2]మార్గములు నా
నావిధము [3]లందు రవియును, గోవిందాదులకు నె(ఱుఁ)గ గోచరమె శివా.
ఏభంగిఁ దలఁచు భక్తుం, డాభంగిన నీవు నెగడి యవిరళభక్తి
స్వాభావికత్వపరము, ప్రాభవవిభ[వ]మున నతనిఁ [4]బ్రణుతింతు శివా. ౩౯౦

కొందఱు భక్తుల చరిత్రములు.

తనుఁ గన్నతండ్రితల(ఁ) దెగఁ, దునిమి భవద్భక్తియుక్తి ధూర్జటి యొకఁ డ
త్యనుపమగుణ[నీ]పదవికిఁ, జనఁడె ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ జండీశుఁ డజా. ౩౯౧
[5]తనకన్ను పుచ్చి యొకఁ డ, త్యనుపమసూభక్తి [6]నీపదాంబుజములు నే
ర్పునఁ బూజించి సుదర్శన, మనుచక్రము [7]వడసెఁ గాదె యచ్యుతుఁడు శివా.
శివనిందాశ్రవణము[నన్], [8]భవాని తన దేహ మాత్మపానకమునకున్
హవి సేసిగాదె భక్తిని, భవదర్ధాంగమున నుండఁబడసె మహేశా. ౩౯౩
శివనింద వింటి [9]నని ప్రా, ణవియోగాగ్ని[ని][10]యధారుణాధరుఁడైకా
దె విరాజిత[11]గణపదవికి, భువి నెగడెను వ్యాఘ్రపాదపుత్రుఁడు రుద్రా. ౩౯౪
దేవ నిను వీరభక్తిని, బోవక తనతలలు ద(ఱి)గి పూజించి వడిన్
రావణుఁడు చంద్రహాసము, దేవేంద్రజయంబు వడసె[దె]ల్లముగాదే. ౩౯౫
చేతులు రెండును దునిమి మ, హాతాత్పర్యమున [12]మిమ్ము నర్చిం[చి]జగ
త్ఖ్యాతముగ మగుడఁ బడయఁడె, భాతిగ నీచేత [13]భట్టబాణుఁడు రుద్రా.
గొ(ఱి)యలపా ల్మిీఁదను, నెఱయఁగఁ బిదుకునెడఁ [ద]ండ్రినిష్ఠురుఁ డైనన్
మ(ఱి)వానిఁ జంపి నీవఁడు, గొఱలఁడె గణపదవి(గా)టకోటుఁడు రుద్రా.

---

1. ప్రముఖేశ్వర. 2. మార్గముబలునా. 3. లంద్రవియును. 4. "బ్రతికింతు" అని యుండవలయునేమో. 5. తనుకన్ను. 6. పాదాంబుజ. 7. వడిసె. 8. భవానిఁదన. 9. ననింద్రా. 10. అర్థముచింత్యము. 11. గుణ. 12. నందునిమియర్చిజగ. 13. బట్టబాణుండు.

అరుదుగ శివాగ్నిఁ దనరొమ్మ, లురతరశివభక్తి వీరహోమంబుగఁ జె
ప్పురఁ గోసి వేల్చి నీదయ, సరి ముక్తిఁ జనఁడె వీరశంకరుఁడు శివా. ౯౭

కన్నులు రెండునుఁ బుచ్చుచు, ము న్నిచ్చెం సోమవార[1]మున హలంగరలో(ఁ)
బన్నుగ శివనాగయ ని, న్నున్నతిఁ [2]బూజించి పెంపయుమిందఁడె రుద్రా.

తనకొడుకుఁ దునిమి వంటక, మొనరఁగఁ గావించి నీకు నొప్ప నివేదిం
చి[నదాన హెచ్చి]ముక్తిఁ, బొనరఁగ(ఁ) జిఱుతొండనంబి పోఁడె రుద్రా.

కోరి తనశిరము నీపద, సారసములఁ బూన్చి భక్తి నీలాన్వయు బం
బూరిమహాకాళయ్యయు, పాక్షిద్వ్యాప్యమును సగ(ఁ) బడయుఁడె రుద్రా.

మొ(ఱ)టదవంకయ దనతల, లఱిమొఱ్ఱఁగ దఱిగి నీపదాంబుజములఁ గ్ర
చ్చ(ఱ)ఁబూన్చి మగుడఁ బడయఁడె, నెఱయుఁగ నిను నమ్మి భక్తి నీచేత శివా.

శిరము దెగఁగోసి నీపద, సరసిజములఁ బూన్చి నీప్రసాదంబున శం
కర మూనాన్ముకుఁ గనెనా, కర గోవింద[య] [3]వడసెఁ గటకమున శివా.

వరగొండచక్రవర్తికిఁ, [4]గరుణించవ జగన్నుతప్రకాశితభక్తి
స్థిరుఁ డనఁ బడసె[ను]కీర్తి నీ, పురమునకుం బొందుకొన పోవఁగ రుద్రా.

తవిలి తనయాత్రి[5]యూబా, లవృద్ధములు మున్ను సానపి లాలితముగ నీ
శివలింగముతోఁ గూడఁడె, శివ నీదయ నొందియున్న సిద్ధ్రము శివా. ౧౦౪

ఒక్కఁడె వైద్యము శివుఁ డని, నిక్కము సేయుటకు మునిచె నిప్పులు చీరకా
గ్రుక్కక శ్రీపతిపండితుఁ, డక్కజముగ పిడచువారు నంబజ్ఞ శివా. ౧౦౫

కపురఁ[6]జోద్యము భక్తుం డెరుఁగ, గ...ఁ గూర్చుట సీరసభక్తునొలయమునకుం
గను మెచ్చి మొసయసంబికి, నెమవోయుతిగాడె లంజయింటికి రుద్రా. ౧౦౬

త్ర్యంబకుఁడ వైద్య మని చి, త్తంబునఁ గడు నమ్మి నిన్నుఁ దలఁచుక ధీర
నంబి యుఁ గిన్నెగ ప్రష్ఠుయు, యుం బిలిచిఁ గటకా వారికో ..ను శివా.

అమితస్పృహభక్తి నీపయు(ఁ), గొనుపుగఁ బరిజనులతోడఁ[7]గూడిన శివలో
కమునకు దేహముతోడన, రమణీయముగ మును జరిగె శివా.[8]

హాలీలాస్తనరచనా, స్థిరనిరుపమభక్తిఁ దనదు దేహముతో నొక
సురుచిరవిమానమున నీ, పురమున కుష్భటుఁడు [9]ప్రీతిఁ బోఁడె రుద్రా.

---

1. మును. 2. బూజించుచున్న నొప్పంగ. 3. వడసెం. 4. గరుణించి. 5. యాబాలవృద్ధులును. 6. జోద్యముగ. 7. గూడెండె. 8. ఈ పద్యము తరువాత "తన కొడుకుఁ దునిమి" యను పద్యము మరల వ్రాయంబడినది 9 ప్రీతి

ఒకఁబకఁ గుమ్మగుండయ, వడి(ఁ) గడవలుచేసి చ(ఱ)చువాద్యములకు న
క్కడఁ బ్రీతి [1]నాడి తప్పుడు, బెడ(ఁ) గడరఁగ నతనిభక్తి పెంపునకు శివా. ౮౧౧
[2]నరు లెల్లం జూడ నిజో, దరము ప్రవేశింపఁ గాదె తనకట్టిన[3]యుం
బర మొకమూరెఁడు దోఁపఁగ, నరియమరా జరిగె [4]ముక్తుఁడై నీకరుణన్.
భయముపెడి నిన్ను నమ్మిన, జయముపఁ దరియఁబడి నడ మసాహసమున నీ
దయ నిండిపా(ఱు)నది దా, రయముడిగెను ముసిఁడిచౌండరాయునికి శివా.
తనుఁ గని మ్రొక్కినఁ "దీర్ఘా", యని పలికినపిదపఁ జచ్చె నాఁటది[5]తగునే
యనఁ బ్రాణమువడసెను వా, రనిపయుతో ముసిఁడిచౌ[ం]డరాయఁడు రుద్రా.
తనలంజయునుం జిక్కియు(ఁ), దన[6]లంజియుబంధుజనులు దానును జనఁడే
జనులెల్ల(ఁ)జూడ మలహణు, విను సంస్తుతిచేసి దేవ నీపురమునకున్. [౯౦
వెలయఁగ[7]నాఁబోతులుఁదప, సులుమృతులైన యెదురరాఁగ(ఁ)జూచుచు(ఁ) బ్రా
బులువడయఁడె నీదయ నా, రలకప్పుడె ముసిఁడిచౌ[ం]డరాయఁడు రుద్రా.
పెనిమిటి శివభక్తుఁడు గా(ఁ), డని యొల్లక రోసి నిన్ను నడిగిన రాత్రిన్
జనఁ బడసెఁగాదె శంకర, గొనకొనఁ [9]బుంస్త్వమ్ము నాఁడుఁగూఁతురు నీచేన్.
కెంబావి బోగిదేవని, వెంబడిఁ జని వచ్చి పీఁడపీరంబుల లిం
గంబులు వడి [10]విప్రులు లీ, లం బొగడఁగ నిట్టినట్టిలత్వము గలదే. ౮౧౮
విన్నపము సలిదియుంబలి, మున్నినివేద్యంబు సూపి మ్రొక్కుచు నీకున్
సన్నుతభక్తిని మాదర, చెన్నయ నీకరుణ [11]ముక్తి చేకొనఁడె శివా. ౮౧౯
కూడి జగమెల్ల నోవక, [12]యోడినశివభక్తిమహిమ యుత్కృష్టముగా
[13]నేడర బంకయ చూడఁగ, దేడర దాసయకుఁ దలుపు [14]దెఱచవె రుద్రా.
శంకర నీకింకరుఁడు, భ్రంకవముగ నేత్రవహ్ని(ఁ) బరదైవములన్
బొంక [15]మడఁగింపఁడే భువి, శంకరదాసయ్య నీప్రసాదమున శివా. ౮౨౧
[16]కడవఁగ నేరక మ్రొక్కిన, నదు [17]నప్పుడు ప్రస్సిపడ జినప్రతిమ మహిన్
బడియందు వైజకవ్వకుఁ, బొడసూపవె లింగమూర్తి(ఁ) [18]బురహారదయతోన్.
కడిచేసి పెట్టఁగాఁ గొని, సడిసనఁ గటకమున సురియచముఁడయగారికిన్
గడు(ఁ) గరుణించి [19]జగమ్ములు, గెడఁగూడి నుతింప నారగింపవె రుద్రా.

---

1. నాతిదప్పుడు. 2. నరుదెల్లంజూడదరము. 3. యజ్ఞంబ్బర. 4. ముక్తుండే. 5. గుణై యనంయనం బ్రాణముడసె. 6. లంజయు. 7, నాబొంతులు. 8 యెదురాంగ, 9. బుస్వత్వ మాండుం. 10. విపులిఁం. 11. భక్తి. 12. యాడిన. 13. నేడరబకయం. 14. దెలకెల. 15. మడిగింప్పం. 16. కడవంగననేరక. 17. నప్పుడుప్పిపడజన. 18. బురహారు. 19, జగ[illegible].

తా ముందరఁ [1]జవి సూచిన, యామాంసము నీకుఁ బెట్టి యతిశయభక్తిన్
వ్యామోహంబున నీవయు, గా ముక్తికిఁ జనఁడె [2]యె(ఱు)కగన్నప్పఁ డజా. ౪౨౫

[3]భావనయభక్తి నీకును, భూవినుతుఁడు మేలుకబ్బములు సెప్పి మహా
దేవ తన[4]వృష్టి శివలో, కావాప్తిం బడిసెఁ గాదె యంబన నీచేన్. ౪౨౬

ఇమ్ముల [5]విపినమ్ముల ని, త్యమ్మును శివలోకమునకుఁ దడయక చనవే
నమ్మిన నీభక్తుం డగు, జొమ్మయ [6]చంపినమృగములు చోద్యముగ శివా. ౪౨౭

స్థిరభక్తియుక్తిఁ దృణమున, నరుదుగఁ[దా]నిలిచి భక్తుఁ డనుదయుఁ గంచిం
గరికాలచోడ[7]నృపతికిఁ, గురియింపవె పసిఁడివాన గోరినభంగిన్. ౪౨౮

అవిరతదృఢభక్తిం గే, శవరాజు శిరంబున[ందు] సన్నిహితుఁడ వై
భువి లింగమూర్తి సేకొని, యవతారము చేయవే మహామహిమ శివా. ౪౨౯

పూని వడి నేడునాళుల, వీనుఁగునకు వీరభక్తిఁ [9]బ్రీతాత్ముఁడవై
ప్రాణం బొసఁగితిగాదె ద, యానిరతిం గదిరి రేమగార్యునకు శివా. ౪౩౦

నీపురమునకు[న్]శివ నీ, ధూపా[వ]సరమున ఘంటతోడనె భక్తి
వ్యాపారంబున నోహిళుఁ, [10]డావాయె ననంగఁ బోవఁడయ్యెనె రుద్రా. ౪౩౧

అసమేక్షణ శివభక్తుం, డసమశ్రేష్ఠుఁ డని పలికి యన్యులతోడన్
బొసపోరై బండారువు, బసవఁడు విసమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా.

వసుధ నుమేశుఁడె దైవము, ప్రసాదము పవిత్ర మీశుభక్తులె కులజుల్
పొసపోరని బండారువు, బసవన విస మెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా. ౪౩౨

కుసుమశరారీ శివలిం, గసమేతులు దక్కఁ బొందఁ గాదని నిర్మా
ల్యసుఖం బని బండారువు, బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా. ౪౩౩

అలపూరివీరభక్తికి, నలి నెంతయు మెచ్చి పాండ్యనాయకు[కడకి]
మ్ముల నీవ వచ్చి పీఠము, వెలయఁగఁ జేకొంటి కాదె విష్ణువరేణ్యా. ౪౩౪

స్థిరభక్తి నీకుఁ బాడుచు(ఁ), బురహార తనచేతితాళములతోడనె చె
చ్చెర మీ(ఁ)దికి నెగసి భవ, త్పురమునకు[ను]శంకరుండు పోవఁడె రుద్రా.

కొడుకని చేకొని నిన్నును, మడఁది[యతి]ప్రీతి బెజ్జమహాదేవి మహిన్
గడకొనియాడినభక్తికి, నొడఁబడి యాయమకు [11]ముక్తియొసఁగవె రుద్రా.

---

1. జని. 2. యెరుకఁగన్నప్ప. 3. భావనియనిభక్తి. 4. ద్రిష్టు. 5. విపినముల. 6. చప్పిన. 7. నృపతిం. 8. నాళ్ల. 9. శ్రీశాత్ముండై. 10. డావాయె. 11. భక్తి.

తన[1]గుత్తము నతులును బరి, జనులునుఁ దనతోడ రాఁగ శాశ్వతభక్తిన్
జనియె భవత్పురమునకు[ను], [2]గొనకొనఁగఁగొమారపాలఘూర్జరుఁడు శివా.

గుడివడుగు దాఁచి కుంచియ, పొడసూపక తలుపువెట్టిపోయిన నీవ
ప్పుడె తలుపు దె(ఱ)చి భక్తికిఁ, బొడసూపవె కిన్నెరునకుఁ బురసంహారా.

కడుఁగడు రౌద్రంబున జ[త], పడుమదకరి(ఁ)జంపి యపుడ [3]పడయుఁడె భువి ను
క్కడఁగియు బిజ్జలుఁ డడుగుడు, మడివలుమాచయ్య భక్తి [4]మహిలోఁ గలదే.

చోడని[5]యేనుఁగుఁ జంపుచు(ఁ), చోడనిశివభక్తిమహిమ చొప్పడ నీచే
రూఢిగఁ గ్రమ్మ(ఱ)ఁబడయుఁడె, [6]యోడకయిఱుదత్తుఁడనఁగ నొకభక్తుఁడజా.

రావీధి యేచి యెక్కిన, మావంతునిఁ జంపి వచ్చు[7]మదకరి దనపై
[రా]వె(ఱ)చిమగుడఁ బా(ఱ)దె, బావురి[8]బ్రహ్మయకు నీప్రభావమున శివా.

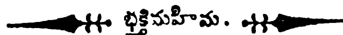
భూతలమున నిది యంతయు, [9]నూతన మని పొగడ నేడునూ(ఱే)ండ్లు మనం
డే తనరుభక్తిఁ ద్రిపురా, రాతీ సకలేశు మాదిరాజయ్య శివా. ౨౨౨.

[10]ఎడపక పూజాంతమునన్, [11]చిడిముడిపడి ఘుర్ఘురములు సెలఁగఁగ నీ వె
ప్పుడు మెచ్చి భక్తి కాడుదు, వడిఁ జేమరచక్రవర్తి వాయింప శివా. ౨౨౩

నమ్మినభక్తుఁడుఁ గన్నడ, [12]బమ్మయసద్భక్తిమహిమ పరికింపఁగ లో
కమ్ములఁ జోద్యముగాదె య, ధర్మంబును ధర్మమయ్యెఁ దత్త్వాతీతా.

పదువడి మ(ఱి)యు ననేకులు, ధర బాణమయూరకాళిదాసాదిమహా
పురుషులు [13]దృష్టప్రత్యయ, వరములు నినుఁగొలిచి కనిరి వరభక్తి శివా.

వలయునని దేవ[14]కొంద(ఱ), నెలకొని పేర్కొంటిఁ గాక నీచేత వర [కున్.
మ్ములు వెలయఁగఁ బడసినభ, క్తులకొలఁదెఱుఁగుదువనంగఁ గొలఁదియె నా

భక్తిమహిమ.

[15]మహిలోఁ గేవలభక్తివి, రహితములై చేయఁబడికరంబును దుఃఖా
[16]వహమై దక్షుఁడు సేసిన, విహితక్రియ [17]లెట్టు లట్లవిఫలంబు లగున్.

నీపదభక్తుఁడు సేసిన, [పాపంబు]ంబుణ్యమగు[18]నభక్తులు సేయన్
[19]బాపమగుఁ బుణ్యమైన ను, మాపతి [20]నీతలఁపె వేదమార్గం బయ్యెన్.

మొల్లల వైచినలక్ష్మీ, వల్లభ[సుతుఁ] [21]గాల్పవే యవారితవృత్తిన్
[22]మొల్లమిగ ఱాల వైచిన, యుల్లగణాధిపున కీవె యపవర్గమజా. ౨౨౪

---

1. గుఱము. 2. గొరకొనఁగ. 3. పడయుండె. 4. మహిమంగలదే. 5. యెనుగం. 6. వోడక. 7. మదకరిందనపై. 8. బ్రహ్మయ్యకుని. 9. నూంతన. 10. యడప. 11. చిడు ణిగ. 12. బ్రంహ్మయ. 13. దంష్ట్ర. 14. కొందఱు. 15. కావునం. 16. వహమయ్యె. 17. లెట్లట్లవిభవంబులగుచు. 18. ను. 19. బాపమగుపుణ్య. 20. నీవలపె. 21. గొల్వవె. 22. మొల్లమరియల.

కావున సకలక్రియలును, గేవలభక్తిప్రయుక్తికిని సరిగామిఁ
గేవలభక్తియ మేలని, గోవిందవరేణ్య [1]వరదుఁ గొలువవె శంభున్. ౪౫౦

వనజాసనవనజోదర, సనకాదుల కెఱుఁగరాని శాశ్వతమహిమన్
దనరినభక్తికి శంభుఁడు, నొనరఁగ(ఁ) గడు మెచ్చి భక్తునొద్దన యుండున్.

ఈనిచ్చలుఁ గొనియాడెడు, నానావిధము లగునిత్యనైమిత్తికక
ర్మానుష్ఠానము లొల్లఁడు, దా నెప్పుడుఁ గూర్చు శివుఁడు దనభక్తునకున్.

ఫలములు గుఱుతిడి శివపూ, జలు చెప్పెడిచదువు లెల్ల శాశ్వతపదవిన్
వెలసిన కేవలభక్తి, [2]స్థలముల వర్ణించి చదువఁ [3]దద్దయుఁ దగునే. ౪౫౩

శ్రీలింగదేవుభక్తుల, కాలక్ష్మీశాబ్జసంభవాదులపదవుల్
తూలాయమానములు స, ల్లీల శివానందసుఖవిలీనుల యగుటన్. ౪౫౪

కేవలము శివుఁడుఁ దనకుం, [4]గావలె నని గోరునట్టిఘనుఁ డెవ్వండే
గేవల మాతఁడ తనకుం, [4]గావలె నని కోరు నట్టికాంక్షన శివుఁడున్. ౪౫౫

కుది విధినిషేధము[లు]గల, చదువులకును స్వామిభృత్యసంబంధమునం
బొదలిన కేవలభక్తికి, నొదసినకూటంబు గలదె యూహింపంగన్. ౪౫౬

ఫలియించు విధినిషేధం, బులవలనను బుణ్యపాపములుఁ దత్కార్యం
బుల నగు నయ్యై[5]లోకం, బులు భోగాంతమున మఱియుఁ [6]బుట్టుక కలుగున్.

కావున[ను] విధినిషేధవి, భావనుఁడై యుభయకర్మఫలవిరహితుఁడై
కేవలనిష్ఠ[ం] గొలుచుట, భావింపఁగ శుద్ధభక్తిపథము ధరిత్రిన్. ౪౫౭

పరమేశ్వరుఁ డగుశంభుఁడ, శరణం బని భక్తి [7]నమ్మి శంకరుఁ గొలువన్
దొరకొను భృత్యాచారము, సరియే పెఱమంత్రతంత్రజాలము లెల్లన్.

[8]విధి వే(ఱ)కలదె భక్తియ, [8]విధి విధిసహితముగ భక్తి[9]విరహితుఁడై తా
[8]విధియించియశ్వమేధము, [8]విధిపుత్త్రుఁడు దక్షుఁడైనవిధి[10]యెఱుఁగరొకో.

[11]పృథువిధినిషేధలోక, [12]ప్రథితోభయకర్మరాశిఁ బ్రొపించెన్ నీ
[13]"పథవర్తిని తేషాయమ, యథాతథా"యనుటఁ జేసి యంబారమణా.

[14]శివునకుఁ దనువును మనువును, శివభక్తులకును ధనంబుఁ జిత్తప్రీతిన్
భువి నిచ్చి యెల్లవారికి, శివుఁ డను నేననక యునికి శివభక్తి యగున్. ౪౬౧

---

1. వరదు. 2. స్థళముల. 3. గద్దయు. 4. గావలనని. 5. నయ్యేలోకంబుల. 6. బుట్టుగ. 7. నమి. 8. విది. 9. విరహమందెతా. 10. యఱుంగరణా. 11. పృదు. 12. ప్రది. 13. పద. 14. దీనికిముందు "శివునరులకునను వనువులునకుండను వును మనవును' అను నసంపూర్ణార్థకవాక్యమొండు గలదు.

వెలుపలఁ గడిగిన లోపల(ఁ), గలచిత్తమలంబు వోవఁగా నేర్చునె నీ
చ్చలు భావశుద్ధిఁ గడుని, ర్గళమతి శివుఁ గొలువవలయు మానుగ భక్తిన్.
కత్తిఁ గొని కోసి దేహము, జొత్తిల్లఁగఁ గడిగినను విశుద్ధం బగునే
రిత్తలు వక్కి నశుద్ధుల్, చిత్తంబున శుద్ధి వలయు శివుఁ బూజింపన్. ౪౬౪
ఉడలఁ గలయనయవంబులు, [1]గడిగిన మఱివానిలోనఁ గడునిండిన చేఁ
దుడుగునె దేహము వెలుపల(ఁ), గడిగిన నదిచిత్తశుద్ధికారణ మగునే. ౪౬౫
అంతర్గతచిత్తంబ, త్యంతము దుష్ట మగు నేని యది [2]మఱి ఘట[3]దృ
ష్టాంతగతి శుద్ధి యగునె ని, రంతరబహుపుణ్యతీర్థయాత్రాదుల చేన్. ౪౬౬
సకలజగత్పతి యగుశివు, నికి భక్తులు [4]పేరు నాఁగ నెగడిన పుణ్యా
ధికులం దొండొకదుర్గుణ, శకలంబులు వెదకుపాపజాతులు గలరే. ౪౬౭
అతఁడు స్వరూపసుందరుఁ, డాతఁడె సౌభాగ్యవంతుఁ డాతఁడు గుణవి
ఖ్యాతయశోనిధి నీకుమ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా. ౪౬౮
అతఁడ జగ[త్ప]విత్రుం, డాతఁడ [5]సంపత్సమృద్ధుఁ డాతఁడ యారో
గ్యాతిశయాఢ్యుఁడు నీకు మ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా.
శివ[6]సంస్కారవిహీనుం, డవుమానవుఁ డంత్యజునకు నంత్యజుఁ డరయన్
శివసంస్కారనియుక్తుం, డవుమానవుఁ డగ్రజునకు నగ్రజుఁ డరయన్. ౪౭౦
మాలలఁ గులజులఁ జేయును, బోలఁగ శివభక్తు లైన భువి నెఱుఁగరె మా
నీలగ్రీవుఁడు గులజుల, మాలలఁగాఁ జేయు భక్తి మది లేకున్నన్. ౪౭౧
చెన్నయ మాలఁడు గాఁడే, మున్ను మహాదేవుఁ గొలిచి ముక్తుం డయ్యెన్
జన్మమున శివుని దక్షుఁడు, మన్నింపమిఁ జేసి [7]పచ్చిమాలం డయ్యెన్. ౪౭౨
వేయేమి దొల్లి ముక్కి(ఁ), బోయిరె విద్యలు[ను]వంశములు గలవారల్
బోయయు [8]సాలేఁడును మా, కాయజహరుఁ గొలిచి ముక్తిఁ గాంచిరె గాదే.
వారనియమనియమములకు, ఘోరవ్రతములకు శివుఁడు గూర్పఁడు శివనిం
దారతి విని తను విడిచిన, [9]గౌరీసతిభక్తియుక్తిఁ గనికూర్చుక్రియన్. ౪౭౪
జపములకుం దపములకును, నుపవాసంబులకుఁ గూర్పఁ [10]దుగ్రుఁడు నిందా
కుపితమతిఁ దన్ను విడిచిన, యుపమన్యునిభక్తియుక్తి కొడఁబడువగిదిన్. ౪౭౫
కన్ను వడిఁ బుచ్చి పూన్చిన, వెన్నునిభక్తికి వరంబు వెదచల్లుక్రియన్
గన్నులు దె(ఱ)నకముందఱ, మిన్నక కూర్చున్న శివుఁడు మెచ్చునె వారిన్.

---

1. వెలుపలగడిగిన. 2. ఎటి. 3. దృష్టాంతని. 4. పేరుపేరునాంగ. 5. సముద్ధుడా. 6. సంసార. 7. పచ్చ. 8. సా[illegible]ంకు. 9. గౌరిపతి. 10. దుగ్రారుంపునిందా.

శివతత్త్వసారము.

తనతండ్రిఁ దునిమి భక్తిం, దనరినచండీశ్వరునకుఁ దనయెంగిలి యి
చ్చినక్రియ శివుఁ[1]డిచ్చెనె పెఱ, జనులకుఁ గేవల[2]వదాన్యజడులకు నెందున్.

మన్నించుఁ బ్రీతి మాదర, [3]చెన్నయభక్తియ [4]మనమునఁ జేకొనఁ[5]గాదే
మిన్నక యంటనిముట్టని, చెన్న(ఁ)టివ్రతములకు నేల శివుఁ డెడఁగూర్చున్.

[6]ప్రీతిమెయి వీరచోడన, భాతిగఁ గడియెత్త వె(ఱ)చి పనుచుఁడును రజ
స్సూతకి యని తొలఁగెనె వృష, కేతనుఁ డాపులగ మారగించెడిచోటన్.

ఉన్నతభక్తి శిరంబులు, పన్నుగ శివుఁ బూన్చి కరుణ వడసినభంగిన్
ము న్నేవిధులం గొలిచియుఁ, జన్నదశాననుఁడు వడయఁజాలెనె చెపుమా.

తొల్లి శివుఁ గడవఁబలికిన, కల్లరిఁ దనతండ్రిఁ దునిమి కనుభక్తిమెయిన్
దెల్లమిగ ముక్తుఁ డయ్యెను, గొల్లఁడు గాఁడయ్య కాటకోటఁడు రుద్రా.

మును సవినూచిసకన్న, ప్పనియెంగిలి యారగించి భక్తిప్రధానం
బని కరుణించెను శంకరుఁ, డని విందుము విధులలోన నది యేవిధియో.

మ(ఱి)శివుఁడు భక్తిఁ గొడుకుం, ద(ఱి)గినచిఱుతొండనంబి దనవాఁడనుఁ[7]గా
కె(ఱు)ఁగక యేటికిఁ గారులు, మొఱగెదునీమంత్రతంత్రములు సేకొనునే.

కడుభక్తి నంబి పిలిచిన, నొడఁబడి యోయనినభంగి నొండొకవిధులన్
నొడువులు సెప్పిన [8]వ్రేళులు, మిడిచిన శివుఁ డట్టివారి మెచ్చునె చెపుఁడా.

ఆగమచర్యల కంత, ర్యాగబహిర్యాగవిధుల కభ్యాసమహా
[9]యోగమ్ములకుం బోయెనె, భోగన్నకు శివుఁడు వలచిపోయినభంగిన్.

అధ్యాత్మజులకుఁ బె(ఱ)మూ, ర్తిధ్యానంబులకు నితరదేవార్చనకున్
విధ్యుక్తక్రియలకు సా, న్నిధ్యముగునె శివుఁడు [10]బాణునికిఁ గాక భువిన్.

నిష్ఠురభక్తి హలాయుధు, నిష్ఠకు వలచినవిధమున నీదగుకర్మా
నుష్ఠానములకు బిలబిలి, నిష్ఠలకును శివుఁడు వలచునే తెలపోయన్. ౨౮౭

[11]మరి విను మొరులవిధులకుం, గుగియించెనె మెచ్చి లోకగురుఁ డీశుఁడు మా
కరికాలచోడనరపతి, గురుభక్తికిఁ బసిఁడివాన గురియించుక్రియన్. ౨౮౮

[12]స్నానములకు దానములకు, మానములకు హోమములకు మదిఁ జేకొనఁడీ
శానుఁడు నమ్మినభక్తికి, మానక* ౨౮౯

---

1. డిచ్చిన. 2. వదాన. 3. చెన్నయ్య. 4. మానమునను. 5. గారే. 6. ప్రీతిమై. 7. గాకరుంగక. 8. వేళ్లు. 9. యోగముల. 10. బాణునకు. 11. మరువినుమోరు. 12. స్థానములకు.

* శ్రీగురవేనమో శ్రీగురవేనమస్తే గురుమూర్తిప్రథితగుణాయ । శ్రీశంభవే నమో శ్రీశంభవే నమస్తే శంభుసంచారచేతనాయ । శ్రీశ్రీజాయనమా—అని మూలమందుఁ జివరనున్నది. చివర పద్యము పూర్తిగ లేదు.